

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

Tiina Heinonen

***”Kyllä mulle tuli mieleen, että ne hevoset on
vähän enemmän kuin eläimiä.”***

– ratsastus sosiomateriaalisena käytäntönä

Pro gradu –tutkielma

Johtaminen

2018

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: *”Kyllä mulle tuli mieleen, että ne hevoset on vähän enemmän kuin eläimiä”*– ratsastus sosiomateriaalisena käytäntönä.

Tekijä: Tiina Heinonen

Koulutusohjelma/oppiaine: johtaminen

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 82

Vuosi: 2018

Tiivistelmä: Tutkimus tarkastelee mistä elementeistä ratsastuksen oppiminen koostuu, ja miten aistitieto on siihen osallisena. Tutkimuksen näkökulma on posthumanistinen, ja teoreettinen tausta käytäntöteoreettisessa ja sosiomateriaalisessa oppimiskeskustelussa. Tutkimuksen aineisto on kerätty puolistukturoiduin haastatteluin seitsemältä eritasoiselta ratsastajilta, ja se on analysoitu sisällönanalyysin avulla.

Ratsastus on kehollinen käytäntö, jossa pelkkä teoreettinen osaaminen ei kanna pitkälle. Ratsastajan on kehossaan tunnettava, milloin suoritus onnistuu, sillä hän ei voi jatkuvasti seurata itseään ulkopuolelta. Miten ratsastusta opettava henkilö pystyy välittämään tätä kehollistunutta tietoa sanallisesti? Ratsastajan fyysisen suorituksen lisäksi tilanteessa on mukana myös hevonen, joka tuo siihen omat haasteensa. Tässä tutkimuksessa ratsastamisen oppimista tarkastellaan kokonaisuutena, joka muodostuu hevosen ja ihmisen keskinäisestä suhteesta ja tunteista, ratsastuksen aistiärsykkeiden tulvasta ja niiden rajoittamisesta sekä mieli- ja kielikuvista, joilla ratsastuksessa syntyviä kehotuntemuksia pyritään havainnollistamaan.

Tutkimus osoittaa, että ratsastuksen oppiminen ei ole pelkkää mekaanisen taidon oppimista, vaan hakeutumista yhteistoimintaan hevosen kanssa. Fyysiset taidot ovat vain yksi osa kokonaisuutta, jonka muodostaa hevosen ymmärtäminen eläimenä ja sen pohjalta suhteen luominen sen kanssa, sekä ihmisen että hevosen tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen. Ratsastuksen oppimista tapahtuu sekä satulassa että sen ulkopuolella. Organisaatiotutkimuksessa oppimista käytäntöteoreettisesta näkökulmasta on perinteisesti tutkittu käytännöissä, joissa toiminta on ihmisen ja esineiden tai pelkästään ihmisten välistä. Eläimillä on kuitenkin valtava osa länsimaisessa nyky-yhteiskunnassa, joka tulisi ottaa huomioon myös yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa.

Tutkimus nostaa esille myös kehossa tiedostamattomasti tapahtuvaa oppimista, ja maailman hahmottamista kehon sisäistä tilaa tarkastelevan aistin, proprioseptiikan avulla. Tutkimus kiinnittää huomion siihen, että kaikki oppiminen ei ole näkyvää tai analysoitavissa, pelkästään koettavissa.

Avainsanat: posthumanismi, sosiomateriaalisuus, aistit, ratsastus, oppiminen

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi: X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi: X
(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	6
1.1. Tutkimuksen tausta.....	6
1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	8
1.3. Tutkimuksen rakenne.....	10
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA.....	11
2.1. Posthumanismi.....	11
2.2. Käytäntöteoreettinen lähestymistapa oppimiseen.....	13
2.2.1. Sosiomateriaalisuus ja kehollisuus oppimisessa.....	16
2.2.2. Aiempi empiirinen tutkimus.....	20
2.3. Eläimen osa länsimaisessa yhteiskunnassa.....	22
3. AINEISTON JA ANALYYSIN ESITTELY.....	26
3.1. Aineistonkeruu ja -esittely.....	26
3.2. Aineiston analyysi.....	28
3.3. Tutkijapositio ja eettiset kysymykset.....	31
4. RATSASTUS – LAJIRAJAT YLITTÄVÄ SOSIOMATERIAALINEN KÄYTÄNTÖ.....	34
4.1. Hevosen ja ihmisen suhde.....	43
4.2. Hevosen ja ihmisen tunteet.....	48
4.3. Ratsastuksen aistimaailma ja sen rajoittaminen.....	53
4.4. Kieli- ja mielikuvat.....	63
5. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	68

5.1. Tutkimuksen empiiriset tulokset.....	68
5.2. Tutkimuksen teoreettinen kontribuutio.....	71
5.3. Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet.....	73
LÄHTEET	75
Liite 1.....	81
Liite 2.....	82

KUVAT

Kuva 1: Ensimmäisenä kartesiolainen ja toisena sosiomateriaalinen maailmankuva (mukaillen Ingold 2008: 1804)..... 18

Kuva 2: Erilainen suoritus näennäisesti samankaltaisista asennoista huolimatta 38

KUVIOT

Kuvio 1: Aineiston luokittelu ja teemoittelu..... 30

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Tämä tutkielma sai alkunsa huijauksesta vuodenvaihteessa 2012–2013. Ohjasin työkseni ratsastusvaelluksia ja pidin ratsastustunteja. Minulla ei ole hevosalan koulutusta, joten käytettävissäni oli vain harrastamisen kautta karttunut tieto. Halusin kuitenkin vaikuttaa pätevältä. Aloin etsiä ratkaisua ”asiantuntevasta” käyttäytymisestä ja pukeutumisesta. Käytännön ongelmista keskeisin oli kuitenkin se, miten ulkokultaisten ”nosta kättä” tai ”paina kantapäätä alas” ohjeiden sijaan pystyisin kertomaan, miltä ratsastajasta pitäisi kulloisenkin tehtävän aikana tuntua. Miten pystyisin sanallisesti välittämään vuosien ratsastusharrastuksen saatossa minuun kehollistunutta, alitajuiselta tuntuvaa tietoa? Mistä taidoista ratsastuksen osaaminen edes koostuu, ja voiko sitä ylipäättään opettaa perinteisellä tavalla kentän keskeltä ratsastajaa ohjaten?

Kokemukseni on esimerkki siitä, millaisessa työelämätilanteessa voi kohdata kehollista oppimista ja opettamista. Vaikka kaikissa ammateissa kehollisuus ei ole yhtä vahvasti läsnä, vielä nykypäivänäkin kaikki ammatit ja organisaatiot vaativat toimiakseen ihmiskehoja (Bazin 2013: 377). Oppiminen on keskeisessä roolissa nykyajan muuttuvassa työelämässä, jossa työtehtävät vaihtuvat nopeasti ja työsuhteista tulee yhä projektiluontoisempia. Uusien tehtävien ja välineiden käytön nopea omaksuminen on välttämätöntä. Siksi tarvitaan tietoa oppimisesta ja siihen vaikuttavista asioista. Ratsastuksen opettaminen voi tuntua kaukaiselta johtamis- ja organisaatiotutkimuksen näkökulmasta. Kuitenkin sen sisältämät elementit: kehollistunut tieto ja sen siirtäminen, ovat yksi nykypäivän käytäntöteoreettisen tutkimuskeskustelun keskeisiä kiinnostuksen kohteita. (Nicolini, Gherardi & Yanow 2003: 4–5) Näkemällä maailman sosiomateriaalisena kokonaisuutena huomaa, ettei mikään oppiminen tapahdu vain ajatus työnä, irrallaan materiaalisesta maailmasta. Ratsastuksessa toinen osapuoli on hevonen, puusepän ammatissa materiaalit ja työvälineet, hierojalle toisen ihmisen keho, asiakaspalvelijalle asiakas. Kaikissa näissä oppiminen tapahtuu jokapäiväisissä käy-

tännöissä yhdessä ympäröivän maailman kanssa. Myös ”henkiseksi” mielletyissä ammateissa, kuten tutkijan työssä, oppiminen on elävä ja loputtomasti käytännöissä toteutuva, materiaalin muokkaama prosessi. (Orlikowski 2007: 1444).

Saadakseen paremman ymmärryksen siitä, miten materiaalisuus muokkaa maailmaa, on päästettävä irti luonnolliseksi mielletystä kaksijakoisesta kartesiolaisesta ontologiasta ja oletuksesta, että ihmiset ja ei-inhimilliset oliot ovat perustavanlaatuisesti erilaisia. (Carlile, Nicolini, Langley & Tsoukas 2013: 4) Organisaatiotutkimuksen valtavirta on jättänyt materiaalisuuden vaikutuksen huomiotta, kuitenkin kaikki mitä teemme, on yhteydessä materiaan. (Orlikowski 2007: 1436) Tässä tutkimuksessa oppiminen nähdään sosiaalisen kanssakäymisen muotona, joka tapahtuu sosiaalisessa, historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa kehollistuneena. Tieto syntyy osallistumisesta ja se on jatkuvasti uudelleentuotettua ja neuvoteltua. (Nicolini ym. 2003: 3) Koska keho on keskeinen väline tiedon siirrossa ja tuotannossa, nähdään aistit voimavarana, ei heikkoutena. Aistimaailma ei välttämättä ole rationaalisesta päättelystä erillistä ja virheellistä, epätäydellistä ja epäluotettavaa. (Essén & Värlander 2012: 415) Käytäntöteoreettisessa näkökulmassa oppimiskokemus muodostuu ihmiselämän monimuotoisuutta vastaavaksi: aistit, tietoisuus, tiedostamattomat reaktiot, looginen päättely ja vuorovaikutus tilanteen muiden toimijoiden ja olioiden kanssa muodostavat ainutkertaisen hetken, jossa läsnäolo mahdollistaa oppimisen. Tieto on kuin elävä kasvi, joka saa kasvuvoimansa erilaisista oppimistilanteista ja muokkaa kasvutapaansa olosuhteiden mukaan. Käytäntöteoreettista näkökulmaa seuraten oppimisprosessi on sama, tapahtui se sitten hevosen selässä tai toimistossa. Elementit vain ovat hieman erilaiset, mutta periaate yhteinen.

1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

These moments of effortless airy floating, flying, so light yet requiring perfect placing of the hooves on the ground, so high, the wave-horse rising in-beneath me, are the moments we ride for. Riding involves an imagining of the connections or seams between horse and rider and cosmos. (Game 2001: 2–3)

Ratsastaminen on hevosen ja ratsastajan yhteistyötä, jossa ratsukko parhaimmillaan yhtyy kentaurin kaltaiseksi symbioottiseksi olennoiksi (Thompson 2011: 221). Ennen tuota sujuvuuden tunnetta on kuitenkin edessä vuosikausien vaativa harjoittelu. Tämän tutkimuksen posthumanistisessa maailmankuvassa harjoituskumppani hevonen käsitetään aktiivisena toimijana, joka on ihmisen tavoin elävä, tunteva ja ajatteleva olento. Hevosen tarpeet, toiveet ja kommunikointitavat voivat olla erilaiset kuin ihmisellä, mutta yhteisen kielen puute ei vähennä niiden olemassaoloa. Tutkimuksen oletuksena on, että ratsastustilanteessa toimijuutta ei ole varattu vain ihmiselle, vaan se virtaa ratsastuskäytännössä vapaasti hevosen ja ratsastajan välillä. Ratsastaja ei vain tunne hevosta allaan, vaan tuntee hevosen kautta ja hevosen kanssa. Lisäksi hevonen ei vain tunne ratsastajaa selässään, vaan tuntee ratsastajan kautta ja ratsastajan kanssa. (Thompson 2011: 227)

Ratsastaminen käytäntönä ja taitona on ainutlaatuinen. Oli ratsastajan taito- tai tavoitetaso mikä hyvänsä, alkaa jokainen ratsastuskerta hevosen kohtaamisella. Se ei ole harrastusväline siinä missä polkupyörä tai sukset, jotka voi vain ottaa esille ja harjoitella oman mielensä mukaan. Hevosen läsnäolo tekee jokaisesta selässä vietetystä hetkestä hieman erilaisen. Hevosen liike muuttuu jatkuvasti, ja ratsastajan täytyy viettää tuhansia tunteja hevosen selässä, jotta ne tulevat tutuiksi. Oppiminen on hankalaa, koska tilanteita on mahdotonta toistaa täysin samanlaisena useita kertoja. Opetukselle haasteita asettaa hevosen jatkuva liike, jolloin opettaja ei voi jatkuvasti fyysisesti asettaa oppilasta oikeaan asentoon. Opettaja ei voi myöskään tarkkaan tietää, miten oppilas itse kokee ja tuntee ratsastamisen. Haastatteluaineiston perusteella erilaiset mielikuvat ovat ratsastuksen oppimisessa suuressa roolissa, sillä niiden avulla opettaja pystyy havainnollistamaan oikeaa tekniikkaa, vaikka ei itse voisi tarkasti näyttää tai fyysisesti siirtää ratsastajaa oikeaan asentoon.

Ratsastaminen näyttäytyy lajia tuntemattomalle usein vain istumisena hevosen selässä, joka ei vaadi mitään erityisiä taitoja. Perinteisesti ratsastusta on myös voitu opettaa niin, että keskitytään vain ulospäin oikealta vaikuttavaan suoritukseen. Mielikuva selässä matkustavasta ratsastajasta on ruokkinut epäilyjä, ettei ratsastaminen ole liikuntaa laisinkaan. Ratsastuksen tarkastelu sosiomateriaalisena käytäntönä tekee näkyväksi niitä osasia, josta tuo istumiselta vaikuttava yksinkertainen käytäntö syntyy, ja miten sitä voidaan oppia. Uudet näkökulmat ratsastukseen ja sen oppimiseen voivat hyödyttää sekä ratsastuksenopettajia, että ratsastuksen harrastajia ymmärtämään paremmin ratsastuksen monimutkaista kokonaisuutta. Ulkopuolisen silmälle näkymättömien käytäntöjen tutkiminen voi myös herättää keskustelua siitä, mikä mielletään niin sanotusti ”oikeaksi työksi”.

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten ratsastusta opitaan ja miten aistitieto on siihen osallisena. Ratsastus on kehollinen käytäntö, jossa pelkkä teoreettinen osaaminen ei kanna pitkälle. Ratsastajan on kehossaan tunnettava, milloin suoritus onnistuu, sillä hän ei voi jatkuvasti seurata itseään ulkopuolelta. Miten ratsastusta opettava henkilö pystyy välittämään tätä kehollistunutta tietoa sanallisesti? Ratsastajan fyysisen suorituksen lisäksi tilanteessa on mukana myös hevonen, joka tuo siihen omat haasteensa. Tässä tutkimuksessa ratsastamisen oppimista tarkastellaan kokonaisuutena, joka muodostuu hevosen ja ihmisen keskinäisestä suhteesta ja tunteista, ratsastuksen aistiärsykkeiden tulvasta ja niiden rajoittamisesta sekä mieli- ja kielikuvista, joilla ratsastuksessa syntyviä kehotuntemuksia pyritään havainnollistamaan.

Tutkimuskysymys: Mistä elementeistä ratsastuksen oppiminen koostuu?

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tässä ensimmäisessä luvussa olen taustoittanut tutkimuksen lähtökohtia ja tutkimuskontekstia sekä avannut sen tavoitetta ja tutkimuskysymyksiä. Luvussa kaksi esittelen tutkimuksen teoreettisen taustan. Luku kaksi jakaantuu kolmeen alalukuun, joista ensimmäisessä esitellään tutkimuksen posthumanistinen maailmankuva, toisessa käytänteoreettinen ja sosiomateriaalinen lähestymistapa oppimiseen sekä aiempi empiirinen tutkimus aiheesta. Kolmannessa alaluvussa tarkastellaan eläimen osaa länsimäisessä yhteiskunnassa. Luvussa kolme esittelen aineiston ja valitsemani aineiston analyysimenetelmän, sekä tarkastelen tutkijapositioni vaikutusta tälle tutkimukselle. Neljännen luvun aineiston analyysi on jaettu neljään teemaan: hevosen ja ihmisen suhteeseen, hevosen ja ihmisen tunteisiin, ratsastukseen liittyviin aisteihin ja niiden rajoittamiseen sekä ratsastuskäytäntöä havainnollistaviin kieli- ja mielikuviin. Viidennessä, eli johtopäätösluvussa, esittelen tutkimuksen sekä empiiriset että teoreettiset tulokset, sekä tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa hahmotellaan tutkimuksen teoreettisia suuntaviivoja. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään tutkimuksen edustaman posthumanistisen maailmankuvan. Toinen alaluku käsittelee tutkimuksen käytänteoreettista lähestymistapaa oppimiseen. Käytänteoreettista oppimiskäsitystä syvennetään kahdella alaluvulla, joista ensimmäisessä esitellään sosiomateriaalisuuden suhde käytänteoreettiseen keskusteluun ja toisessa aiempaa empiiristä tutkimusta organisaatiotutkimuksen alalta. Kolmas alaluku käsittelee eläinten roolia osana länsimaista nyky-yhteiskuntaa.

2.1. Posthumanismi

Tämän tutkimuksen maailmankuva on posthumanistinen. Posthumanismi etsii vaihtoehtoisia tapoja tutkia olioiden ominaisuuksia ja keskinäisiä suhteita. Lähtökohtana on ajatus ihmisestä, joka ei määrity vastakohtaisessa suhteessa ei-inhimilliseen. Ihmistä ei siis pidetä ominaisuuksiltaan ylivertaisenä ei-inhimillisiin organismeihin tai koneisiin verrattuna. Inhimillisyys ei ole kaiken mitta. Ihmiskeskeisyyttä haastavat koneet ja eläimet, ja koko tutkimuskentän voidaankin katsoa jakautuvan näiden kahden pääteeman kesken. Posthumanismissa pyritään huomioimaan myös se tosiasia, että ihminen on kehittynyt yhdessä erilaisten materiaalistien ja teknologisten muotojen kanssa, radikaalisti ei-inhimillisten mutta jotka ovat tehneet ihmisen siksi, mitä hän on. (Lummaa & Rojola 2014: 14,20)

Yksi posthumanismin keskeisistä kysymyksistä on, ovatko ihmiset eläimistä erillinen olentojen ryhmä, vai sijoittuvatko ne samalle jatkumolle eläinten kanssa, yhtenä eläinlajeista. Nykytutkimuksen valossa rajanveto on hankalaa, joten posthumanistisessa keskustelussa puhutaan usein ihmisistä (humans) ja ei-inhimillisistä (nonhumans). (Lummaa & Rojola 2014: 20) Jos ihmisen erottaa eläimestä kyky tunteisiin, miten erottelemme ne nykypäivänä, kun tieteellisesti voidaan todistaa eläinten tuntevan perustunteita? Miten ihminen eroaa koneesta, jos häneen siirretään mekaanisia osia? Miten kone eroaa ihmisestä, jos sille luodaan tietoisuus?

Posthumanismi haastaa tieteen kenttää lääketieteestä alkaen muokanneen kartesiolaisen dualismin: käsityksen siitä, että ihmisen oli mahdollista päästä oikean tiedon äärelle, ei aistiensa kautta, vaan tiukan loogisen päättelyn tuloksena. Descartesin näkemykset hengen ja mielen sekä älyn ja aistien kahtiajakoon loi pohjan 1800- ja 1900-luvuilla syntyneille rationalismille ja empirismille. Häntä pidetäänkin uuden ajan filosofian perustajana. Descartesin näkemyksen mukaan aistit ovat epäluotettavia, eivätkä pysty vangitsemaan objektien todellista olemusta, jonka täytyy sijaita jossain muualla kuin aistimaailmassa. (Scruton 1995: 37–40) Descartesin tunnetuin ajatus lienee *Cogito ergo sum* -ajattelen, siis olen. Se tiivistää posthumanismin kritisoiman kartesiolaisen dualismin keskeisen ajatuksen siitä, että vain ajattelevat (ihmiset) voivat olla (olemassa). Subjekti-objekti -jaottelusta on muodostunut länsimaissa keskeinen keino todellisuuden jäsentämiseen. Kartesiolainen dualismi näyttää muokanneen länsimaisen tieteen kenttää lääketieteestä lähtien. (Lummaa & Rojola 2014: 19, Damasio 1994: 234–238)

Ajatus hengen ja ruumiin perustavanlaatuisista eroista on peräisin jo Platonin ja Aristoteleen ajatuksista, mutta vasta Descartesin ajatukset liitti sen kiinteästi länsimaiseen tietoteoriaperinteeseen. Nykyajan organisaatiotutkimuksen valtavirrassa kehosta erotettu ihmismieli on nähty totuuden ja tiedon keskipisteenä. (Essén & Värlander 2012: 416) Organisaatiot on mielletty eräänlaiseksi tutkimusmatkan kohteeksi. Luontaisesti tasapainoisina, objektiivisina ja täynnä ilmiöitä, jotka ikään kuin odottavat löytämistään ja tutkimistaan. Tutkimuksen tuloksista taas odotetaan täydellisesti muotoiltuja, oikeita selityksiä sosiaalisille ilmiöille - klassisia teorioita. (Zundel & Kokkalis 2010: 1211) Descartesin ajatusten tuloksena olemme omaksuneet tarkan ontologisen jaon subjektiin ja objektiin: mieleen, joka on ”täällä” ja ulkoiseen maailmaan, joka on ”tuolla jossain”. Tässä jaossa keho jää vain mielenliikkeiden toteuttajaksi. Kartesiolainen dualismi tukee käsitystä siitä, että hyödyllistä tietoa voidaan saada vain epäsuoran tavoitteellisen tarkastelun kautta, jonka kohtena on ”ulkopuolinen”, teorioiden ohjaama maailma. (Shotter 2013: 37–38)

Renessanssin aikana siirryttiin heliosentrisestä maailmankuvasta geosentriseen. Ihmisen itseoikeutettu asema luomakunnan kruununa on kuitenkin säilynyt 2000-luvulle asti. Ihmiskeskeisyydellä on pitkä historia: Raamattu kertoo Jumalan luoneen itsensä omaksi kuvakseen, Aristoteleen mielestä luonto on luonut kaiken ihmistä varten, ja

Kantin mukaan ihminen ainoana rationaaliseen ajatteluun kykenevänä olentona voi saada oikeuksia. (Introna 2014: 261) Yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen tutkimuksen keskiössä ja lähtökohtana on vuosisatojen ajan ollut ihminen. Nykyisin arkipäiväiset ilmiöt kuten ilmastonmuutos haastavat meidät kyseenalaistamaan tämän asettelon. Teknologian kehitys tekoälyn ja geenitutkimuksen saralla rikkoo rajaa elollisen ja elottoman, inhimillisen ja ei-inhimillisen välillä, (Lummaa & Rojola 2014: 14) ja pakottaa etsimään vaihtoehtoja ihmiskeskeiselle tutkimukselle.

2.2. Käytäntöteoreettinen lähestymistapa oppimiseen

Viimeisen 25 vuoden aikana käytäntöteoreettinen näkökulma on otettu käyttöön myös johtamisen tutkimuksessa (Corradi & Gherardi 2010: 265). Tätä ennen organisaatio-tutkijat ovat pitkään käyttäneet luonnontieteestä lainattuja paradigmoja ja metodeja. Teorian ja käytännön suhde on yksi organisaatiotutkimuksen keskeisistä ongelmista. Tämä suhde on myös perimmäisenä syynä keskusteluihin akateemisen tutkimuksen relevanssista työelämässä. Luonnontieteistä peritty kartesiolainen ajattelu ulkopuolisesta, kuin ylimaallisesta subjektista tutkimassa ja erittelemässä objektia ja sen mekaanisesti järjestäytyntä maailmaa on vankkana myös organisaatiotutkimuksen kentällä. Akateeminen tieto nähdään usein puhtaana, irrallisena ja puolueettomana, sellaisena jota voidaan tarkastella ulkopuolelta ja lausua, miten asiat todella ovat. (Zundel & Kokkalis 2010: 1211)

Termin *käytäntö* juuret ovat syvällä filosofian ja sosiologian maaperässä. Käytäntöjen teoriaperinteeseen kuuluvat erilaiset ajattelun koulukunnat kuten fenomenologia, marxismi ja Wittgensteinin kielen filosofia. (Gherardi 2000: 214, Corradi & Gherardi, 2010: 266) Nykymuotoinen käytäntöteoria jatkaa pitkää sosiologista perinnettä, jonka taustalla on suuria nimiä kuten Bourdieu, Giddens, Garfinkel ja Foucault (Corradi & Gherardi 2010: 277) Karl Marx oli yksi ensimmäisistä, joka haastoi käytäntöjen vähättelyn 1800-luvun poliittisessa filosofiassa. Marxilaisen epistemologian mukaan tiedämme vain sitä mitä teemme: ajatus ja maailma tulevat erottamattomiksi ihmisen tekemisten kautta. Ihmiset ovat aina tekijöitä ja tuottajia ajattelijoiden lisäksi. Marxin

näkemyksen mukaan filosofien kiinnostuksen kohde tulisikin olla *praxis* (kuten nykyisten sosiologioiden), eli mitä ihmiset sanovat, miten he hahmottavat asioita ja mitä he niistä ajattelevat. *Praxis* on maailman tuottamista ja sen tulos. Marxin mielestä ymmärtääkseen ihmisten toimintaa on kiinnitettävä huomiota koko sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin. Myös fenomenologisen perinteen mukaan jokapäiväinen organisaatioelämä: oppiminen, innovoiminen, kommunikointi, neuvottelemineen ja niin edelleen ovat olemassa sekä historiassa, että nykyhetken käytännössä. Tässä olemassaolon virrassa subjektilla ja objektilla ei ole eroa, vaan kaikki käytännöt ovat historian, nykyisyyden ja kaikkien osallisten olioiden yhteenkietoutumia. (Nicolini ym. 2003: 8–11)

Käytäntölähtöinen näkökulma ymmärtää käytännöt epistemologisena lähtökohtana: jos ihminen tietoisena subjektina haluaa tietää mitä ”objektit” tekevät kun eivät ole meihin kontaktissa, meidän on ensin oltava jollain tavalla kontaktissa ”objektien” kanssa. (Gherardi 2000: 215) Käytäntöteoria käsittää maailman yhteenkietoutuneiden elementtien ryppäänä, jota on inhimillisin keinoin mahdotonta tarkastella täysin objektiivisesti. Tieto merkityksellistyy kuuntelijoiden ja puhujien yhteisöissä. Paradoksaalista on, että käytännöt ovat oikeastaan ”hiljaisia” ja niitä on hankala kuvailla sanallisesti, vaikka termi itsessään antaa vaikutelman niiden helposta havaittavuudesta ja tarkasteltavuudesta. Käytäntöteoria ei nimestään huolimatta ole kiinteä tutkimusperhe vaan sateenvarjotermi, jonka alla on monia erilaisia tutkimuksia. (Corradi & Gherardi 2010: 267–277, Gherardi 2000: 221)

Tutkimuskeskustelu tiedosta organisaatioissa alkoi 1970-luvulla. Tuolloin ajateltiin, että tieto sijaitsee tietävien henkilöiden päässä ja se voidaan anastaa, siirtää ja säilyttää henkisin keinoin. Näkemys perustui jyrkkään jakoon mielen ja kehon, ajatuksen ja teon sekä yksilön ja organisaation välillä. Tieto nähtiin ihmistä riippumattomana hyödykkeenä, jota voitiin varastoida kuten rahaa tai ruokaa. (Gherardi 2000: 212) 1900-luvun lopun jälkiteollisessa tietoyhteiskunnassa kiinnostus tiedon ja sen siirtämisen strategiseen merkitykseen organisaatioissa on kasvanut. Tämä liittyy maailmanlaajuisen työelämän muutokseen, joka on johtanut manuaalisen työvoiman tarpeen vähenemiseen läntisessä maailmassa. Nykypäivän yrityksen menestyminen on yhä enemmän riippuvaista tiedonhallinnan ja -johtamisen tehokkuudesta. (Nicolini ym. 2003:

4–5) Tietoa organisaatioissa on aiemmin tutkittu pääasiassa kuin hyödykkeenä tai voimavarana, ihmisestä erillisenä entiteettinä jota voidaan jakaa, varastoida tai salailia. (Nicolini ym. 2003: 5–6) Käytäntöteoreettisen näkökulman mukaan tällaiset näkemykset ovat puutteellisia, sillä niiden käsitys tiedosta objektina prosessin sijaan on tarpeetonta ja rajoittavaa. (Nicolini ym. 2003: 6)

Käytäntöteoreettinen lähestymistapa näkee oppimisen aktiivisena ja osallistavana sosiaalisena prosessina, joka muodostuu historiallisessa ja rakenteellisessa kontekstissa. Oppimisprosessin lähtökohta on kehon tarve selvittää sen ja ympäristön välisestä ”epätasapainotilasta” omaksumalla uusia kompetensseja. Oppija rakentaa uutta identiteettiä suhteessa oppimisyhteisöön, joka toimii sekä oppimisen lähteenä, että välittäjänä. Tieto ei ole vain oppimis- ja opettamisprosesseissa kumuloituva perintö, vaan sosiaalinen ja kulttuurinen käytäntö, joka on kehollistunut, jaettu ja muodostettu kollektiivisesti immersioista työskentely-ympäristöön. Oppiminen on käytännön saavutus, eikä ymmärryksen ylittävä kuvaus dekonstruoidusta todellisuudesta. (Yakhlef 2010: 409–410, Corradi & Gherardi 2010: 267, Viteritti 2013: 368, Gherardi 2000: 217)

Esimerkiksi organisaatioissa oppiminen käytäntöteoreettisesta näkökulmasta ei ole vain informaation prosessoinnin tai tulkinnan seuraus vaan käytäntö, joka toteutuu sosiomateriaalisessa kontekstissa. Organisaation jäsenet oppivat tekemään tiettyjä asioita materiaalisuuden kautta, harjoittamalla ja käyttämällä vartalooaan sekä ottamalla osaa muun yhteisön käytäntöihin. Tietäminen ja oppiminen aktivoivat kehoa yhtä lailla kuin mieltä. Kognitio, tieto ja oppiminen eivät sijaitse vain ideamaailmassa, vaan liittyvät kiinteästi niihin sosiomateriaalisiin käytäntöihin, joiden kautta ne toteutuvat. (Carlile ym. 2013: 2) Tämä näkyy esimerkiksi korkeakoulujen tenttikäytännöissä: opiskelijalla ei välttämättä tarvitse olla substanssiosaamista tentin läpäisemiseksi, vaan tenttivastauskäytännön hyvä hallinta voi riittää. Vaikka tieto on luennolla ”annettu” opiskelijalle, ei sitä ole opittu. Se korvataan vaikeassa tentissä käytännössä opitulla taidolla, vastausten säveltämisellä ja oikeanlaisella muotoilulla. (Korpiaho 2014)

Gherardi (2000: 213) esittää havainnollistavan vertauskuvan funktionalistisen ja käytäntöteoreettisen tietonäkemyksen eroista: funktionalistisen näkemyksen mukaan tieto on kuin rakennusarkkitehtuuria. Se perustuu suunnitelmaan, jota noudatetaan tarkasti, lopputuloksena staattinen, aikaa kestävä rakennelma. Käytäntöteoreettinen näkökulma

tietoon taas on kuin puutarha-arkkitehdin työ. Puutarha-arkkitehti ottaa suunnitelmaansa huomioon sen, että kasvit kasvavat ja leviävät, niillä on oma elämänsä, jota arkkitehti ei voi täydellisesti kontrolloida. Oppimisen ymmärtäminen käytäntöihin osallistumisena kiinnittää huomiomme siihen, että oppiminen tapahtuu kokemusten virrassa, huomasimme sitä tai emme. Jokapäiväisessä organisaatioelämässä työ, oppiminen, innovaatiot, kommunikaatio, neuvottelut, motiivikofliktit ja niiden tulkinta sekä historia ovat läsnä käytännöissä, osana ihmisen olemassaolon todellisuutta. Heidegger ja fenomenologinen koulukunta käyttivät tästä termiä *dasein*, “*being-in-the-world*”, korostaakseen sitä, että subjekti ja objekti ovat toisistaan erottamattomia. Molemmat ovat tilanteen osapuolia ja piirtyvät sosiaalista ja historiallista taustaa vasten. (Gherardi 2000: 214)

2.2.1. Sosiomateriaalisuus ja kehoisuus oppimisessa

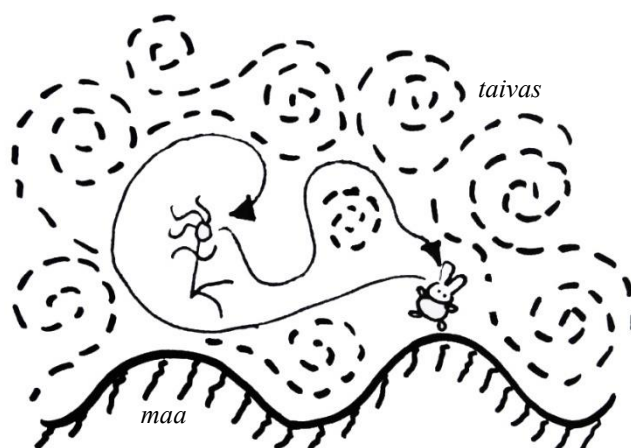
*There is no social that is not also material,
and no material that is not also social*
(Orlikowski 2007: 1437.)

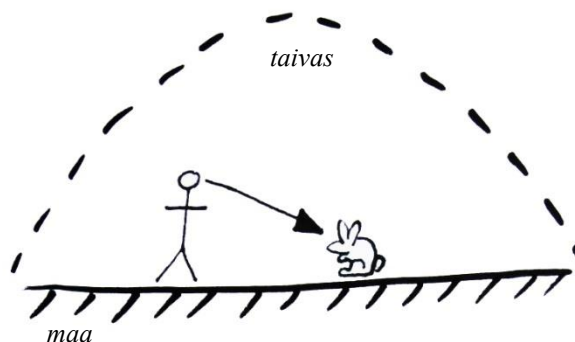
Sosiomateriaalisuus pyrkii posthumanismin tavoin hylkäämään asetelman ihmisestä rationaalisenä subjektina, joka tyypistää maailman inhimillisten konstruktioiden ja representaatioiden kokoelmaksi, johon muilla konkreettisilla olioilla ei ole juuri vaikutusta. (Lummaa & Rojola 2014: 23) Ensimmäiset tutkimukset, joissa materiaalisuus liitettiin teoreettiseen organisaatioiden tarkasteluun, tehtiin jo yli viisikymmentä vuotta sitten. Ne kuitenkin käsittelivät työn suorittamiseen liittyvää teknologiaa, joka nähtiin silloin selvästi erillisenä sosiaalisesta maailmasta. Muu materiaalisuus koettiin itsestäänselvyytenä ja jätettiin huomiotta. (Carlile ym. 2013: 1) Vielä nykypäivänäkin organisaatiotutkimuksen kentän tavallinen tapa lähestyä materiaalisuutta on yksittäisen välineen käyttötapojen tai vaikutusten tutkimus. Kuitenkin tämä lähestymistapa rajaa materiaalisuuden joksikin, jonka voi halutessaan ottaa huomioon, esimerkiksi silloin kun työyhteisö ottaa käyttöönsä uuden sovelluksen tai välineen. Tällainen lähestymistapa vahvistaa käsitystä käyttäjän ja käytettävän välineen subjekti-objekti -suhteesta. (Orlikowski 2007: 1436–1437)

Kuten posthumanismin, myös sosiomateriaalisuuden päämääränä päästä eroon perinteisen humanistinen näkökulman ihmiskeskeisestä maailmasta (Carlile ym. 2013: 4). Sosiomateriaalisuus näkee materian (kaiken ympärillämme!) perustavanlaatuisen kietoutumisen jokapäiväiseen elämään. Yksisuuntaiset subjekti-objektisuhteet tai kaksisuuntaiset vuorovaikutussuhteet ovat liian latteita kuvaamaan sosiaalisen ja materiaallisen maailman todellista yhteenlinkittyneisyyttä. (Orlikowski 2007: 1437, Jones 2013: 199) Sosiomateriaalisuus voidaankin ymmärtää Latourilaisena relationaalisen ontologiana, jonka mukaan oliot eivät ole yksinään olemassa, vaan syntyvät suhteissa toisiinsa (Jones 2013: 199). Vaikka näkökanta ei olisikaan näin jyrkkä, haastaa sosiomateriaalinen näkökulma perinteiset, länsimaissa oikeiksi mielletyt empiristiset, positivistiset ja realistiset ontologiat tunnustamalla materiaallisen maailman alati kaikkeen vaikuttavaksi tekijäksi. Carlile ym. (2013: 4) mukaan subjektin ja objektin välinen erottelu onkin ihmistoiminnan historiallinen seuraus eikä universaali ontologinen tila.

Kuvassa 1 havainnollistetaan kahden maailmankuvan eroja. Ensimmäinen kuva esittää kartesiolaista maailmankuvaa: ihminen elää selkeässä, tyhjässä maailmassa, joka koostuu hänen jalkojensa alla olevasta tukevasta maankamarasta ja ylle kaartuvasta taivaasta. Poikkeuksellisen älykkäänä olentona hän pystyy havainnoimaan edessään olevaa jänistä ilman, että jänis tai muut ympäristön materiaaliset seikat vaikuttavat häneen. Jälkimmäisessä kuvassa havainnollistetaan sosiomateriaalista näkemystä. Siinä ihminen, eläin, maanpinta ja ilma ovat kietoutuneet toisiinsa vaikuttavaksi kokonaisuudeksi.

Kuva 1: Ensimmäisenä kartesiolainen ja toisena sosiomateriaalinen maailmankuva (mukaillen Ingold 2008: 1804).

Orlikowskin (2007: 1435) mielestä nykypäivän organisaatiotutkimuksessa olisi kriittistä ottaa huomioon se, miten johtaminen ja organisointi kiinnittyvät materiaan ja tiloihin, joiden kautta ihmiset toimivat ja kommunikoivat. Uusien toimintatapojen löytäminen materiaalisuuden kanssa on tärkeää, jos haluamme ymmärtää nykymuotoista organisointia, joka on enenevässä määrin riippuvainen uusista teknologioista. Bazin (2013: 377) pitää eleitä erityisen tärkeänä tarkastelukohteena tutkijoille ja johtajille. Kaikki inhimillinen tekeminen koostuu eleistä, joten ne ovat kiinteästi osa kehollista organisaatiotoiminnan tarkastelua.

Kehon ymmärtäminen sosiaalisen luomisen alustana auttaa meitä ymmärtämään aistikokemuksia perustavanlaatuisena ja jaettuna ilmiönä, jonka avulla hahmotamme maailmaamme yhdessä toisten ihmisten kanssa. (Riach & Warren 2014: 5) Käytäntöteoreettiset näkökulmat kehollisuuteen voivat avata uusia näkökulmia ilman luonto/kulttuuri, keho/mieli, materiaalinen/sosiaalinen -vastakkainasetteluita. Kuitenkin tähän asti useimmat tutkimukset ovat keskittyneet hereillä oleviin, terveisiin ja eläviin kehoihin. Entäpä nukkuvat, vammaiset, kuolleet tai kuolevat kehot? Nämäkin liittyvät kiinteästi ihmisten elämään. Niiden rajaaminen pois tukee juuri sitä dualismia, jota sosiomateriaalisuus alun perin vastustaa. (Gherardi ym. 2013: 2) Myös sillä, minkä määrittelemme materiaaliseksi, on väliä: esimerkiksi onko sukupuoli materialisoitunut kehossa tai onko älykkyys pala geneettistä koodia. (Carlile ym. 2013: 5)

Tässä tutkimuksessa keho mielletään *aistien kautta tietäväksi kehoksi*. Tämä kehollisuuden keskustelu ammentaa käytänteoriasta ja painottaa tiedon ja oppimisen muodostuvan aistimaailmassa, joka koostuu kehojen asennoista, äänistä, kosketuksesta ja tuoksuista. Tiedon juuret ovat käytännöissä, joita ihmiset luovat ja toisintavat organisaatioissa kehollisuudellaan. Tästä näkökulmasta ihmisten toiminta organisaatioissa perustuu rationaalisuuden lisäksi materiaan ja aistimaailmaan, joista organisaatiot koostuvat. (Gherardi, Meriläinen, Strati & Valtonen 2013: 1–2) Ruumiillinen tietäminen ei välttämättä vaadi edes tietoisuutta, hereillä oloa. Ruumis, siis ei-tietoinen keho, kykenee itsenäiseen aistivälitteiseen tietämiseen. Esimerkiksi pienet lapset oppivat asioita paljon ennen kuin pystyvät niitä käsitteellistämään. (Uotinen 2010: 87)

Uotisen (2010: 89, 91) havainnot kaikilla aisteilla tapahtuvasta oppimisesta tukevat käytänteoreettista käsitystä siitä, että oppiminen ei aina tapahdu tietoisesti, eikä kaikki tieto ole sellaista, jota voimme analysoida ja selittää auki. Näkö- ja kuuloaistit vaativat toimiakseen jonkinlaista tietoisuuden tasoa, mutta haju- ja asento-/ tuntoaisti toimivat Uotisen kokemuksen mukaan myös tietoisuuden rajamailla. Hajuaisti sekä asento- ja tuntoaistit muodostivat Uotiselle ruumiillista tietoa kuin itsestään – tietoa, joka on kehollistunut häneen tavalla, jota on mahdotonta kuvailla sanoin.

Nykypäivänäkin monet kehoa käsittelevät tutkimukset näkevät ihmiskehon vain uutena tutkimuskohteena klassiselle tutkimukselle, jossa keho nähdään objektikehona, anatomian termein luokiteltavien osien muodostamana koneena, joka noudattaa lääketieteellisiä syy-seuraussuhteita. Oma keho ei näyttäydy itselle ruumiinosien kokoelmana vaan sisäisenä kokemuksena, elettyinä kehona, johon uudet opitut asiat kiinnittyvät. Kehoon kertyneet kokemukset toimivat lähtökohtana maailman havainnoinnille ja uuden oppimiselle. (Hindmarsh & Pilnick 2007: 1397, Aho 2008: 60, Klemola 2004: 73–77)

2.2.2. Aiempi empiirinen tutkimus

Posthumanistisen liikkeen aallossa sosiaalitieteet ja organisaatiotutkimus ovat kuitenkin alkaneet kiinnostua kehosta. Kehoa ei enää nähdä vain pelkästään työvälineenä, vaan se voi vaikuttaa ja ottaa vaikutteita, muotoutuu oppien käytännöissä ja sosiaalisesti, yhdessä muun materian kanssa. (Viteritti 2013: 368) Aistien kautta tietävä keho näyttäytyy kirjallisuudessa muiden kehojen tai materian kanssa oppivana kehona. Eläintoimijoita näissä tutkimuksissa ei ole. Riachin & Warren (2014: 3) sekä Hindmarsh & Pilnick (2007: 1396) suosittelevat organisaatiotutkimusta siitä, että se korostaa näkö- ja kuuloaisteja, ja muu keho aistimuksineen otetaan itsestäänselvyytensä. Mielestäni kuitenkin myös tuntoaisti on runsaasti edustettuna kirjallisuudessa. Usein myös tarkastelun kohteena on useamman kuin yhden aistin samanaikainen käyttö, jota tutkittavat eivät osaa oikein itsekään kuvailla tarkasti.

Tätä vaikeasti sanoitettavaa tunnetta asioiden tilasta kuvailevat esimerkiksi Cook & Yanow (2011) tarkastellessaan huilujen valmistusprosessia. Jokaisessa työvaiheessa uusi työntekijä varmisti, että huilu ”tuntuu oikealta”. Huilujen tuntu muodostui organisaatiokulttuuriksi jonka perusteella huilistit pystyvät erottamaan eri yritysten valmistamat huilut, vaikka valmistusprosessin periaate on yritysten kesken sama, ja vuosien kuluessa huiluntekijätkin ovat vaihtuneet monia kertoja. Toinen kiinnostava kuvaus tuntoaistin käytöstä on Parolinin ja Mattozzin (2013) kuvaus tuolin valmistamisesta. Tuolin istuimen piti olla ”pehmeä mutta tukeva”, ja sen valmistaminen vaati tietoa erilaisista materiaaleista, joilla tuo häilyvä kuvaus voitiin saavuttaa. Istuimen valmistaja toimi pääasiassa tuntoaistin perusteella, kokeillen millä eri materiaaleilla saisi aikaan kuvausta vastaavan tuntoaistimuksen välittymään istujaan. Toisaalta istuimen valmistuksessa piti näköaistia käyttäen huomioida myös tuolin suunnittelijan esteettinen näkemys. Tuntoaistin käyttöä ovat kuvailleet myös Strati (2003, 2007) tarkastellessaan sitä, miten katonpurkajat pystyvät toimimaan korkeissa paikoissa sujuvasti sekä sitä, miten sahan työntekijät lajittelivat lankkuja pinoon niiden paksuuden mukaan mittaamatta niitä. Yakhlefin & Essénin (2012) tutkimuksessa vanhusten avustetun asumisen henkilökunta käytti kaikkia aistejaan saadakseen käsityksen asiakkaan voinnista. Kirjallisen palvelusuunnitelman tarkan noudattamisen sijaan he käyttivät

erilaisia työssä kehittyneitä tekniikoita, esimerkiksi hajuaistiaan, saadakseen totuudenmukaisen käsityksen asiakkaan tilanteesta. Viterittin (2013) kuvaus laboratoriotyöstä on myös moniaistinen. Stereomikroskoopin käytön oppiminen vaatii näkö- ja tuntoaistien uudenlaista virittyneisyyttä äärimmäisen pieniin liikkeisiin, vaikka kohde näyttääkin mikroskoopissa jättiläismäiseltä.

Myös pelkän näköaistin perusteella tapahtuvat havainnot voivat muodostua enemmän kuin osiensa summaksi: Willems (2017) kuvaa raideliikenteen lähettämössä tapahtuvaa oppimista prosessiksi, jossa valvoja pystyy lopulta yhdistämään yksittäisen monitorien tarjoamasta tiedosta ikään kuin reaaliaikaisen kuvan raideverkoston tilasta, ja tietonsa perusteella jopa ennakoimaan ongelmia ennen kuin ne ovat syntyneetkään. Samalla tavalla myös toiset kehot voivat olla tietolähde. Hindmarshin ja Pilnickin (2007) tutkimuksessa tarkasteltiin lyhytaikaista tiimityötä anestesialääkärien ja -hoitajien kesken potilaan intuboinnissa. Hengityspotkea asentava lääkäri ja häntä avustava lukivat äänettömästi toistensa liikkeitä ikään kuin tanssissa. Kaikki läsnäolijat ovat tietoisia toimenpiteen eri vaiheista, ja voivat näin ennakoida toistensa reaktioita pelkkien minimaalisten kehon asentojen muutosten perusteella. Steensen (2016) tarkasteli harjoittelijoiden oppimisprosessia uutistoimituksessa. Keskeisimmät oppimiskokemukset liittyivät siihen, miten he löysivät fyysisesti paikkansa uutistoimituksen hektisessä ja jopa kaoottisessa tilassa.

Myös aineeton materia opettaa keholle erilaisia käytäntöjä. Orlikowski (2007) kiinnitti huomion jo yksitoista vuotta sitten saavutettavuuden vaatimusten lisääntymiseen, kun matkapuhelinten kehitys mahdollisti sähköpostien jatkuvan tarkastamisen. Nykypäivänä sähköpostin ja sosiaalisten medioiden jatkuvasta seuraamisesta on tullut yleinen tapa. Riach & Warren (2014) sekä Martin (2002) puolestaan nostavat esiin tuoksumaa ilman usein ylenkatsotun merkityksen. Riach & Warren havaitsivat, että tuoksu ja siihen liittyvät käytännöt kuuluvat läheisesti työssäolemisen kokemukseen ja siihen miltä töissä oleminen tuntuu kehollisessa merkityksessä – myös neutraaliksi koetussa toimistoympäristössä. Martinin mukaan tuoksut muodostavat tilaan ”paikan hengen”, eli vaikuttavat voimakkaasti siihen, millaisena tila koetaan. Myös Essén ja Värlander (2012) havaitsivat tuoksumaaailman vaikutuksen keskittymiskykyyn.

2.3. Eläimen osa länsimaisessa yhteiskunnassa

Eläimet näyttäytyivät Descartesin mekanistisessa maailmankuvassa elävinä koneina, joilta puuttui ihmisille ainutlaatuinen rationaalinen sielu sekä ajattelemisen ja puhumisen kyvyt. Koko fysiologinen elämä oli selitettävissä konemetaforan avulla, kuin myllyn tai kellon liikkeet. (Rossi 1997: 210–211) Descartesin näkemys eläimistä mielettöminä automaateina loi käsityksen, etteivät eläimet pysty puhumaan tai ajattalemaan. Myös filosofi George Herbert Mead kuvasi eläinten kommunikaatiota “eleillä keskusteluksi”, jossa eläimet mekaanisesti vaistojensa varassa vuorottelevat eleitä, eivätkä yritä välittää toisilleen ideoita, kuten ihmiset keskustelussa. (Wilkie 2013) Kartesiolainen perintö eläimistä koneina on osaltaan luonut oikeutusta nyky-yhteiskunnan järjestelmälliselle eläinten hyväksikäytölle. (Anderson 2000: 301) Myös ihmisten rinnastaminen eläimiin on kautta historian ollut tyypillinen keino toiseuttaa jokin ihmisryhmä ja siten oikeuttaa kolonisaatio tai orjuutus. (Hansen 2014: 53) Eläimiä on aina luokiteltu ihmisen näkökulmasta, vaikka eläimen elämismaailma ja kyvyt poikkeavat ihmisen vastaavista niin, että objektiivinen vertailu on mahdotonta.

Nyky-yhteiskunnassa kesyt eläimet ovat kulutustuotteiden tuottajia, koe-eläimiä ja lemmikkejä. Ne tuottavat viihdettä, mahdollistavat kilpaurheilun tai ovat työjuhtia. Villieläimet ovat haittaeläimiä, petoja, saaliseläimiä, viihdettä tai taudinkantajia. Eläinten osa yhteiskunnassa on seurausta ihmisen muodostamasta tavasta luokitella toislaisiset olennot ja kerätä niistä tietoa omasta näkökulmastaan (Aaltola & Keto 2015: 10). Eläinten hyväksikäytöstä on muodostunut taloudellinen rakenne, jolle koko länsimainen yhteiskunta perustuu (Tuomivaara 2015: 58). Sosiologiaa, antropologiaa, psykologiaa ja politiikkatieteitä yhdistelevä poikkitieteellinen tutkimussuuntaus *human-animal studies* tutkii eläimen osaa ihmisyhteiskunnassa ja sitä, miten ihmiset näkevät, kohtaavat, kilpailevat ja elävät yhdessä eläinten kanssa erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. Tarkoituksena on ymmärtää ihmis-eläinsuhteita ennen ja nyt sekä korostaa eläinten roolia erillisinä yksilöinä, ihmisymmärryksestä riippumattomina. (KilBride & Butler 2014.) *Human-animal studies* ei sekään pysty kattamaan maapallon lajiston koko kirjoa. Se nimittäin jättää huomiotta mikro-organismit ja kasvit. Esimerkiksi ihmisen mikrobiomin tutkimuksen kasvu on nopeaa, ja alustavat tutkimukset koe-eläimillä ovat osoittaneet suoliston mikrobiomin vaikutuksen jopa luonteenpiirteisiin.

(Smart 2014: 4) Ihmiselle välttämätön, toimintaa ohjaileva, geneettisesti ei-inhimillinen biomassa ei varsinaisesti tue käsitystä perustavanlaatuisesti muusta luomakunnasta eroavasta ihmisolennosta.

Johtamistutkimuksessa ihmisen ja eläimen yhteistä työtä ei ole tutkittu juuri ollenkaan, vaikka ihminen ja eläin toimivat yhteistyössä lukemattomissa ammateissa lainvalvonnasta ruokatuotantoon. (Hannah & Robertson 2017: 116) Teittinen (2014: 155–157) viittaa Freudin ideaan ihmistä modernilla ajalla kohdanneesta kolmesta nöyryytyksestä. Yksi niistä on Darwinin evoluutioteorian havainto, jonka mukaan ihminen on vain eläinlaji muiden joukossa, eikä luomakunnan kruunu. Teittisen mukaan ihmiskunta ei tunnu vielääkään täysin hyväksyneen darwinilaista maailmankatsomusta, sillä haluamme vieläkin nostaa ihmisen eläinten yläpuolelle. Kyse ei ole vain taksonomisesta jaosta vaan metafysisistä tai jopa ontologisista paradigmoista. Länsimaisessa ajattelussa ihmisyyys muodostuu rationaalisen vapauden alueeksi, jolle eläimyys muodostaa villin ja hallitsemattoman vastavoiman. Malamudin (2013) mukaan ihmisen eristäytyminen muusta luomakunnasta on tehnyt meistä yksinäisiä ja eksyneitä, alkukodistamme vieraantuneita.

Eläinten inhimillistäminen on ollut lukuisten vitsien ja lemmikinomistajiin kohdistuvan naljailun aiheena. Ihmisen ja eläimen raja tuntuu helpolta vetää, jos ajattelee yksittäisiä eläimiä: sehän on vain koira. Mutta jos katsomme tämän yksinkertaisen luokitteluperusteen ohi - mikä oikeasti tekee ihmisestä ihmisen ja eläimestä eläimen? Evoluutiobiologi ja eläinten kognitiotieteen tutkija Helena Telkänranta (2015) on koonnut alan uusimpia tutkimustuloksia. Ne osoittavat eläinten tuntevan seitsemää perustunnetta: iloa, surua, aggressiota/suuttumusta, leikkisyyttä, hoivantunnetta ja seksuaalisuutta. Telkänrannan mukaan tutkimuksissa ei ole tullut esille mitään, mikä osoittaisi eläinten tunteiden olevan jollain tavalla laimeampia kuin ihmisten. Kalatkin tuntevat kipua, samoin äyriäisistä ainakin rantataskurapu. Komodonvaraani on yksi harvoista leikkivistä matelijoista ja leikin tärkein motiivi on sen tarjoama mielihyvä - voidaan siis sanoa, että myös komodonvaraani pystyy tuntemaan mielihyvää. Oppimisen osuus eläinten käyttäytymiseen on suurempi kuin aiemmin on ajateltu. Eläimet eivät ole vain viettejään ymmärtämättömästi toteuttavia automaatteja.

Metakognition tasoa, eli sitä, että ymmärtää ajattelevansa, on pidetty korkeimpana tietoisuuden tasona. Perinteisesti sen on oletettu erottavan ihmisen eläimistä, mutta tutkimusten mukaan ihmisapinat, reesusapinat ja delfiinit sekä auttavasti rotat ja kyyhkyt kykenevät jonkunlaiseen metakognitiiviseen ajatteluun. Ihmisyyden rajan vetäminen tähän on ongelmallista myös siksi, että kognitiivisten kykyjen perusteella jaoteltaessa esimerkiksi pienet vauvat rajautuvat ihmisyyden ulkopuolelle, koska niiden tietoisuus ei ole niin kehittynyt, että ne voisivat ymmärtää itsensä äidistään erillisenä yksilönä. Eläimet muodostavat myös omia kulttuureja, jos sanaa käytetään antropologien tavoin eri ihmisryhmien vakiintuneista tavoista tehdä asioita. Esimerkiksi hanhien muuttomatkat ja joidenkin kalojen reitit yöpymispaikoilta ruokailupaikoille eivät ole lajin geeneissä tai vaistoja, vaan ne oppivat reitin vanhemmilta yksilöiltä ja se periytyy sukupolvien ajan eteenpäin. Ihmisen erottaneekin eläimestä vain kumulatiivinen kulttuuri. Näin taidot eivät vain siirry sukupolvelta toiselle, vaan muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi. Ihmisen keskeinen ero muihin eläimiin on se, että vietämme paljon aikamme opettaen omaa jälkikasvuamme. Äänillä kommunikoinnin kehittyminen puhutuksi kieleksi ja kyky abstraktiin ajatteluun on mahdollistanut kulttuurimme kumuloitumisen. (Telkänranta 2015)

Eläinten aistit voivat olla moninkertaisesti tarkemmat kuin ihmisellä. Lisäksi eläimillä on aisteja, joita ihmisillä ei ole: muutamana esimerkkinä delfiinit kaikuluotauksineen, valaiden käyttämät infraäänit, linnut voivat nähdä ultraviolettivaloa ja kaloilla on kylkiviiva-aisti. Lisäksi monet eläimet aistivat maapallon magneettikentän jollain tavalla. Näiden aistien avulla eläimet saavat ympäristöstään paljon täydemmän käsityksen kuin ihmiset. (Telkänranta 2015.) Eläinten yliverkaisia aisteja hyödyntävät useat viranomaistahot ja avustajaeläinten omistajat. Malamud (2013: 34–39) kritisoi ihmisen itseoikeutusta kerätä, lainata tai varastaa niitä eläinten ominaisuuksia, joita ihmisellä itsellään ei ole. Kun eläimiä käytetään avustajina tai terapia-apulaisina, näyttäytyvätkö eläimen kyvyt vain resurssina, jota ihminen haluaa kuluttaa? Onko avustajaeläinten lajikirjon lisääntyminen seurausta ihmisen halusta ”pelastaa” yhä useampi eläinlaji ihmisten sivistyneeseen maailmaan?

Jotkut eläimet käyskentelevät ”eläimyyden” rajoilla. Lemmikkieläimet ovat rajankävijöitä ihmisen ja luonnon välisellä alueella. Niillä ei ole ihmisiin verrattavia oikeuksia, mutta silti inhimillistämme niitä ja pidämme niitä perheenjäseninä. Kokemuksen

lisäksi tutkimustieto osoittaa, että eläinten ja ihmisten välillä syntyy vahvoja tunteellisia siteitä myös töissä, joista syntyy kognitiivista dissonanssia. Tämä on tyypillistä ihmisten ja eläinten välisille suhteille (Hannah & Robertson 2017: 117) Koe-eläinrotat puolestaan eivät ole viemäreissä juoksentelevia villirottia eivätkä koneita, mutta niiden kehot on muutettu laboratoriovälineiksi, kuin petrimaljat. Laboratoriokäytännöt kehollistuvat rotassa kuin työelämän käytännöt ihmisessä. Uusia rottia ei pyydystetä luonnosta, vaan niitä jalostetaan laboratorioon, sen välineisiin ja käytäntöihin sopiviksi, kesyiksi ja helposti lisääntyviksi. (Birke, Bryld & Lykke 2004: 173) Koe-eläinten näennäisestä välinearvosta huolimatta niiden hoitajat ja varsinkin niiden lopettamiseen osallistuva henkilöstö kokee tehtävänsä raskaana. Suhteen muodostaminen eläimeen silittelemällä ja leikkimällä sen kanssa voi helpottaa laboratoriotyötä tuomalla hyvää mieltä sekä työntekijälle että koe-eläimelle ja vähentämällä molempien osapuolten kokemaa stressiä, joka puolestaan helpottaa eläinten käsittelyä ja tutkimusten suorittamista. (LaFollette, O’Haire, Cloutier, Blankenberger & Gaskill 2017)

Eläinten käyttäytymistä selittäviä teorioita “nökkimisjärjestyksistä” on yritetty muotoilla 1920-luvulta lähtien. Nykytutkimus on kuitenkin sitä mieltä, ettei johtajuus eläinlaumassa ole niin yksinkertainen asia, mitä aiemmin on luultu. Saaliseläimillä ryhmän yhtenäinen käytös hyödyttää koko laumaa, sillä yhden huomattavassa uhan ja säännätessä karkuun, lähtevät muutkin pakosalle kyseenalaistamatta alkuperäistä pakenijaa. Biologisissa tieteissä johtajuuden tutkimus onkin nykyään kiinnostunut lähinnä ryhmädynamiikasta ja päätöksenteosta tällaisessa kollektiivisessa liikehdinnässä, toisin kuin esimerkiksi sosiaalitieteissä johtajuuden ilmiötä käsitellään yhden henkilön valtakana toisiin nähden. (Hartmann, Christensen & McGreevy 2017: 2–4)

3. AINEISTON JA ANALYYSIN ESITTELY

3.1. Aineistonkeruu ja -esittely

Tutkimukseni aineisto on kerätty teemahaastatteluin. Haastattelun valinta menetelmäksi on perusteltua, koska halusin päästä kiinni ratsastajien kokemusmaailmaan ja korostaa heitä merkitysten luojina ja tutkimuksen aktiivisena osapuolena. (Hirsjärvi ym. 1997: 201) Teemahaastattelun aikana haastattelijä ja haastateltava yhdessä aktiivisesti tuottavat tutkimusmateriaalia, eikä haastateltava ole vain passiivinen tutkimusobjekti. (Alasuutari 1993: 116)

Teemahaastattelussa kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella, mutta teemat pysyvät samoina. (Tiittula ja Ruusuvuori 2005a: 11) Teemahaastattelu on muodoltaan vapaa, ja se korostaa tutkittavien elämismaailmaa ja tuo heidän äänensä kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47–48) Teemahaastattelun vapaamuotoisuus sopi hyvin tutkimukseeni, sillä kukin vastaaja oli eri vaiheessa ratsastusharrastustaan, ja koki hevosharrastuksen omalla tavallaan. Haastattelun kuluessa kukin haastateltava sai assosoida suhteellisen vapaasti. Tutkimushaastattelu eroaa keskustelusta kuitenkin tutkijan tiedonintressin takia. Nauhoitusvälineet ja tutkijan ohjailu muistuttavat tilanteen institutionaalisuudesta. (Tiittula ja Ruusuvuori 2005b: 23) Vaikka haastattelut tapahtuivat rennoissa ympäristöissä ja tunnelmissa, huomasin tilanteen latautuneisuuden joidenkin vastaajien reaktioista. He saattoivat yrittää etsiä ”oikeita” vastauksia kysymyksiini. Koin haastattelujen kuitenkin onnistuneen, sillä vastaajat olivat hyvin innokkaita kertoamaan omista kokemuksistaan, eikä minun tarvinnut heitä juurikaan kannustaa, vaan vaivihkaa ohjailulla keskustelun suuntaa haastattelun teemojen mukaan.

Pelkän haastattelun vaihtoehtona kulki pitkään havainnoinnin ja haastattelun yhdistelmä, mutta se olisi lisännyt tutkimukseen virhelähteen, kun olisin oman käsitykseni mukaan yhdistänyt tulkintaani ratsukon suorituksesta siihen, mitä ratsastaja haastattelussa kuvaili. Havainnointi voisi sopia tutkimusmenetelmäksi haastattelua paremmin, esimerkiksi kun analysoidaan vuorovaikutusta, tai tutkitaan käyttäytymistä josta tut-

kittavat eivät halua kertoa, tai todennäköisesti kertoisivat pehmenneen kuvan. Havainnointi on kuitenkin vaativa menetelmä ja edellyttää tekijältä huolellisuutta ja harjoitusta. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 38) Tässä tutkimuksessa haastateltavien omat kertomukset ja kuvailut ovat tutkimukseni kannalta arvokkaampia, kuin oma havainnointini. Pelkät haastattelut olivat kuitenkin onnistunut valinta, sillä haastateltavat jakoivat kokemuksiaan innokkaasti, vaikka emme olleetkaan tunnelmaa virittävässä tallimiljöössä. Jo varhaisessa vaiheessa kävi ilmi haastateltavien halu kertoa omasta suhteestaan hevosiin ja ratsastukseen. Useimpiin kysymyksiin vastaukset muodostuivat juuri henkilökohtaisten hevossuhteiden kautta. Ihmisen ja hevosen suhde muodostuikin suureksi teemaksi tutkimuksessa, vaikka se ei varsinaisesti aiheena ollutkaan. Mielestäni tämä osoittaa aineistonkeruumenetelmän onnistuneen, sillä haastateltavat ovat saaneet itse tuoda aineistoon mukaan tärkeäksi katsomaansa, eivätkä ole vain vastanneet esittämiini kysymyksiin.

Haastateltaviksi valikoitui satunnaisesti kuusi eri ikäistä ja eri kokemustaustaista ratsastuksen harrastajaa. Osa haastateltavista valikoitui ns. lumipallomenetelmällä, kun haastateltavat itse ehdottivat ystäviään ja tuttaviaan haastateltaviksi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoitus on perehtyä syvällisemmin yhteen tapahtumaan tai ilmiöön, eikä etsiä yleistettävyyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 59), joten otos on mielestäni riittävä. Haastattelut toteutettiin Rovaniemellä kesä- syyskuun välisenä aikana vuonna 2017. Neljä haastatteluista oli kasvokkaisia ja kaksi puhelinhaastatteluita. Puhelinhaastattelut tein viimeisenä, kun tuntuma haastattelemiseen ja kysymyksiini oli kasvanut.

Haastatteluiden kesto oli 30–60 minuuttia. Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne heti haastattelutilanteen jälkeen. Aineisto on litteroitu sanatarkasti, ja haastateltavien oma puhetyyli, murre ja täytesanat on jätetty aineistoon. Aineistoa litteroitaessa ongelmaksi muodostui välimerkkien asettelu. Olen pyrkinyt merkitsemään välimerkit aineistoon siten, kuten ne haastateltavien puheista kuulin. Joissain siteerauksissa olen nostanut esiin mielestäni relevantteja kohtia esiin tekstin lihavoinnilla. Merkinnät ovat omia tulkintojani sitaatin keskeisistä ilmauksista. Haastatteluista on poistettu kaikki haastateltavien mainitsemat erisnimet anonymiteetin säilyttämiseksi. Kysyin haastattelussa myös haastateltavien ratsastuskokemuksen määrää. Ajatuksenani oli tuoda se esille tutkimukseen liitettyjen sitaattien yhteydessä, mutta analyysivaiheessa totesin sen

merkityksettömäksi, varsinkin näin pienessä aineistossa. Pienuudestaan huolimatta on mielestäni tätä tutkimusta varten riittävä, sillä se alkoi jo näin vähäisellä vastaajamäärällä kylläänäntyä (Mäkelä 1990, 52). Olin haastatteluita tehdessä hyvin yllättynyt siitä, miten täysin toisistaan tietämättömät henkilöt vastailivat kysymyksiin samoilla tavoilla.

3.2. Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa halusin tarkastella, miten haastateltavat kokevat ratsastuksen oppimisen tapahtuvan, ja onko aistitieto siihen osallisena. Huomio kohdistuu aineiston niihin kohtiin, jossa haastateltavat kuvailevat oppimisen tapoja ja/tai erilaisia aistikokemuksia. Mekaanisen aistien perusteella luokittelun sijaan aineistosta nousi esiin neljä ratsastuksen oppimiseen vaikuttavaa kokonaisuutta: hevosen ja ihmisen suhde, molempien tunteet, ratsastajan aistikokemukset ja niiden rajoittaminen sekä oppimista edistävät kieli- ja mielikuvat. Analyysissä halusin tarkastella erityisesti haastateltavien puhetta sisäisistä tuntemuksista, siitä miten he kuvailevat kehoaan elettyinä kehona, eikä objektikehona.

Laadullinen analyysi alkaa jo haastattelutilanteessa, ja tutkija voi jo haastattelutilanteessa havainnoida ilmiöitä, ja soveltaa aineistonkeruutaan sen mukaan. (Hirsjärvi ym. 1997: 219) Haastattelukysymyksiä oli usein pakko muuttaa ja tarkentaa, sillä haastateltavat usein kuvailivat heille itsestäänselviä asioita tai vaikeasti sanoitettavia tunteita ylimalkaisesti, kuten haastattelussa 4:

”Mut se tuntoaisti mun mielestä se, et ku se tuntuu ja ku se tuntuu käsissä, se tuntuu jaloissa, se tuntuu koko kropassa niinku. ”

”Miltä se tuntuu? ”

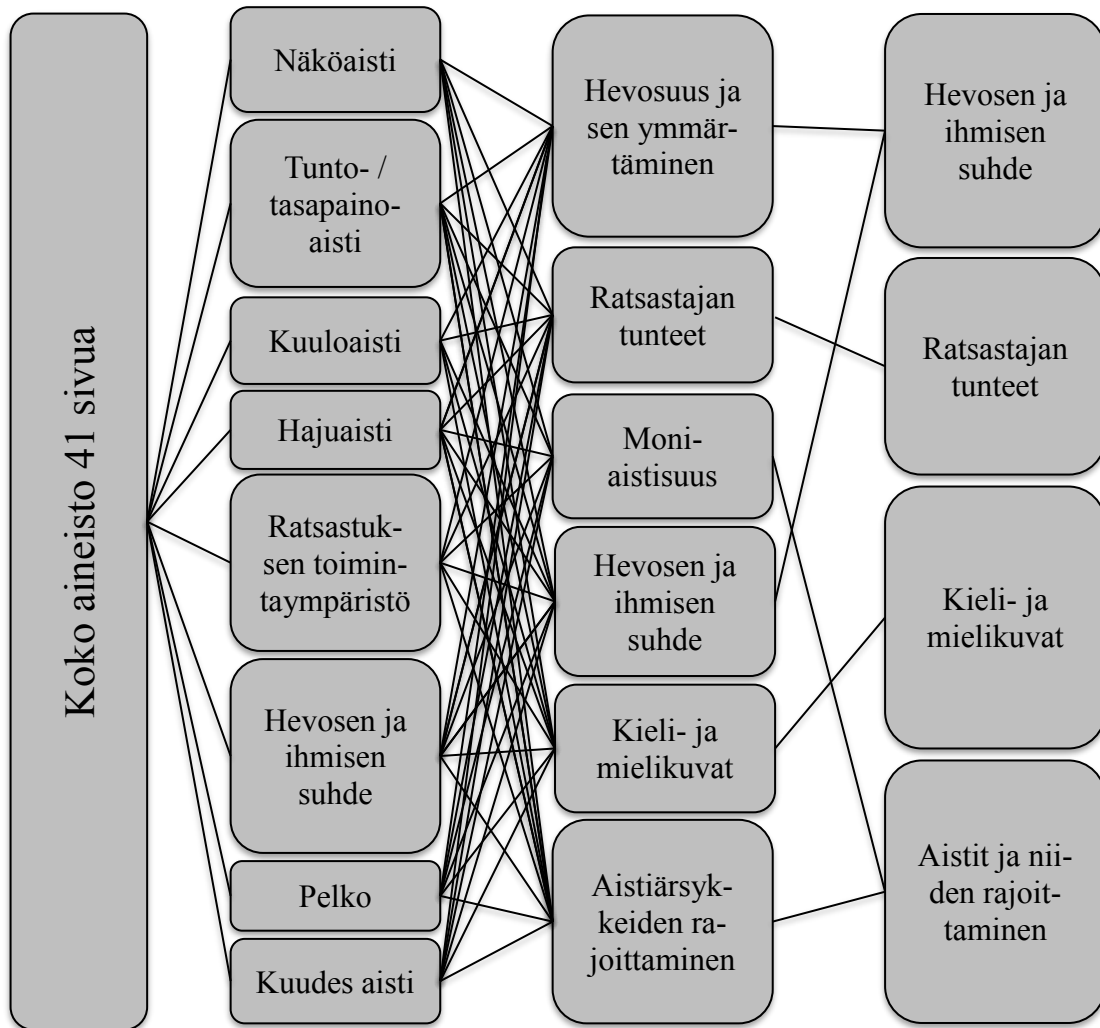
”Noh, ensinnä, no käsissä sä tunnet, ku hevonen on keveä, se ei vedä eikä oo tyhjä. Ja sit taas jaloissa et sä tunnet sieltäki. Kyl mä ainaki tunnen koska se

on keveä, ettei se puske sua vastaan, tai väännä sua niinku johki suuntaan. ”

(Haastattelu 4)

Aineiston analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa eli abduktiivista sisällönanalyysia. Halusin analysoinnissa pitää mielessä tutkimuksen sosiomateriaalisen ja aistikokemuksia painottavan teoriataustan, mutta kuitenkin antaa aineistolle tilaa puhua puolestaan. Aineiston litteroinnin jälkeen aloitin sen luokittelun. Luokittelun tarkoituksena on jäsenellä aineistoa siitä nousevien yhteisten nimittäjien mukaan, pitäen mielessä tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Luokat on voitava perustella käsitteellisesti ja empiirisesti. (Silvasti 2014: 29; Alasuutari 1993: 16; Hirsjärvi & Hurme 2000: 147). Tässä tutkimuksessa aineiston analyysin tärkein taustateoria oli posthumanismi. Posthumanistinen maailmankatsomus ihmisestä eläinten joukossa yhdenvertaisena toimijana mahdollisti hevosen ja ihmisen suhteen nostamisen kokonaan omaksi luokakseen.

Alustavan luokittelun jälkeen kävin vielä läpi aineistosta paikkaansa löytämättömät, luokittelun ulkopuolelle jääneet tekstipätkät. Aineiston avauduttua lukukertojen myötä osa niistäkin löysi paikkansa analysoitavassa aineistossa. Aineiston luokittelu haki muotoaan lukukertojen aikana, ja pääsin lopulta eroon temaattisesta tutkimuskysymysten mukaisesta luokittelusta. Varsinaisen analysoitavan aineiston ulkopuolelle jäi puhetta esimerkiksi haastateltavien harrastushistoriasta tai yksityiskohtaisia, yksilöiviä kuvauksia harrastuspaikoista. Vaikeuksia aineiston luokitteluun toi sen moniulotteisuus: esimerkiksi haastateltavan puhe hevosen pehmeästä turvasta ja sen silittelystä on kuvausta tuntoaistista, mutta toisaalta myös ihmisen ja hevosen lempeästä suhteesta.

Kuvio 1: Aineiston luokittelu ja teemoittelu

Silvasti (2014: 45) leikillisesti kuvaa tutkimusta epäonnistuneeksi, jos sen sisällysluettelo ja teemoittain järjestetyt sitaatit vastaavat alkuperäistä haastattelurunkoa. Aloitin itsekkin aineiston luokittelun ensin temaattisesti tutkimuskysymysten mukaan. Kuitenkin vuoropuhelussa tutkimuksen teoreettisen taustan aineistosta nousi esiin neljä selkeää teemaa: hevosen ja ihmisen suhde, hevosen ja ihmisen tunteet, ratsastuksen moniaistisuus ja sen rajoittaminen sekä oppimista edistävät kieli- ja mielikuvat. Nämä neljä teemaa eivät enää noudattaneet alkuperäisten haastattelukysymysten suorasuorasta järjestystä, vaan muodoistuivat aineiston kokonaisuudesta. Analyysin edetessä teemoittelu muuttui moneen kertaan. Aineisto tuntui järjestyvän näennäisesti, mutta syventyessäni siihen löysin aina epäkohtia, aineiston osia jotka eivät tuntuneetkaan sopivan siihen luokkaan, johon ne olivat aluksi vaikuttaneet kuuluvan. Ratkaisuna näihin ongelmatilanteisiin oli aina luokkien uudelleenarviointi ja aineiston ryhmittely uudelleen isommiksi luokiksi, eikä niiden jakaminen pienempiin osiin.

3.3. Tutkijapositio ja eettiset kysymykset

Tutkijan on tunnustettava oma subjektiivisuutensa tutkimuksen edessä. Jo tutkimuksen suunnittelussa tutkija tekee tutkimukseen vaikuttavia valintoja. Toisaalta pelkässä aineiston kuvauksessa pysyttelemisen voi latistaa aineiston käsittelemällä kaikki yksityiskohtia samantarvoisina ilmiöinä, vaikka sen ajatellaan varmistavan tutkimuksen objektiivisuuden. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 146) Haastattelututkimuksessa tulosten tulkintaa vaikeuttaa myös se, ettei haastattelussa ole tasaista absoluuttista todellisuutta, jonka voisi vangita. Tilanteessa ovat aina mukana haastattelijan ja haastateltavan tietoiset ja tiedostamattomat tunteet, ajatukset, pelot ja valtasuhteet. (Scheurich 1997: 73) Myös tutkimus on edetessään muodostuva sosiomateriaalinen prosessi. Tutkimuksen tulokset ovat aina tutkijan tulkinta aineistosta, eikä absoluuttinen totuus.

Oma taustani hevosten maailmassa vaikuttaa siihen, miten aineistoa luen. Pystyn samaistumaan haastateltavien kokemuksiin eri tavalla, kuin täysin ulkopuolinen henkilö. Haastateltavat myös puhuvat minulle eri tavalla, koska olettavat minun tietävän enemmän kuin ratsastusta harrastamaton tutkija. Varsinainen haastattelutilanne eteni usein omalla painollaan. Haastateltavia ei tarvinnut houkutella puhumaan ja minulle jäi tunne, että pääsääntöisesti he kokivat puhuvansa vertaiselleen, eivätkä ”tutkijan” tai ”asiantuntijan” position omaavalle henkilölle. Erilaisia positioita voi muodostua myös esimerkiksi iän tai sukupuolen perusteella. Tämän tutkimuksen kontekstissa näillä tekijöillä ei ole merkitystä, eivätkä ne nousseet esiin haastatteluissa. Tässä tutkimuksessa haastattelutilanteista tuntui muodostuvan tilanne, jossa haastateltava piti minua tulkkina, joka kääntäisi ratsastuslangilla puhutun aineiston ei-ratsastajien ymmärtämään muotoon. Tämä purki haastattelijahaastateltava -vastakkainasettelua.

Minun oli yritettävä pidättäytyä tulkitsemasta aineistoa haluamallani tavalla, vaan annettava sen puhua puolestaan. Jossain tilanteissa se voi olla vaikeaa. Huomasin aineiston analysoidessa kiintyväni aineistoon. Välillä oli vaikea erottaa mikä aineistosta oli oikeasti huomioarvoista ja mihin olin vain henkilökohtaisesti kiintynyt. Tällainen tilanne olisi hyvin hankala, jos tutkimuskysymys olisi voimakkaasti asenteellinen ja aineisto täysin tutkijan hypoteesin vastainen. Onneksi mitä pidemmälle analyysini eteni,

sitä karskimmin pystyin aineistoa käsittelemään välittämättä henkilökohtaisista syistä lemmikeiksi muodostuneista aineiston kappaleista.

Aineisto kerättiin nauhoittamalla, josta ilmoitin haastattelun aluksi. Annoin jokaiselle haastateltavalle haastattelun rungon (Liite 1), jossa lyhyesti selitettiin tutkimuksen tausta ja kysymysten aihealueet yhteystietojeni kanssa, jos haastateltavat halusivat jälkikäteen lisätä jotain tai pyytää poistamaan osan tai kokonaisen haastattelun tutkimuksen aineistosta. Kerroin haastateltaville tutkimuseettiset periaatteet myös suullisesti ja korostin, että halutessaan he voivat jopa vetää oman haastattelunsa aineistosta pois. Kaikki haastateltavat edustivat itseään yksityishenkilöinä, eikä haastatteluissa tullut esille heitä tai muita ihmisiä loukkaavia tietoja. Silti litteroidessa poistin aineistosta kaikki haastateltavien mainitsemat henkilöiden, paikkojen ja hevosten nimet ja otsikoin litteroinnit vain juoksevilla numeroilla haastateltavien nimien sijaan.

Tässä tutkimuksessa hevonen käsitetään tuntevana ja ymmärtävänä ystävänä, kumppanina, aktiivisena toimijana joka osaltaan toimii ratsastusharrastuksen kanssaluojana. Käsitys nojaa eläinten kognitiotieteen nykytutkimukseen ja on siten eettisesti perusteltu. Hevosmaailmassa on perinteisesti luotu kahtiajakoa hevosia ”perinteisillä”, kovilla tavoilla kohtelevien, tavoitteellisten harrastajien ja hevosia hemmottelevien, puuhastelevien ”kukkahattutätien” välille. Vaikka todellisuudessa suurin osa harrastajista asettunee näiden ääripäiden välimaastoon, on viime vuosien tutkimustyö eläinten oppimisesta tuonut lisää konkrettista tietoa myös hevosharrastukseen. Eläinystävälliset koulutusmenetelmät toimivat myös tavoitteellisessa harrastamisessa tai jopa eläinten kouluttamisessa vaatimaan työkäyttöön. Esimerkiksi Rajavartiolaitos on päivittänyt koko koirankoulutusmenetelmänsä nykyaikaiseen, systemaattisempaan lähestymistapaan (Lumme 2015). Myös tekemissäni tutkimushaastatteluissa tulivat esille koulukuntamuutokset hevosharrastuksessa.

*”Just se pohkeella paukuttaminen ja raipalla kova käyttö ja ohjista vedetään ja käännetään ja väännetään. Kun se ei ole sitä tämän päivän ratsastusta enää. Et ehkä semmonen se on ehkä ollu sillon aikoinaan semmosta karkeeta ratsastusta. **Ei oo tiedetty näin paljoo.**” (Haastattelu 5)*

Haastattelussa 5 havainnollistui käsitys tästä koulukuntaerosta ja siitä, miten hevosen pakottamisen yhteistyöhön ei koetta enää nykypäivänä olevan toivottavaa tai edes tarpeellista tiedon ja tietoisuuden lisääntyessä. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen valinta on eettinen kannanotto: antamalla hevoselle sen toimijuuden joka sille post-humanistisen näkökulman ja eläinten kognitiotieteen tutkimuksen mukaan kuuluu, otan kantaa sekä hevosmaailman keskusteluun koulukuntaeroista, sekä yleisempään eläinoikeuskeskusteluun. Asian käsitteleminen tästä näkökulmasta tekee osaltaan näkyväksi laajenevaa tietopohjaa eläinten toimijuudesta ja normalisoi sitä, että eläinten tunteet ovat yhtä voimakkaita ja todellisia kuin ihmisten tunteet.

4. RATSASTUS – LAJIRAJAT YLITTÄVÄ SOSIOMATERIAALINEN KÄYTÄNTÖ

”Ratsastus vaatii ratsastajalta kehonhallintaa, riittävää aerobista kuntoa ja voimatasoa, tasapainoa, koordinaatiokykyä, herkkyyttä, rytmitajua, nopeaa reaktiokykyä, liikkeen tuntemusta ja tätä kautta ajoituksen hallintaa sekä henkisiä ominaisuuksia kuten kärsivällisyyttä, suunnitelmallisuutta sekä herkkyyttä aistia ja ennakoida hevosen mielialoja sekä käyttäytymistä. Hevosen eleiden ja ilmeiden lukeminen sekä hevosen lainalaisen käyttäytymisen tunteminen ja hevosen liikkeiden hallitseminen tarkasti ajoitettujen apujen kautta on koko ratsastuksen kehityksen edellytys.” Ratsastuksen lajianalyysi (Hyttinen 2009: 6)

Tässä pääluvussa tarkastelen sitä, mitä *ratsastaminen* oikein on, ja miten se määritellään haastatteluaineistossa. Alkuperäinen innoitus tälle tutkimukselle oli ongelmani siitä, miten ratsastusta oikein opetetaan. Ensimmäinen on siis saatava selville *mitä* tarkalleen ottaen ollaan opettamassa. Mitä ratsastaminen oikeastaan on? Onko ratsastaminen esimerkiksi harrastus vai liikuntamuoto? Elämäntapa? Ajanviete? Kaikki edelläolevat määritelmät tuntuvat omilla tavoillaan sopimattomilta, liian rajaavilta tai hevosen toimijuutta vähätteleviltä. Alaluvuissa hahmottelen ratsastuksen moniulotteista oppimisympäristöä. Siihen kuuluu hevosen lajityypillisten tarpeiden ja käyttäytymismallien ymmärtäminen, hevosen ja ratsastajan tunteet, itse ratsastussuorituksen moniaistisuus sekä oikeaa suoritustapaa havainnollistavat kieli- ja mielikuvat. Luvuissa haastatteluaineistoa peilataan aikaisempaan sosiomateriaaliseen tutkimukseen.

Haastateltavat kuvasivat ratsastusta monitasoiseksi kokemukseksi, joka rakentuu hevosen ja ratsastajan yhteistyössä. Hevonen ei ollut vastaajille vain pelkkä väline, jolla ratsastus voitiin suorittaa, vaan aktiivinen toimija, jonka tunteet ja mielipiteet tuli ottaa huomioon. Haastateltavien ratsastamisen päämääränä ei ollut teknisesti täydellinen suoritus. He tavoittelivat flow-tilaa, jossa he kokivat hevosen toimivan niin innokkaasti yhteistyössä, että hevosen ja ratsastajan rajat hämärtyisivät, ja ratsukko liikkuisi kuin yhtenä olentona. Uusi taito muuttuu nautinnolliseksi, kun sen suorittaminen ei vaadi enää liikkeiden jatkuvaa tarkkailua (Aho 2008: 70)

”- - että on yhtäkkiä niinku tavallaan sen hevosen kanssa niin hyvä yhteys, ja se hevonenki keskittyy siihen tekemiseen ja löytyy se vapaaehtosesti, se haluaa tehdä parhaansa, ja itte on siinä mukana tavallaan auttamassa sitä hevostakin siihen suoritukseen, se on hirveen tuota semmonen, semmonen tavallaan lähes hengellinen tila. Että itekki tajuaa sen, että nyt ollaan jonkun jännän äärellä tavallaan. Ja siinä tulee just se, että ollaan yhtä sen eläimen kanssa.” (Haastattelu 1)

”Siis kauneinta ratsastamista ku kattoo ni sehä on hirveen eleetön, siellähän vaan joku istuu kyydissä ja näyttää kun se ei tekis ikinä mitään, se vaan tönötää siellä. Sitte se kuitenkin tekee siel asioita.” (Haastattelu 4)

Aineistosta nousi esiin neljä teemaa, jotka yhdessä edesauttavat ratsastuksen oppimista: hevosen ja ihmisen suhde, molempien osapuolien tunteet, ratsastajan aistikoemukset ja niiden rajoittaminen opettamismetodina, sekä oppimista helpottavat kieli- ja mielikuvat. Ratsastuksen oppimiseen liittyy siis valtavasti erilaisia muuttujia, aina ratsukon keskinäisestä kemiasta lähtien. Sujuva suoritus, ratsastuksen flow, ei ole pysyvää, vaan muuttuu ja vaihtuu hevosten, ratsastajien, kehityksen ja kasvun mukaan. (Thompson 2011: 231) Onnistuneessa suorituksessa hevonen ja ratsastaja ovat samassa flowssa, ”soittavat samassa nuotissa”, kuin orkesteri, jossa yksilöt unohtuvat tai ikään kuin sulautuvat yhteen. (Game 2001: 4) Onnistuneen ratsastussuorituksen metafora on kentauri, jossa yhteensulautuneet hevonen ja ihminen toimivat harmoniassa, (Thompson 2011: 221) yhteenliittyneinä, mutta kuitenkin erillisinä. (Smuts 2001: 306) Huippusuoritukseen pyrkiminen edellyttää kokonaisvaltaista harjoittelua. Kokonaisvaltainen harjoittelu yhdistää suorituskyvyn, taidot, tiedot, tunteet, vuorovaikutuksen sekä asenteet. Yhteen osa-alueeseen vaikuttamalla pystytään myös vaikuttamaan muihin, ja toisaalta jonkin osa-alueen huomiotta jättäminen voi vaikuttaa kokonaisoppimiseen negatiivisesti. (Hyttinen 2009: 7, Steensen 2016: 14)

Hevoset asuvat tallissa eivätkä ihmisten kanssa asunnossa, ja itse ratsastussuoritus on usein verrattaen lyhyt. Ratsastajan aika hevosen kanssa on rajoitettu, varsinkin jos harrastaminen tapahtuu ratsastuskouluilla. Hindmarsh ja Pilnick (2007) kuvaavat tutki-

muksessaan leikkaussalin anestesiahenkilökunnan lyhytaikaista tiimityötä samankaltaiseksi sanattomaksi, mutta täydellisen sujuvaksi vuoropuheluksi. Kaikki tilanteessa ovat tietoisia toimenpiteen eri vaiheista ja ennakoivat toistensa reaktioita tarkkailemalla minimaalisia kehon asentojen muutoksia. Saman toimenpiteen toistaminen aina uuden tiimin kanssa on hionut anestesiahenkilökunnan kehollistuneen tiedon huippuunsa. Keho ja kehollistuneet käytännöt ovat tärkeä resurssi, jota myös organisaatioiden jäsenet käyttävät saavuttaakseen reaaliaikaisen koordinaation työtehtävissä. Eleet toimivat kuin vuoroina kehonkielellä käytävässä keskustelussa.

” - - se on niinku jännä juttu, miten on päässy sen hevosen pään sissään ja se niinku ihan selkeästi niinku, tarkkailee koko ajan minua. Että niinku hevonen tekkee, että tulkitsee elekieltä ja sinun äänenpainoja ja oppii sinun aiemmin tekemistä asioista, että mitä häneltä ootetaan ja muuta. Kyllähän se on niin semmosta magic, magic in the air.” (Haastattelu 1)

Ratsastaja pyrkii tilaan, jossa subjektia ja objektia, ratsua ja ratsastajaa, ei voi enää erottaa toisistaan. Ratsastaja ei enää tietoisesti kiinnitä huomiota siihen, mitä liikkeitä hänen kehonsa tulee suorittaa milloinkin. Keho pyrkii kohti ratsastajan mielikuvaa kuin automaattisesti, sillä kehollistuneet käytännöt eivät enää vaadi ratsastajan huomiota, vaan tulevat spontaanisti esiin tilanteiden virrassa. Ratsastajan on oltava hyvin keskittynyt ja läsnä hetkessä. Hyvä istunta saavutetaan liikkumalla samanaikaisesti yhdessä hevosen kanssa kuin tanssissa, ei ennakoimalla tai mukailemalla hevosen liikettä. Hevosen liikkeen rytmin kautta ratsu ja ratsastaja omaksuvat toisensa kuten muusikko soittamansa kappaleen tai kirjoittaja tekstinsä (Game 2001: 8).

Ratsastustilanteessa ihminen muuttuu ratsastajaksi ja hevonen ratsuksi jatkuvassa yhteisluomisen prosessissa. Oppimisprosessi jatkuu loputtomasti, myös huipputasolla. (Hindmarsh & Pilnick 2007: 1396) Ratsu ja ratsastaja toisintavat oppimaansa ja luovat jatkuvasti uusia käytäntöjä. Hevonen ei ole resurssi, josta ihminen voi ”louhia” mukavia ratsastuskokemuksia, vaan sekin oppii joka hetki intersubjektiivisessä kontaktissa ihmisen kanssa.

”Se on ehkä niinku se, että sie koulutat hevosta joka ikisellä ratsastuskerralla, että joka ikisellä kerralla, kun sie kosket hevoseen, niin sie oot sen kouluttaja.

Ei mulle kukaan pentuna kertonu, että ne tavat millä mie oon sen hevosen kaa, jos mie sallin sen purevan, niin se puree seuraavaa ja se puree seuraavaa.”

(Haastattelu 5)

”No mun mielest jotenki tuli ekana mieleen että se, että hevosten kanssa ei oo koskaan valmis.” (Haastattelu 7)

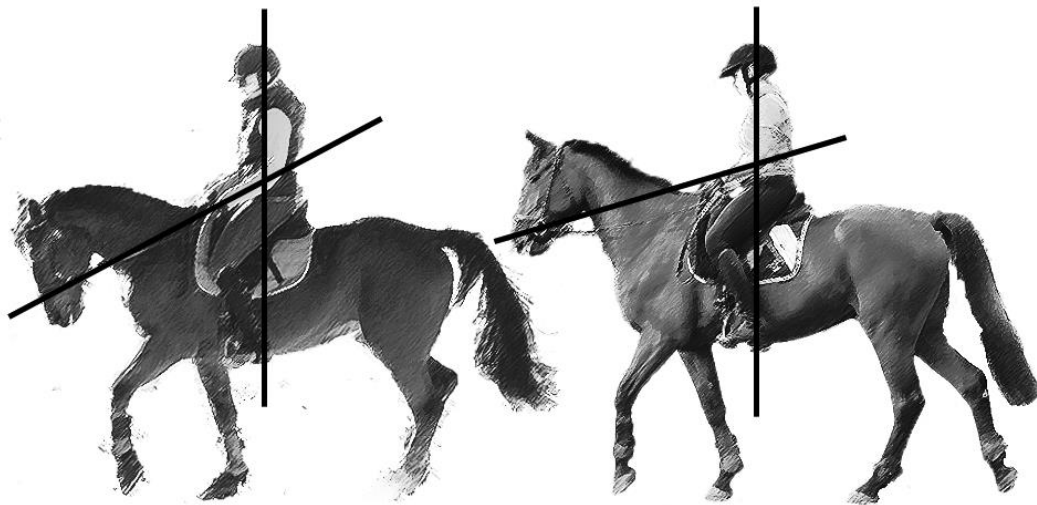
Satula on jatkuvasti muuttuva toimintaympäristö. Eri hevosilla on omat luonteenpiirteensä, erilaiset askellajinsa, ja ne ovat välillä erityisen huonolla tai hyvällä tuulella, kuten ihmisetkin. Kun kehon ja ympäristön keskinäinen suhde muuttuu jatkuvasti, tulee oppimisesta loputon taidon hiomisen prosessi (Yakhlef 2010: 424). Hevosen käsittelijän taito perustuu vuorovaikutukseen hevosen kanssa ja kykyyn ottaa huomioon hevosen aiemmat kokemukset, koulutustaso ja elämänhistoria. Sen takia ratsastajan taito voi olla hyvin paikallistunut. Pienetkin muutokset tilanteen kulussa voivat kääntää sen päälaelleen aiemmin opittuun verrattuna. (Schuurman & Franklin 2015: 21) Kun jokin taito on opittu mestarillisesti, sen toteuttaminen ei enää vaadi tietoista ajattelua (Gherardi 2000: 214). Yksi opittu taito voikin vapauttaa havainnoimaan kymmentä uutta opittavaa asiaa, joita ei aikaisemmalla taitotasolla havainnut.

Kokeneet ratsastajat pystyvät vaikuttamaan hevoseen hyvin tarkasti ja korjaamaan ratsunsa liikkeitä ja kehon asentoa sen jokaisella askelella. Aloittelevalle ratsastajalle sen sijaan hevosen kääntäminenkin aiheuttaa suurta päänvaivaa. Hän joutuu erikseen miettimään mitä apuja hän siihen tarvitsee ja missä järjestyksessä, sen jälkeen hän tarkastaa, ettei muita ratsastajia tai opettajia ole jäämässä alle, ja sitten vasta pääsee toteuttamaan suunnittelemansa käännöksen. Ajatustyön aikana hevonen on askellajista riippuen ehtinyt liikkua jo useita metrejä.

Alkuvaiheessa uuden taidon harjoittelu on imitaatiota ja toistoa, sillä aloittelija ei vielä ymmärrä kuvausta kehon sisäisistä tuntemuksista. Aloittelija kokee kehonsa objektina, jonka liikuttamisessa näkö-, kuulo- ja tuntoaisteilla on suuri merkitys. Oppilas voi myös seurata kokeneempia harrastajia, ja ottaa heistä mallia. Aloittelija ei vielä osaa aktivoida kehonsa syviä lihaksia. Pinnallisilla lihaksilla suoritettavat liikkeet ovat epävarmoja, eikä niillä saavuteta haluttua tulosta. Pelkkä liikkeiden tekeminen ei ole

tae onnistuneesta suorituksesta. (Klemola 2004: 96, 98, 102; Aho 2008: 68, 70) Esimerkiksi tyypillisen aloittelijan vastaanottaman neuvon, ”Kyynärpäät kylkiin!” toteutus ratsastuksessa ei onnistu olkapäistä puristamalla, vaan aktivoimalla keskivartalon korsetin, jonka tuella lavat laskeutuvat kohti takapuolta ja kädet vain putoavat rentoina vartalon sivuille.

Kuva kaksi havainnollistaa tätä ratsastussuorituksen monitasoisuutta. Ratsastajan asennon oikeaoppisuutta arvioidaan perinteisesti niin, että piirretään kuvitteellinen viiva hänen korvastaan hartian kautta kyynärpäähän ja edelleen kantapäähän. Käsiiä tulee kannatella niin, että kuolaimesta voi piirtää suoran viivan ohjaa ja kyynärvartta pitkin kyynärpäähän. Kuvassa kaksi ratsastajaa ovat miltei identtisessä asennossa, joka on hyvin lähellä oppikirjamaista asentoa. Silti kummassakin kuvassa hevosen suorituksessa on erilaisia puutteita. Kehollinen taito, kuten tässä istunnan säilyttämistä liikuvan hevosen selässä, on enemmän kuin teknisten osiensa summa. Sitä ei voi selittää tai rationalisoida kielen keinoin. (Parolin & Mattozzi 2013, 355)

Kuva 2: Erilainen suoritus näennäisesti samankaltaisista asennoista huolimatta

Ratsastussuoritus kestää tyypillisesti noin tunnin. Harrastelija viettää hevosen selässä tyypillisesti tunnin tai pari viikossa. Sanotaan, että 10 000 tunnin harjoittelulla tulee mestariksi lajissa kuin lajissa. Willemsin (2017: 9) mukaan käytännön tieto muodostuu erilaisista kerroksista, jotka eivät välttämättä suoraan liity harjoiteltavaan asiaan.

Haastateltavat viettivät hevosten kanssa aikaa muutenkin kuin ratsailla: ajaen, maastakäsittellen ja uittaen. Itse ratsastamisen lisäksi haastateltavat vähintäänkin varustivat hevosen itse ennen tuntia, ja riisuivat varusteet tunnin jälkeen. Lisäksi haastateltavilla oli erilaisia tapoja hevosen selässä tapahtuvan oppimisen tukemiseen: he seurasivat valmennuksia, etsivät tekniikkavideoita internetistä ja lukivat kirjoja. Haastattelussa 1 kuvataan, miten pelkkä keskustelu toisen ratsastajan kanssa voi synnyttää oppimiskokemuksen:

”Joo, ja sitte vielä niinku mietin niitä keskusteluja sen mun ystävättären kans siitä ratsastamisesta, niin hän oli sillä tavalla mulle niinku vertais- niinku tuommonen kokemusasiantuntija, että hän oli myöski ruvennu täti-ikäsenä aktiivisemmin harrastamaan, ja käyny koko ajan oikeessa ratsastuskoulussa, niin se ymmärsi sen, mitä minä kysyin häneltä. Ja se osasi minulle selittää ne semmosella tätikielellä, että mulla meni ne perille ne asiat. Että hirveen paljon opin niistä puheluista, kun olin ruvennu itte analysoimaan sitä ratsastusta ja käytiin esimerkiks polvien asentoo satulassa läpi ja muuta.” (Haastattelu 1)

Haastattelussa 1 kuvattu ystävän kanssa käydyt keskustelut auttoivat sanallistamaan ratsastukseen liittyviä ongelmia. Reflektointi vahvistaa oppimista, sillä se mahdollistaa tiedon siirtämisen puhutulle kielelle, jolloin sitä voi jakaa ja vertailla toisten kanssa (Yakhlef 2010: 422). Kehotietoisuus syventyy, ja on mahdollista erotella yhä hienovaraisempaa aisti-informaatiota. Ohjeisharjottelun avulla uudet liikkeet muodostuvat osaksi kehon toiminnallista kokonaisuutta. (Klemola 2004: 85, Aho 2008: 76) Haastattelussa 4 kuvataan, miten ratsastuspilateksen avulla kootaan oikean istunnon palapeliä:

*”- - ratsastuspilatestunneilla niin ihan selkeitä niinkun käskyjä. Että suorista tai kohota ulkokylkeä, vedä sitä lihasta sinne, tätä lihasta tänne. Et sillon, ku puhutaan ihan selkeestä fysiikasta, niin sillon niinkun pientä palaa kerrallaan haetaan ja pieniä kerrallaan, et ei niinkun tarviikkaan ryskästä kerralla koko juttua. Vaan et haetaan sitä oikeaa asentoo, miltä sen pitäis siellä tuntua, miltä sen hevosen pitäis tuntua. Niinku sitä ajatusta siitä, että nyt kun mä teen näin ja ku mä oon näin niin nyt se on. Et tavallaan **opetetaan sitä kehoa niinkun tekemään asioita oikeella tavalla.**”* (Haastattelu 4)

Parolin & Mattozzi (2013: 360–361) kuvaavat hienopuuseppää, joka vastasi sopivan rungon rakentamisesta toisen puusepän aiemmin valmistamaan istuimeen sopivaksi. Puuseppä tarkasteli havainnekuvia ja huomasi, että protoistuimeen sopivaa ratkaisua ei olisi mahdollista valmistaa riittävän kestäväksi. Puuseppä ei tarvinnut avukseen itse protoistuinta ja runkomateriaaleja, vaan havainto perustui hänen kehollistuneeseen tietoonsa tuolien runkorakenteiden käyttäytymisestä istuinten kanssa. Hänen tietonsa oli niin syvällistä, ettei hän tarvinnut mitään apuvälineitä sen soveltamiseen. Myös ratsastamisen taito pitää sisällään myös tietynlaisen ammattimaisen katseen kehittymisen. Ammattimaisen katseen kehittäminen on hidas, herkkä ja osallistumista vaativa prosessi (Viteritti 2013: 370). Taito kasvaa hitaasti muita ratsastajia tarkkaillen, kuunnellen ja heidän kanssaan keskustellen. Haastateltavat mainitsivat katsovansa mielellään muiden ratsastamista. Se kuitenkin vaatii katsomisen taidon, jota aivan aloittelijoilla ei vielä ole. Haastattelussa 3 pohditaan ammattimaisen katseen kehittymisen prosessia. Se ei välttämättä ole tietoinen prosessi (vrt. Uotinen 2010). On kiinnostavaa pohtia, missä ja miten oppiminen oikein tapahtuu, jos se ei ole kytkeytynyt tietoisuuteen.

”Musta näytti et se menee niinku ihan ookoo, mutta sitten semmoset niinku ratsastajat jotka oli tehny tosi pitkään sitä hommaa, ne löysi tosi paljon virheitä siitä ja se kerto mulle et okei, se mun niinku silmä ei oo harjaantunu näkemään niitä juttuja, eikä erottaa niitä juttuja siitä hommasta. Mut sen ehkä sieltä jotain rupes hiljalleen jotaki tarttuu, vaikka tietosesti ei ymmärrä mitä siinä niinku tapahtuu.” (Haastattelu 3)

Haastattelussa 3 kuvataan sitä, miten ratsastaja tekee havaintoja omasta ratsastuksestaan ja hevosen reaktioista näköaistinsa avulla. Haastateltava kuvaa, miten oman ratsastuksen näkeminen havainnollisti apujen merkitystä uudella tavalla, vaikka sama tilanne oli koettu hevosen selästä käsin juuri hetki sitten. Omat aistituntemukset saivat uusia merkityksiä, kun ratsastaja näki hevosen reaktiot ulkopuolisen silmin. Tunto- ja näköaistien yhdistäminen sai aikaan oppimiskokemuksen.

”Siis opettajalla oli videokamera päässä, ja sit mie kuulin siinä, kun se kerto ne neuvot mulle, ja sit mä yritin tehdä niitä neuvoja siinä. Ja sitten ne tietyt jutut

mitä mä tein, niin mä näin miten ne vaikutti hevoseen, sen ilmeisiin ja olemukseen, ja siitä alko niinkö hiljalleen sitte loksahata ne palat kohalleen, et miten tää toimii.” (Haastattelu 3)

”Siis mä käyn paljon katsomassa. Mutta lähinnä sillä et mä kuulen sitä. Et tavallaan se, että mä yhdistän kuulemani siihen, mitä mä näen, jos mä seuraan muita tunteja, ni kuuntelen hyvin tarkkaan et nyt ku sä teet näin ja otat ulkokyljen haltuun, niin sit mä nään et se hevonen pyöristää tällä lailla. Niin tavallaan sitä kautta ulkopuolisena.” (Haastattelu 4)

Kehollinen oppiminen on vähittäistä, päivittäisen harjoittelun tulosta. Vain kehollistumisen prosessin tuloksena keho herkistyy korkeammalle taitotasolle. (Viteritti 2013: 374) Kysyin haastateltavilta seuraavatko he oppimistaan millään tavalla, esimerkiksi pitämällä päiväkirjaa tai blogia. Mielestäni on yllättävää, että he eivät tehneet niin. Ratsastustaito näyttäytyi haastateltaville kuin virtana (vrt. Gherardi 2000: 214), joka itsestään vie oikeaan suuntaan, vauhdista riippumatta. Tämäkin saa pohtimaan oppimisen tietoisuutta tai tiedostamattomuutta.

”Että sen ehkä huomaa sit kilpailuissa, tuleekin jostain osa-alueesta parempi numero tai kommentteissa saattaa lukea, että nyt on tuo asia parempi tai ja tiettenki onhan se välitön palaute, että pääsetkö sie esteradan loppuun vai et.” (Haastattelu 5)

Esille nousi myös toimintaympäristön, siis tallin merkitys. Haastateltavilla oli hyvin voimakkaita kokemuksia erilaisista ratsastuskouluista ja opetuksen muodoista. Martin (2002) on tehnyt etnografista tutkimusta vanhusten palvelutaloista, joiden ”paikan henkeä” hän tarkasteli. Vaikka palvelutalojen idea oli aina sama, oli niiden tunnelmissa eroja. Erot muodostuivat aistiärsykkeistä, järjellä selittämättömistä kehollisista tuntemuksista. Haastattelussa 3 kuvataan, miten ratsastaja vertailee kahta tallia keskenään. Kyseessä on hyvin lyhyt hetki yhdestä ainoasta ratsastustunnista, mutta se on ikuisesti jäänyt ratsastajan mieleen hetkenä, jolloin hän havaitsi jotain epämiellyttävää toisen tallin tunnelmassa. Ratsastaja olisi halunnut hevosta kehumalla jakaa onnistumisen tunteen sen kanssa. Hevonen ei kuitenkaan ymmärtänyt mistä oli kyse, ja hevo-

sen ja ratsastajan välillä tapahtui kommunikaatiokatkos. Ratsastaja ei pystynyt välittämään onnistumisen tunnetta hevoselle, ja siksi koki suorituksen ainakin jollain tasolla epäonnistuneen.

”Mul on tämmönen ikuisesti jääny mieleen se, [X-tallilla] niinku ei kehuttu hevosia. Ei sanottu, et kehu sitä hevosta. [Y-tallilla] tehtiin sitä koko ajan. Sit ku olin ratsastamassa yhdellä näillä tuntihevosista ja tehtävä oli nostaa ravi tietystä kirjaimesta toiseen ja sitte pysähtyä siellä. Ja se teki tosi hienosti se hevonen, ja mä kehuin sitä siel toisessa päässä. Se meni se hevonen ihan hämilleen. Musta näytti et se hevonen meni ihan hämilleen, se ei tienny et hetki-nen mitä mä nyt tein, ja tuota jotenki se niinkö et hei, että miks täällä ei anneta niinku positiivista palautetta.” (Haastattelu 3)

Aineistossa näkyy myös ajatusmaailman muutos koko hevosharrastuksessa. Aiemmin ratsastuksen oppiminen perustui paljon selvemmin hevosen käyttämiseen opetusvälineenä, eikä sen ymmärtämiseen tuntevana eläimenä. Haastateltavien tavoitteet harrastuksessa eivät olleet suorituskeskeisiä, vaan he halusivat kehittää teknisen taitonsa lisäksi myös kokonaisvaltaista ymmärrystään hevosesta eläimenä.

”No ehkä mie haluaisin oman kehityksen kannalta sen, että mie opin niinko operantiksi ratsastajaksi eli nykyään on tullu tällainen uusi, että jotka ei niinkun hevosia hevosten tavallaan hevosia tavallaan koulutetaan niinkun koko ajan sen niinkun hevosystävällisesti. Ja tietyn kaavan mukaan. Hevosen laji-tyypillisen käyttäytymisen ottamisen huomioon ja hevosten tunnetilan huomi-oonottaen ja kaikki tämmöset” (Haastattelu 5)

Ratsastustaito on esteettistä tietoa, joka näkyy opetus- ja ratsastustyylin kautta. Esteettistä tietoa jaetaan käytäntöyhteisöissä, eikä se ole subjektiivista vaan intersubjektii-vista (Ewenstein & Whyte 2007: 704, 659). Tämä näyttäytyy aineistossa, kun haastateltavat vertailevat omaa ratsastus- tai koulutustyyliään ja tyyliä, jota he eivät koe omakseen. Ratsastus ei ole yksi, kaikkialla samanlainen käytäntö, vaan siihen vaikuttaa voimakkaasti ohjaajan oma näkemys. Tämä näkemys välittyy ulkopuolisille oppi-laiden toisintaessa tyyliä. Gherardin (2000: 215) mukaan käytäntö on aina tiettyjen

historiallisten prosessien tuotos, joka juontuu aiemmista käytännöistä ja muuttuu nykyiseksi käytännöksi. Haastateltavat 5 ja 4 kokivat ”tämän päivän ratsastuksen” erilaiseksi, kuin aiemmin opetetun. Heidän mielestään kyse ei ollut tyylieroista, vaan kokonaisvaltaisesta näkemyksen muutoksesta koko hevosharrastuksessa.

*”Just se pohkeella paukuttaminen ja raipalla kova käyttö ja ohjista vedetään ja käännetään ja väännetään. **Kun se ei ole sitä tämän päivän ratsastusta enää.** Et ehkä semmonen se on ehkä ollu sillon aikoinaan semmosta karkeeta ratsastusta. Ei oo tiedetty näin paljoo.”* (Haastattelu 5)

*”- - kun on käyny näissä samoissa valmennuksissa, niin **sielläkin alkaa hitaasti kääntymään se laiva.** Et se on niinku, ehkä tullaan takasin siihen vanhaan hevosmiestaitoon. Et ei enää niinku ryskätä menemään, vaan mietitään et hei, miks hevonen tekee näin, et onhan sillä syy. Eihän se nyt niinku huvikseen tai ilkeyttään tämmösiä asioita tee. Vaan et sil on niinku joku syy, et miks se tekee. Pitää vähän mieltii, et oisko mussa sit kuitenkin, tai jossai, vikaa. Et ei se oo ilkee, ei se tee siks ku se on ilkee.”* (Haastattelu 4)

4.1. Hevosen ja ihmisen suhde

”Ihan selkeesti se et hevonen on hevonen. Se ei oo koira eikä ihminen, se on hevonen. Ollaa ihan eri maasta, kuusta tai ihan eri planeetalta. Pitää ymmärtää, että miks se tekee tiettyjä asioita. Ei se tee ilkeyttään, vaan se tekee siks, ku se on hevonen. Hevosella on tarve tehdä näin, tulee semmonen tarve. Et kokonaisuutena sekä ratsastaessa ja muuten. Niil on tiettyjä tarpeita, ja jos ei niitä tarpeita saada toteutettua, niin sitte ne ilmenee toisin tavoin.” (Haastattelu 4)

Tässä luvussa tarkastellaan ensin hevosta eläimenä, ja sitä, miten sen lajityypillinen käyttäytyminen näkyy ratsastuksessa. Sen jälkeen syvennyttään hevosen ja ihmisen suhteeseen: millaisena haastateltavat kokevat suhteensa hevosiin ja miten se vaikuttaa ratsastussuorituksen onnistumiseen.

Syvän yhteyden muodostaminen eläimen kanssa vaatii halua ymmärtää sen toimintaa ja tarpeita. Kun molemmat osapuolet pystyvät kertomaan toisille aikeistaan, ei epäluulo muodosta jännitteitä kohtaamisiin. (Smuts 2001: 297, 304) Hyvän hevossuhteen luomiseksi on ymmärrettävä, minkälainen eläin hevonen on ja miksi se toimii, kuten toimii. Ratsastuksessa ihminen on osapuoli, joka aktiivisesti etsii tapoja päästä hevosen maailmaan. Hevoset eivät puhu kuten ihmiset, mutta ne eivät ole silti välineitä tai objekteja, vaan yksilöitä, jotka pystyvät ajattelemaan syy-seuraussuhteita ja ilmaisemaan mielipiteitään. Esimerkiksi norjalaistutkimus osoitti, että hevonen kykenee päättämään itse, haluaako se pukea päälleen loimen vai ei, ja viestittämään halunsa ihmiselle koskettamalla vastaavaa symbolia (Mejdell, Buvik, Jørgensen & Bøe 2016). Schuurman & Franklin (2015: 22) vertaavat eläimyyttä jopa sukupuoleen, jota myös tuotetaan toistamalla tiettyjä vakiintuneita käytäntöjä ja uskomuksia. Ratsastaminen voi parhaimmillaan tuoda ratsastajalle kokemuksen eläimyydestä, koska sen antaa ratsastajalle mahdollisuuden kuin muuttua osaksi kentauria (Thompson 2011, 231).

Biologi ja antropologi Smuts (2001: 306–307) luokittelee olentojen väliset suhteet seitsenportaisen järjestelmän mukaan: Ensimmäisellä tasolla reagointi on vaistonvaraista, kuten pakoreaktio. Toisella tasolla olento yrittää oppia tai havaita jotain toisesta, kiinnostuneen varovaisena. Kolmannella tasolla olento havaitsee toisen olevan yksilö ja alkaa reagoida eri tavalla kuin muihin saman lajin edustajiin. Neljännellä tasolla huomataan kommunikoinnin mahdollisuus, ja osapuolet alkavat etsiä yhteistä kieltä. Viidennellä tasolla osapuolet haluavat ylläpitää suhteen, jos se tuottaa molemmille etuja. Kuudennella tasolla suhde halutaan ylläpitää sen itsensä takia, koska se tarjoaa mielihyvää esimerkiksi yhteisten leikkien muodossa. Kuudennella tasolla yhteisymmärrys ylittää pelkän kommunikoinnin ymmärtämisen tason. Seitsemännellä tasolla yksilöt kokevat niin syvää intimitettä, että niiden subjektiiviset identiteetit tuntuvat sulautuvan yhdeksi yksilöksi tai yhdeksi tietoisuudeksi, ainakin osaksi aikaa. Ratsastajan päämääränä on tämä Smutsin luonnosteleva seitsemännen tason yhteys, ja ainoa tie niin syvään yhteyteen on perinpohjainen tutustuminen hevoseen.

Pysyäkseen hevosen selässä on ratsastajan omaksuttava hevosen tapoja ja luonteenpiirteitä. Esimerkiksi hevosen näkökyky on täysin erilainen kuin ihmisellä. Hevonen näkee miltei kaikkialle ympärilleen, ja reagoi erityisen herkästi näkökenttensä laidoilla

tapahtuvaan liikkeeseen (Suomen Hevostietokeskus ry). Ratsastajan keho oppii nopeasti sen, että yllättävässä tilanteessa hevonen saattaa suorittaa temperamentilleen tyyppillisen väistöliikkeen: hätkähtää, hypätä ylös tai sivulle. Ratsastajan reaktioiden on oltava todella nopeita, sillä hevonen on pakoeläin ja toimii refleksiivisesti. Kokemuksen karttuessa ratsastajan keho oppii reagoimaan samoihin ärsykkeisiin kuin hevosen keho: hevosuus liukuu hevosesta ratsastajaan. Näköaisti on usein ihmisen vahvin aisti (Uotinen 2010), mutta hevonen havainnoi ympäristönsä uhkia myös herkän kuulonsa avulla. Ratsastajan on opittava myös tunnistamaan mahdolliset hevosta pelottavat äänet ja reagoitava niihin.

”Että mä havainnoin mun ympäristöä, että onko siellä esimerkiksi, eräs minun hoitohevoseni pelkäsi valkoisia muovituoleja, että näkykö valkoisia muovituoleja.” (Haastattelu 1)

”Ku hevoset on semmosia, niinku aistii niin herkästi kaikkia ääniä, ni pitää itekki aina olla sitte. Niinku hevosten kanssa pitää aistia sitä melua ja kaikkee että ne ei säikähä. Sitte näköaisti on siinä mielessä ehkä yhtä tärkeä.” (Haastattelu 7)

Haastateltavat kuvaavat kuinka heidän tulee omaksua hevoselle tyyppillisiä ominaisuuksia, että ratsastus olisi sujuvaa. Hevosen reaktiot ovat opettaneet ratsastajan kehoille tietynlaisia käyttäytymismalleja muovituoleista tai kovista äänistä. Kokemus hevosen ja ihmisen syvästä suhteesta ei kuitenkaan välttämättä vaadi ratsastustilannetta.

” Niin se pysähty siihen mäen alle, niinku kattomaan meikäläistä taaksepäin, että koska se tulee. Sitten kun se näki mut, niin se lähti jolkottelemaan sinne tallille päin ihan tasaseen. Sitten välillä aina katto siinä et on se vielä tulossa, ja sitte lähti jatkaa. Mie että ei jumalauta, että tää on aivan mahtavaa, ja sitte soitin tallinpitäjälle et hevonen on tulossa ilman meikäläistä sinne, että käy nappaa se kyytiin. Noh, sehän sitte olisko se ollu semmonen puoli kilometriä meikäläisen eessä parhaimmillaan. Se oli niinkö ihan mahtavaa et mä lähen niinkö tallille, et tuukko nää. Piti huolta laumastaan.” (Haastattelu 3)

Haastateltava 3 kuvasi tilannetta, jossa oli maastossa pudonnut hevosen selästä. Hevonen ei kuitenkaan antautunut enää kiinni, vaan lähti jatkamaan matkaansa kohti tallia. Ratsastaja oli tyytyväinen, vaikka suorittamisen näkökulmasta hän oli epäonnistunut tippumalla, ja vielä päästämällä hevosen karkuun. Onnistumisen tunne tulikin hevosuuden ymmärtämisestä. Ratsastaja ymmärsi suhteensa hevoseen olevan niin hyvä, että se viitsi pitää hänestä huolta, eikä juossut suoraa päätä kotiin.

”Kyllä mulle tuli mieleen, että ne hevoset on vähän enemmän kuin eläimiä. Mun mielestä ne on aika inhimillisiä. Ne on semmosia niinku kellontarkkoja, ne tykkää rutiineista ja sitte hevoset on vähän semmosia mystisiä tyyppejä että ne ymmärtää hirveen hyvin ihmisen kehonkieltä ja ihmisen ajatuksia lukee.”
(Haastattelu 7)

”Edelleen on sellasia päiviä et hei tänään menee vähän hörhöks et mites me saatais tää homma kuntoon. Se on vähän niinku aviomiehen kanssa. Välillä pitää vähän niinku joustaa molemmin puolin.” (Haastattelu 4)

Hevosen ja ihmisen suhde oli todella voimakkaasti aineistossa esiintynyt teema. Haastattelukysymyksissä ei ollut johdattelua teeman pariin, vaan vastaajat itse oma-alotteisesti puhuivat siitä paljon. Suhde hevoseen näyttäytyi tärkeänä osana vastaajien ratsastusharrastusta. Hevonen käsitettiin kuin ystävänä tai työkaverina, jonka mielialasta ja hyvinvoinnista halutaan huolehtia. Hyvä suhde hevoseen on tärkeä ratsastamisen onnistumisen kannalta.

”- - et okei sil on tosi merkitys, että minkälainen vuorovaikutus mun ja hevosen välillä on ja missä mielentilassa se on ja pystyy lukemaan sitä, et onks se niinku esimerkiks et sattuuks siihen, yritäkö mä pyytää semmosta mitä se ei osaa tehdä. Niinkö ehkä ratsastaa silleen yhteistyössä sen hevosen kanssa” (Haastattelu 3)

Ratsastaminen on eräänlainen performanssi, jossa hevonen ja ratsastajat osallistuvat yhteisluomisen prosessiin. Sen onnistumiseen vaatii molempien osapuolten avoimuutta ja virittyneisyyttä toisiinsa. (Schuurman & Franklin 2015: 22) Jos jompikumpi

osapuolista on haluton yhteistyöhön, ei suoritus voi onnistua. (Game 2001: 9) Kuitenkin hevosen ja ratsastajan suhde perustuu aina tietylle valta-asetelmalle, vaikka keinot olisivat kuinka hevosystävälliset. Aloite hevosen ratsukoulutukseen tulee aina ihmiseltä (Thompson 2011: 229–230). Voidaan myös pohtia, onko eläinten sosiaalistaminen ja koulutus niiden toimijuuden riistämistä, kun niiden luontaisia käyttäytymismalleja korvataan ihmistä palvelevilla käytöksillä. (Gorman 2017: 321)

Haastattelussa 3 käy ilmi haastateltavan tyytymättömyys suorituskeskeiseen lähestymistapaan. Aineistosta nostettu lainaus alleviivaa käsitystä ratsastamisesta sosiomateriaalisena käytäntönä, jossa hevonen on jotain muuta kuin passiivinen toimija, joka aktiivinen ratsastaja tahtonsa mukaan liikuttelee. Tämä tuo mieleen Viterittin (2013: 329), joka kritisoi kehojen häivyttämistä tutkimustyöstä. Tutkimustyössä kehoja on pidetty mielen ruumiillistumina, jotka vain mahdollistavat tutkimusvälineiden käytön. Samalla tavalla haastattelussa 3 kyseenalaistetaan ratsastaminen pelkkänä rationaalisenä, fyysisenä suorituksena.

”Mun opettajan sanonta on se, että perinteisessä ratsastuksessa, tai niinku koulumaailmassa, ratsastetaan sen hevosen ulkokuorta. Mä nyt en oo ihan varma mitä kaikkee se tarkoittaa, mut ymmärrän sen silleen, että tietyssä paikassa se toiminta alotetaan välittämättä siitä miten sä sen saat aikaseksi, kunhan saat sen aikaseksi siellä tietyssä paikassa.” (Haastattelu 3)

Steensen (2016: 14) tarkasteli opiskelijoiden työharjoittelua lehden toimituksessa. Yksi harjoittelujakson opiskelijoista ei osannut käyttää toimitustyössä tarvittavia tietokonesovelluksia, ja opetteluun sijaan vältteli niiden käyttöä harjoittelun ajan. Opiskelijan ymmärrys toimituksesta jäi vajaaksi, eikä hän pystynyt hahmottamaan alalle tyypillistä kulttuuria ja tempoa. Steensenin mielestä oppiminen kärsi, koska opiskelija ei ollut yhteydessä tärkeiden toimijoiden, tässä tapauksessa tietokonesovellusten, kanssa. Haastattelussa 3 todetaan, ettei pelkkä hevosen liikuttelu ollut sitä, mitä hän ratsastukselta halusi. Vastaajan mielestä ratsastuksen oppimiseen kuului suhteen luominen hevosen kanssa, ja suhteen puuttuessa ratsastuskokemus jäi vajaaksi, koska vain hevosen ”*ulkokuori*” oli mukana toiminnassa.

Nykykäsityksen mukaan hevoset eivät välttämättä edes laske ihmisiä sosiaaliseen hierarkiaansa. Käsitys jatkuvasta johtajuuskamppailusta ihmisen kanssa on siis vanhentunut. Myös nykyaikainen tutkimus koirien käyttäytymisestä katsoo, että ongelmakäytös ei usein johdu siitä, että koira tavoittelisi johtajuutta vaan siitä, että ihminen on vahingossa vahvistanut ei-toivottua käytöstä. Käytöksessä näkyikin usein se, mitä on vahvistettu, eikä vallanhalu (Hartmann ym. 2017: 6–7). Haastateltavien suhtautumista kuvaa hyvin katkelma haastattelusta 2. Kysyin haastateltavan mieleenpainunutta tähtihetkeä hevosten kanssa. Kilpailumenestyksen, estekorkeuden tai muun suorituksen sijaan haastateltava muisteli hetkeä, jolloin oli onnistunut suhteen luomisessa aran hevosen kanssa.

”No siis se jää aina siis tosi hyvin mulla mieleen, jotkut tietyt. Niinku joskus pienenä, ku mie ratsastin just siellä toisella tallilla jo, niin niin sitte sinne tuli joitaki uusia tuntihevosa. Ja se oli vähän tiäkkö semmonen niinkö emmietiä, ihmisarka, mut se ei niinkö ikinä purru tai mittää, mutta että jos meni hakkee sitä tarhasta niin se ei ehkä antanu heti kii. Niin niin tuota, mut sitten mie sain olla eka tota tuntiasiakas sillä. Niin niin sitten muistan vieläkin, kun se sano se opettaja, että se on tosi niinkö tyytyväisen näkönen ja olonen se hevonen. Emmietiä se on vaan jääny päähän. Ei se nyt oo mitenkää iso asia mutta että on se aina kiva.” (Haastattelu 2)

4.2. Hevosen ja ihmisen tunteet

”Kun ne tietää jotenki hirmu hyvin, että millä fiiliksellä sä ratsastat, ja että vaikee oikeestaan hyvin ratsastaa, jos on ite pahalla päällä. Yleensä se tunti menee pilalle. Ja joskus jos menee ratsastaa sillee, että nonii saatana tule sieltä nyt ja nouset selkää ja vähä potkaset, nii se hevonen saattaa viskata sut selästä, silleen ihan yllätyksenä vaik olis kuinka kiltti. Jos on semmonen paska mielen-tila, niin ne saattaa viskata sieltä kyydistä.” (Haastattelu 7)

”On se mä oon edelleen semmonen, että jos se hevonen jännittyy, niin mun pitää hirveesti tsempata itteeni ja niinku rentouttaa itseni. Se, että kun se jännittyy, niin mäkin jännityn ihan selkeesti, edelleen huomaan sen. - - Mut just se että, että ku se jännittyy, nii sitä ei niinku väkisin saa rauhottumaan, vaan mun täytyy ensin rauhottua niin sit seki rauhottuu. Et se, ja monesti se tilanne, että tulee semmonen jännittyny, ni se voi johtua iha hyvin ja johtuuki minusta.”
(Haastattelu 4)

Tässä luvussa käsitellään hevosen ja ratsastajan tunteita. Eläimet tuntevat monia samoja tunteita kuin ihmisetkin, eikä mikään viittaa niiden olevan ihmisten tunteita laimeampia (Telkänranta 2015). Tunteet vaikuttavat sekä hevosen että ratsastajan suoriin, joten niiden ymmärtäminen on tärkeä osa hevosharrastusta.

Kaikki aistikokemukset herättävät tunteita (Viteritti 2013: 368). Ratsastuksessa hevosen vain kävellessä välittyy ratsastajaan minuutin aikana noin 100 moniulotteista, symmetristä ja rytmistä liikeimpulssia. Lisäksi talliympäristö sisältää hyvin monipuolisia haju-, kuulo- ja näköaistikokemuksia (Suomen Ratsastusterapeutit Ry). Haastateltavien puhe tunteista syventää kuvausta hevosen ja ratsastajan yhteydestä. Ratsastus vaatii tietynlaisen mielentilan, sillä tunteet välittyvät edes takaisin hevosen ja ratsastajan välillä. Kun suhde eläimeen tiivistyy tarpeeksi, alkaa ihminen reagoida sen tunnetiloihin intuitiivisesti (Smuts 2001: 300) Yakhlefīn (2010: 422) mukaan eksperttiys voidaan saavuttaa vain, jos kokemus omaksutaan kehollisella, tunteisiin vetoavalla tavalla. Vain silloin intuitiiviset reaktiot voivat syrjäyttää järkipäiset.

Haastateltavien puheessa ratsastaminen vertautuu ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, johon tunnetilat ja henkilökemiat voivat vaikuttaa voimakkaasti. Kuvaus aistien vaikutuksesta kiinnittää huomion siihen, että ratsastussuorituksessa *filis* on oikeasti merkittäväksi koettu tekijä. Hevosella ja eläimillä yleensä on ihmisiin verrattuna se etu, että ne eivät murehdi menneitä tai pelkää tulevaa. Niitä eivät ahdistavien suorituspaikkojen töissä tai rästiin jääneet kotityöt. Hevosten kanssa toimiessa ihmisen on jollain tavalla päästettävä irti inhimillisestä tavastaan miettiä menneitä ja tulevia, ja keskityttävä läsnäoloon tässä ja nyt.

”Et tavallaan ku mä oon sen [koiran] kans jo joutunu niin hirveesti hakee sitä tunnetilaa ja siinä hetkessä olemissa ja sitä, et mä en saa purkaa sitä omaa ärtymystä. Et mun täytyy pysyä tyynenä vaikka mua kuinka vituttaa, ku se ei tottele mua. Ku tää on kallis koulutus ja se ei sitä vähää niinku voi totella. Niin tavallaan, että mulla on ehkä nyt hevosen kanssa oli jo sit sitä ajatusta, et kuinka siinä tilanteessa täytyy olla läsnä, et se ei aattele, et mitä me tehtiin eilen tai sitä, mitä me tehdään huomenna. Et se on nyt tässä näin ja munki pitäis opetella olemaan just nyt tässä näin. Et se on niinku varmaan se hetkessä oleminen ja tässä tilanteessa oleminen ja miks tässä ollaan ja miks tehdään näin, mä luulen et se on yks juttu mikä on iso.” (Haastattelu 4)

Haastatteluissa voimakkaimmin esille tullut tunne oli pelko. Vaikka ratsastaja ei varsinaisesti pelkäisi hevosia, on ratsastus silti vaarallinen laji. Suomessa tapahtuu vuosittain 1-2 kuolemaan johtavaa ratsastusonnettomuutta (Luoma 2015) nykyaikaisista turvavarusteista huolimatta. Hevosen suuri koko ja saaliseläimen pakoreaktiot tekevät siitä mahdollisesti hengenvaarallisen. Hevosia käsitellessä ja ratsastaessa on hyväksyttävä siihen liittyvät riskit. Hevosten kanssa eläminen vaatii niiden lajityypillisyyden tuntemista ja kunnioittamista.

”Ja myöskin rohkee omalla tavallaan, että ihan hevosen kanssa tekemiseen liittyy ihan jo sen koon puolesta hirveen paljon pelkoja. Ja sen reaktiot ja se voima mikä siinä on, niin ne tekee siitä tavallaan vaarallisen eläimen. Että oon jääny hevosen tallomaksi silleen, että miut on viety sairaalaan ambulanssilla ja mulla on murtunu kylkiluita. Ja oli siinä ja siinä että se ei tallonu, sitten kun se tallo minun rintakehän näin, ettei se kurkkuun osunu. Et tuota, hirveen paljon oon joutunu työstää sitä, niinku omista peloista irtipääsemistä. Ikinä ei varmaan sataprosenttisesti pääse, eikä varmaan ehkä tarviikkaan, että kannattaa kuitenkin muistaa, että se on saaliseläimen vaistoilla varustettu, monta sataa kiloa voimaa.” (Haastattelu 1)

Perinteisesti ratsastajan pelkoihin on suhtauduttu melko vähättelevästi. On neuvottu, ettei hevoselle saa näyttää pelkoa. Kaikki joskus tippuneet ratsastajat tietävät sen kamottavan hetken, kun tietää putoamisen olevan väistämätöntä, mutta yrittää vielä hädissään roikkua mukana, tietäen sen olevan turhaa. Putoamisen jälkeen on kuitenkin

heti noustava selkään, *ettei jää mitään pelkoja*. Varsinkin aloittelevalla ratsastajalla putoamistilanne voi olla todella järkyttävä ja henkinen toipuminen kestää kauan, vaikka mitään fyysisiä vammoja ei saisikaan. Katkelma haastattelusta 4 havainnollistaa ratsastusharrastukselle tyypillistä suhtautumista pelkoon: ratsastaja on helpottunut, kun ohjaajat eivät ole pakottaneet häntä tekemään pelottavia asioita vasten tahtoaan. Pelon kieltäminen näyttäytyy normaalina toimintatapana, josta poikkeava menettely on mainitsemisen ja iloittamisen arvoista.

*”Mul on ollu tosi suuri ilo siinä, että mulla on ollu semmosia opettajia, jotka on ymmärtäny sen, et mä pelkään niitä hevosia. Ne on valinnu mulle semmosia hevokumppaneita, jotka osaa ottaa ihmisen, ja sit kaikki nää mun opettajat enemmän vähemmän ollu hevosterapian kanssa tekemisissä, et mä oon, et mul on ollu onni et mä oon saanu alusta asti lähtee siihen vähän niinku henkilökohtasella tasolla, **et mua ei oo pakotettu.**”* (Haastattelu 4)

Onnistunut ratsastussuoritus ei kuitenkaan onnistu tippumista odottaen, vaan vaatii ratsastajan huomion tähän hetkeen. (Game 2001: 10) Haastateltavien pelot hevosten kanssa liittyivät hevosten kanssa tapahtuneisiin onnettomuuksiin tai niiden suureen kokoon. Pelkoa oli varsinkin ratsastusharrastuksen alkuvaiheessa, kun hevoset eläiminä ja ratsastus harrastuksena oli täysin vierasta. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi intohimoinen suhtautuminen ratsastukseen peloista ja niiden mahdollisesta toteutumisesta huolimatta. Pelon ei tarvitse rajoittaa harrastusta.

”Minua ainakin pelotti hirveesti ensimmäisiä kertoja tehä sitä laukannostoo. Sillon mä tietosesti halusin opetella laukannoston, ja mä otin viikonlopun aikana kolme yksityistuntia. Läksin minun kaverin luo ja sanoin, että nyt varataan yksäreitä mulle. Ja ihan valmentajan opetukseen menin sinne, ja tuota sillon minä sain sen kokemuksen siitä, että miltä se oikeesti tuntu, ja miten se itte tietosesti laitetaan liikkeelle se eläin, ja pääset siihen samaan rytmiin sen hevosen kanssa.” (Haastattelu 1)

Strati (2007: 70) kysyi kattoa purkavilta rakennusmiehiltä, miten he voivat työskennellä katoilla niin sulavasti ja tehokkaasti. Yksi miehistä vastasi, että tärkeintä on olla

pelkäämättä. Muut vastaajat kuitenkin kiistivät tämän, ja nostivat tärkeimmäksi synnynäisen kyvyn tasapainoilla korkeissa paikoissa. Tämän tutkimuksen peloista puhuneet vastaajat suhtautuivat pelkoon samankaltaisesti: he tiedostivat sen, mutta eivät antaneet sen aktiivisesti vaikuttaa heihin.

”Et tavallaan olin niinku sitä ennen, vähän niinku pieni jännitys ku tuli tunnille. Et miten siel ny menee, minkä hevosen mä saan ja saanks mä sitä suitsittuu, ja miten ne sitte tottelee tuolla tuol niinku kentällä. Mut se helpotti hirveesti, ku sai sille [vaikealle hevoselle] ne suitset laitettuu, ni sitte ei enää tavallaan pelottanu se, se mitä tapahtuu ennenku lähtee sinne kentälle.” (Haastattelu 7)

Ratsastajien pelot voivat liittyä myös varsinaisen ratsastuksen ulkopuolisiin tilanteisiin, esimerkiksi siihen, saako hevosen suitsittua ja satuloitua. Yleensä ratsastajat varustavat hevosensa itsenäisesti heti, kun ovat sen oppineet. Tallissa ei välttämättä ole henkilökuntaa auttamassa, ja tilanteeseen voi liittyä paljonkin pelkoja ja jännitteitä omasta osaamisesta ja uskalluksesta.

Hevosen läsnäolo, liike ja lämpö voidaan kokea myös rauhoittavaksi ja rentouttavaksi. Osaltaan tähän vaikutukseen perustuu myös ratsastuksen käyttäminen terapiamuotona. (Suomen Ratsastusterapeutit Ry 2017) Ihmisten ja eläinten väliset suhteet voivat vaikuttaa monella tavalla. Ne voivat parantaa itsetuntoa, vähentää autismin oireita ja ahdistuneisuutta, laskea verenpainetta ja parantaa motoriikkaa. (Gorman 2017)

”Et tavallaan semmonen, et et aattele mitään, keskityt vaan siihen mitä on, sun mieli rentoutuu, sun kroppa rentoutuu työpäivän jälkeen, niin se on aivan niinku silleen hohhoijakkaa, ihan niinku olis psykologilla käyny. Et vähän kalliimpi terapeutti mut sit semmonen, me tehään hyvällä fiiliksellä asioita.” (Haastattelu 4)

Mulla hajos polvi ja mie en päässy moneen viikkoon tallille, ni poikakaveri tokas yks ilta, et noniin nyt lähettiin. Mie et ai minne. No mie vien siut tallille rauhottuu. Mie olin meuhkannu ja heilunu kotona ku mie en päässy tallille. Ja sit ku mie olin käyny keppien kaa pari tuntii harjaa hevosta, niin mie olin tullu

ihan euforioissa että joo. Nii ehkä se on niinku semmonen, että vaikka mie en ite tiedosta sitä, niin se vaikuttaa niin paljon mieleen. (Haastattelu 5)

4.3. Ratsastuksen aistimaailma ja sen rajoittaminen

”No se ei oo varsinaisesti tuntoaisti, mut se on ehkä se tunneaisti tavallaan. Et mikä mitä ei varsinaisesti ehkä aistiksi luokitella. Siihen liittyy äänet ja kuulot ja näöt ja tunnot, siis semmonen, et miltä se tuntuu fyysisesti. -- Koko kropassa, siis kaikilla aisteilla tavallaan. (Haastattelu 4)

Tämän luvun alussa esitellään niitä aistikokemuksia, joita haastateltavat kuvailivat ratsastaessa ja hevosia käsitellessä muodostuvan. Hevosharrastuksen aistimaailma on valtava, ja varsinkin ratsailla aistiärsykkeiden määrä voi hidastaa oppimista. Luvussa käsitellään myös keinoja, joilla aistimusten tulvaa voi rajoittaa, jotta oppilas pystyisi keskittymään paremmin opetettavaan asiaan.

Usein sanotaan aisteja olevan viisi, mutta se ei aivan pidä paikkaansa. Fysiologisessa mielessä tuntoaistia ei lueta mukaan aisteihin, koska se on somaattinen aisti (Clare 2017: 669). Tämä tutkimus ei kuitenkaan tarkastele fysiologiaa vaan ratsastajien kokemusta. Sen vuoksi tunto”aistilla” on itsestäänselvä osuutensa tutkimuksessa. Yleensä aistijärjestelmän mielletään siis koostuvan vain viidestä aistista: näkö-, kuulo-, tunto-, haju-, ja makuaistista. Nämä muodostavat kuvaa ihmiskehon ulkopuolisesta maailmasta. (Klemola 2004: 78, 91)

Tarkasteltaessa vain kehon ulkopuolta havainnoivaa viittä aistia jätetään kokonaan huomiotta kehon sisäistä tilaa havainnoiva proprioseptiikka. Sen avulla ihminen saa tietoa nivelten liikkeistä, lihasten jännitystiloista sekä tasapainosta. Proprioseptiikka voidaan nimittää myös asentotunnoksi. (Klemola 2004: 91, Väyrynen & Saarikoski 2017: 230) Jotkut haastateltavat nimesivät tasapainon aistiksi, mutta todellisuudessa tasapaino on yksi ihmisen liikehallinnan peruskyvyistä reaktio- ja koordinaatiokyvyn sekä suuntautumis- ja liikeaistikyvyn ohella. Nämä peruskyvyt, joita on mahdollista

harjoittelun avulla kehittää, vaikuttavat esimerkiksi kehonhallintaan, liikkumisen sujuvuuteen, vuomantuottoon, nopeuteen ja rytmikkyyteen. (Väyrynen & Saarikoski 2017: 224) Proprioseptiikka taas huolehtii esimerkiksi siitä, että kantapää osuu kävellessä maahan oikeassa kulmassa ja oikealla vauhdilla. Asentoaistimuksilla on tärkeä merkitys kehon asennon ylläpitämiselle erityisesti silloin, kun näköaisti suljetaan pois. (Väyrynen 2017: 102–103.)

Näin kuvailevat myös Strati sekä Parolin & Mattozzi:

*“The **practical knowledge acquired through the five senses** of sight, hearing, smell, taste and touch, and the faculty of aesthetic judgement connected to them - - ”* (Strati 2003: 5)

*“Through education, our body is disposed to recognize details and nuances, plies of the material world and to give relevance to **tactile, visual, auditory, olfactory and gustative sensations** which are meaningful for our professional practice and knowledge.”* (Parolin & Mattozzi 2013: 355)

Sitaateissa tutkijat mainitsevat vain viisi aistia. Jää arvoitukseksi mieltävätkö he proprioseptiikan kuuluvaksi tuntoaistiin, vai ovatko ottaneet sitä lainkaan huomioon. Jos eivät, niin onko valinta ollut tietoinen? Joissain tapauksissa pohdinta siitä, miten aistit luokitellaan ja mikä ylipäättään on aisti, voi olla turhaa. Fyysisten taitojen oppimisessa on kuitenkin tärkeää ymmärtää ihmisen fysiologiaa – perustaa, jolle taidot rakennetaan. Tässä tutkimuksessa tarkastelussa on kuitenkin haastateltavien oma kokemus ratsastuksen oppimisesta, ja heillä toki on vapaus käyttää itse sopiviksi katsomiaan termejä.

Haastatteluaineistosta nousi nopeasti esille, että kun haastateltavat kertoivat miten he käyttävät jotain tiettyä aistia ratsailla, he usein puhuivat kahden tai useamman aistin yhteistyönä syntyvistä aistimuksista. Kuten yksi vastaajista kuvasi, ratsastus on ”*kokonaiskehollinen tuntemus*”, jossa eri aistihavaintojen muodostamat palapelin palat kokoavat yhden, yhtenäisen kuvan. Ratsastaja kokoaa aistitietonsa palapeliä yhtey-

dessä hevoseen jatkuvasti kaikilla aisteillaan, kohti pääluvussa kuvattua haastateltavien hahmottelemaan ratsastuksen ”päämäärää”: yhteensulautumista tai tanssia hevosen kanssa.

”Minun mielestäni, voiko sitä edes aistiksi kuvata, se oman kehon tuntemus. Tavallaan jos miettii sitä, että mikä se vaikuttaa siihen, että mitenkä minä asetelen kroppani siihen. Olisiko se sitten tuntoaisti. Että minä tunnen, että minun jalat on nyt tässä, ja tässä kohti minä tunnen että ohjokset on tälleen ja tälleen kireydellä minun käsissä, ja mä tunnen että hevonen mennee nytten. Ilman katsomatta minä pystyn keventämään oikeelle jalalle. Kyl se varmaan tuntoaisti on, että jos sillä lailla miettii. Semmonen kokonaiskehollinen tuntemus, ei se taida olla virallinen aisti normaali-ihmisspiireissä!” (Haastattelu 1)

Haastattelussa 1 kuvataan selvästi proprioseptiikan antamia tuntemuksia kehon asennosta. Ratsastustaidon karttuessa näköaistin osuus kehon asentojen tarkkailussa jää yhä vähäisemmäksi, ja sen osaksi jää ympäristön havainnointi. Haastatteluissa nousi esiin erilaisia lähestymistapoja tuntoaistin ja proprioseptiikan jaotteluun. Haastateltavat käyttivät useita eri termejä kuvaillessaan jompaa kumpaa näistä aisteista: tunto, tasapaino, rentous, tunneaisti, paineaisti, tuntuma, kokonaiskehollinen oman kehon tuntemus. Tieto liikkuu toimijoissa kosketuksen välityksellä edes takaisin, ja hevosen tuntemukset pelosta tai jännityksestä välittyvät ratsastajaan. Thompson (2011: 227–228) ja Game (2001: 2–3) korostavat tuntoaistin keskeisyyttä ratsastuksessa. Tasapainossa liikkuvan hevosen keinuva, tanssiva, lentävä liike vaatii ratsastajalta tietoisuutta ja keskinäistä synkronointia. Ratsastamisen nautinto muodostuu tasapainoisessa, kahden olennon jakamassa yhteisessä liikkeessä.

Haastatteluissa 4 ja 6 hahmotellaan hankalasti kuvailtavaa tuntemusta siitä, miten haastateltavien kehot mieltävät ratsastuksen sujuvan. Haastateltavat puhuvat *järjestyksen* tunteesta ja *fiilaamisesta*. Heillä on selvä mielikuva siitä, millaisesta kokemuksesta he puhuvat, mutta eivät osaa suoraan pukea sitä sanoiksi. Willems (2017: 4) viittaa heideggerilaiseen unohtamiseen, jossa asiantuntija ”unohtaa” taitonsa teknisen suorituksen, koska se on niin voimakkaasti kehollistunut, eikä sen suorittaminen enää vaadi ajatustyötä tai erittelyä.

*Koska tota kyl mä ainakin itestä huomaan, sit mä tunnen ihan erillä lailla sit-
ten, kun ollaan järjestyksessä.” (Haastattelu 4)*

*”Ehkä se on tota tasapainoaisesti, ettei niinku tippuis sielt selästä, mut kyl mä
luulen et kyl se tuntoaisti on se, se hevonen tekee sen työn ja **sun pitää niinku
fiilata se**, et sun pitää tietää kuin niinku kuin paljon sä jännität, onks sulla
niinku, noi noi noi ohjat samanmittaset ja millanen sun istunta, et sun pitää
tuntea se hevonen siin sun alla ja niinku edessä koko ajan.” (Haastattelu 6)*

Strati (2007: 68–69) kuvaili tarkastelemissaan sahan työntekijöiden kokoavan lankku-
pinoja kylmästä ilmasta ja tikkuisista laudoista huolimatta ilman hansikkaita, sillä he
lajittelivat laudat tuntoaistin avulla paksuuden mukaan, pysähtymättä käyttämään eril-
lisiä mittoja. Heidän tietonsa ei perustunut älyllis-analyttiseen tietoon, vaan esteetti-
seen ymmärrykseen. Kosketuksensa avulla he pystyivät nopeasti päättämään laudan
paksuuden, ilman ajatustyötä. Se oli taito, joka piti oppia ja siirtää käytännössä, am-
mentaen aistitiedosta, joka yksilöllä oli valmiiksi. Kaikilla työntekijöillä sahaalla ei ol-
lut tätä taitoa, eikä sitä voinut erikseen opettaa. Haastattelussa 3 kuvataan samankal-
taista, tuntoaistin kautta rakentuvaa tietoa ohjien oikeasta pituudesta, joka pitää vain
tuntea käsissä.

*”- - varsinki tuota sillon, kun mä käyn ajamassa niin mä harjottelen näitä
niinku ohjastuntumaa, et se olis **pehmeä** mut sitte kuitenkin pysys ne ohjat sitte
kourassa joka tilanteessa” (Haastattelu 3)*

Taidon oppimisen edistyessä yhtä suurempi osa siitä muuttuu osaksi kehon toiminnal-
lista kokonaisuutta. Reaktiot kehollistuvat, eivätkä ne enää perustu reflekseihin tai
oman kehon tarkkailuun objektikehona, vaan tulevat esille toiminnan virrassa ilman
välittyneisyyttä. (Aho 2008: 73, 76) Haastateltava 5 kokee oikean ohjasotteen säilyt-
tämisen yhtenä vaativimmista asioista ratsastuksessa. Kokemuksesta huolimatta kä-
sien luonnollista reaktiota on vaikea häivyttää:

*Pitää olla rento, hevosen päätä mukaileva käsi. Se on ehkä kans yks vaativim-
pia. Aina ku tulee se hätätila nii pitäis muistaa tuntuma, tuntuma, tuntuma. Se
on semmosta hokemista itsellä. (Haastattelu 5)*

90). Riach & Warren (2014) eivät pidä hajuaistia vain aistina, vaan katsovat sen olevan yksi perustavanlaatuisista kokemuksista, jotka muovaavat meitä ja maailmaamme.

”Mä aina haistelen niitä hevosia ja niitten turpaa varsinki. - - Ku siin on ihan erilainen haju ku hevosessa muuten. Semmonen jotenki pehmee ja semmonen jännä, samettiturpa. Se on vähän erilainen.” (Haastattelu 7)

*”No tota minun mielestä niin tohon hevosratsastukseen kuuluu se hevosen haju. Ja tota **terveen hevosen tuoksu, niin sehä on, se on niin ihana ja kaunis tuoksu** jotenki että siitä hevosen hajusta tulee tavallaan hyvä mieli. Ja se saa virittäytymään siihen suoritukseenki...”* (Haastattelu 1)

*”- **mulla on ihanan tuoksunen hevonen.** Siis sen lämpimän, varsinki silleen et se on, semmonen lämpimän karvan tuoksu, niin siin on jotain hypnoottista. Et se on, se on. Mut kaikki ei tuoksu samalta.”* (Haastattelu 4)

Ratsastuksessa aistit toimivat toisiaan tukevasti. Haastattelussa 1 kuvataan, kuinka ratsastajan keho virittäytyi haastavaan suoritukseen ratsastajan nähtyä hevosen olevan levottomalla tuulella edellisellä ratsastajalla.

Se hevonen oli villillä tuulella, ruuna, eli ei voinu vedota kiimaan tai mitään. Se oli vaan niin villillä tuulella, että se käyttäyty huonosti ja heitteli takajalkojansa. Ja se muori tippu selästä ja se oli vähän aikaa tajuttomana. Ja mulle annettiin se samainen hevonen seuraavalla tunnille. Se yritti monta kertaa heittää minua, mutta tuota, mä olin niin jotenki semmosessa... siis semmosessa jäntevässä tilassa ja virittäytyny, kun mä olin nähny. Mutta onneks mä toisaalta näin sen, koska mä olin vähän varautunu siihen. (Haastattelu 1)

Pelkästään hevosen kävellessä satulan kautta ratsastajaan välittyy noin 100 moniulotteista, symmetristä ja rytmistä liikeimpulssia (Suomen Ratsastusterapeutit Ry). Ratsastustunnilla huomioitavana ovat lisäksi muut ratsukot, ratsastusympäristö sekä opettajan ohjeet. Vastaajat kuvasivat monia erilaisia esimerkkejä, joissa oppimisen helpottamiseksi jokin aistiärsykkeistä oli rajattu pois. Enimmillään opetuksesta voidaan kar-

sia koko hevonen ja kuivaharjoitella keskivartalon hallintaa vaikka kesken kauppareisun. Apuja voidaan harjoitella etukäteen puuhevosella, joka jaksaa tehdä rajattomasti toistoja ja antaa ratsastajalle mahdollisuuden keskittyä ainoastaan oikean asennon säilyttämiseen ja apujen toistamiseen opettajan valvovan silmän alla. Aistiärsykkeiden määrää voi hallita myös tekemällä harjoituksia silmät suljettuina, tai hämätä aisteja lisäämällä satulaan jotain sinne kuulumatonta, kuten tennispalloja. Yksinkertainen tapa rajata ärsykkeiden määrää on ratsastaa jatkuvasti samalla hevosella, jolloin suhteen syentyessä hevosen tavat tulevat nopeammin tutuiksi, kuin hevosen jatkuvasti vaihtuessa.

Harrastuksen alkuvaiheessa tuoreeseen ratsastajaan ei ole vielä kehollistunut mitään käytäntöjä. Jokainen tilanne ja hevosen liikahtus on hänelle uutta, ja jokainen ohjasote ja painoapu vaatii keskittymistä ja tietoista suorittamista. Koska hevonen liikkuu eteenpäin ratsastusalueella usein muiden hevosten kanssa, ratsastaja kohtaa erilaisia reagoivia vaativia tilanteita jatkuvana virtana. Lisäksi ratsastajan on itse keskityttävä pysymään hevosen selässä. Yakhlefin (2010: 409) mukaan oppiminen tapahtuu, kun keho yrittää selvittää sen ja ympäristön välisestä epätasapainotilasta omaksumalla uusia taitoja. Ratsastuksessa tämä tapahtuu kirjaimellisesti, kun hevosen jatkuva liike horjuttaa ratsastajaa. Jos aistiärsykkeiden määrää vähennetään, pystyy oppilas paremmin keskittymään työn alla olevaan tehtävään. Oppimista voi tapahtua, vaikka koko hevonen poistettaisiin tilanteesta.

” Ja ja siis ihan seki, et vaik se olis joku niinku puusta veistetty niinku sellanen tiäks vaan niinku hevospökölö. Mut se, et sä istut niinku sen selässä ja opettaja antaa sulle niinku tilanteen, että nyt sun pitää niinku nostaa vasen laukka, ni sit sä niinku siirrät sun jalkoja niinku sen puuhevosen kyljissä ja sit se kattoo et mitä niinku et teet sä sen niinku oikein. Et sillä pystyis niinku paikallaan kuivaharjoittelee. Ja sitten just jos jotain pohkeenväistöä, nii nii seki että pystyy helposti näyttää, et laitat ton jalan tohon ja vedät tosta ohjasta niin sitte se tekee sen oikein. Ja tollein se peruuttaa, kun sä teet niinku noin ja näin. Et sillä saa niinku ei niinku sitä visuaalisuutta mut enemmän niinku konkretiaa.. ” (Haastattelu 6)

”Mut sitte taas meidän opettajan tommonen kaikista halvin treenihevonen on puutämmönen jakkara, jonka päällä on satula. Sitte tuota, se on mielenkiintosta et

mitä kaikkee siinäki voi oppia, kun se opettaja sen osaa sen homman opettaa oikein istunnasta, kevennyksestä, siitä miten sä istut, mikä sun ryhti on, miten sun pitää ne vatsalihakset siinäki kohassa niinku kytkee.” (Haastattelu 3)

Puuhevosella harjoiteltaessa opettajan on mahdollista fyysisesti siirtää ratsastajan kehoa ja antaa tämän rauhassa, ilman hevosen aiheuttamia muuttujia, kokeilla erilaisia apuja ja asentoja. Myös esimerkiksi syvien vatsalihasten oikean jäntevyyden havainnollistaminen on helpompaa paikallaan, kun ne eivät ole oppilaalla aktiivisessa käytössä liikkuvan hevosen selässä pysymiseksi. Ratsastuksen vaatimia osasuoritteita, kuten oikeanlaista lihasaktivaatiota, voi harjoitella myös kokonaan ilman hevosta.

”Ja sit tuota, ehkä semmonen niinku, jos mieltii esimerkiks hyviä vatsalihaksen tai tukilihaksiston aktivointia, niin siihen on jääny semmonen vähän pieni leikkimielinen harjotus, et kuinka pitkälle Prisman, ku käy Prismassa ostoksilla, kuinka pitkälle kävellessä pystyy pitämään sen tuen siellä kaupassa. Ja tuota se lähti siitä, että olikse, Prisma tais olla viel sillon niinkö se ympyrän muotonen pohjapiirros? Pääsin suurin piirtein puoleen väliin sitä mun silloista kaupakierrosta siinä ja tuota. ja sit hiljalleen se alko jatkuun se aika siitä pitemmäks ja pitemmäks ja pitemmäksi. Et ehkä semmonen, et tekee sitä aktivointia kävellessä, vaikka työpaikalla tai jossakin muualla, sit se alkaa tulla osaksi semmosta aika lailla normaalia toimintaa. Niin se parantaa sen lihaksiston toimintaa pikkuhiljaa.” (Haastattelu 3)

Essén ja Värlander (2012: 408–410) kuvailevat tutkimuksessaan aistiärsykkeiden rajoittamista keskittymisen parantamiseksi tarkastellessaan paikan merkitystä tutkimuskirjoittamiselle materian näkökulmasta. Sosiomateriaalinen ympäristö vaikuttaa siihen, miten tutkija pääsee tekstiin sisään ja kuinka saa sen edistymään. Esimerkiksi vaihtuvan työpisteen koettiin häiritsevän keskittymistä, sillä uuteen paikkaan piti aina totutella. Steensen (2016: 14) havaitsi harjoittelijoiden pääsevän paremmin uutistoitituksen työkuultuuriin mukaan, jos fyysinen ympäristö oli jokseenkin muuttumaton, kun taas ympäristön muutokset ja sekavuus hankaloittivat oppimista. Ratsastuksessa sosiomateriaaliseen ympäristöön kuuluva hevonen on merkityksellinen tekijä ratsas-

tussuorituksen onnistumisessa. Haastattelussa 1 kuvataan onnistunutta ratsastussuoritusta ja siihen johtavia tekijöitä. Haastateltava ottaa esille ratsuvalinnan vaikutuksen oppimiseen:

*”Että se ei oo semmonen jatkuva hype, vaan ne on pieniä onnistumisen hetkiä, semmosia saattaa olla ajallisesti vaikka 4 minuuttia 28 sekuntia että vau mulla meni tosi hyvin tämä! Mutta sitten se menee tavallaan ohi. Että ei kai siihen oo muuta keinoa ku toistamalla, toistamalla, toistamalla ja **tietenki jos vielä ois niin onnellinen tilanne, että olis sama hevonen aina.**”* (Haastattelu 1)

Ratsastajan on luotava suhde jokaiseen hevoseen erikseen. Hevoset myös liikkuvat yksilöllisillä tavoilla, jolloin toisen hevosen selässä pysyminen voi olla huomattavasti hankalampaa kuin toisen, temperamenttieroista puhumattakaan. Ratsastajaa helpottaa, jos ratsua ei jatkuvasti tarvitse vaihtaa. Essén ja Värlander (2012: 408–410) puhuvat tutkimuksessaan myös työympäristön rauhoittamisen puolesta, ryhmätyöskentelyä vastaan. Yksin työskennellessä ei tarvitse keskittyä muiden kuuntelemiseen tai kohteliaaseen käytökseen, vaan voi suunnata kaiken energian työntekoon. Samanlainen kokemus tulee esille haastattelussa 3:

”Ja mulla on ollu suunnattoman tärkeitä se, että siinä porukassa ei oo hirveesti ihmisiä ympärillä. Jostain syystä se mun niinkö semmonen keskittymiskyky, jos sul on kolme niinku ratsukkoa kentällä, se pysyy se homma silleen ihan hyvin hanskassa. Mutta [toisella tallilla] oli pahimmillaan 8, ja silloin se niinkun mun keskittyminen oli siinä, että mä en törmää kehenkään.” (Haastattelu 3)

Ratsastaja voi myös rajoittaa aistejaan oma-aloitteisesti, vaikkapa sulkemalla silmät. Uotisen (2010) mukaan näköaisti on usein ihmisen vahvin aisti, jonka huonontuessa muut aistit voivat vahvistua. Pelkkä silmien sulkeminen auttaa rajaamaan pois suuren osan aivoja kuormittavaa-aisti informaatiota, ja auttaa kehoa keskittymään pelkästään hevosen liikkeen tunnisteluun, kuten haastattelussa 2:

”Mistä se [ratsastustunnit uudella tallilla] sitte alotettiin?”

”Varmaan hengittämisestä ja että muista hengittää siellä hevosen selässä, se kuitenkin niinkö auttaa ihan hirmusesti ja mun opettaja aina oli sillee, että mikä on tärkeintä hevosen selässä, kysy, ja sitte aina piti vastata et hengittäminen, koska tuota jos ei hengitä, niin saattaa vaikka pyörtyä alas. Nii onneks ei oo ikinä käyny niin, mutta sitte just siitä niinku hevosen liikkeistä, tunnusteltiin sitä hevosen liikettä. Mie muistan mie pistin silmät kii tai opettaja käski pistää silmät kii, sitte tuota tunnusteltiin sitä hevosen liikettä, miten se vie sivulle ja eteen ja taakse. Niistä asioista me ollaan alotettu.” (Haastattelu 2)

Myös ärsykkeiden lisääminen tai aistien muunlainen hämääminen voi toimia opetus-
tapana. Willems (2017: 12) havainnoi raideliikenteen valvomotyöntekijöiden kysele-
vän harjoittelijoilta yllättäen tarkkoja tietoja, joita harjoittelijat eivät saaneet tarkastaa
näytöltä. Tavoitteena oli, että harjoittelija oppisi muodostamaan useiden näyttöjen si-
sältämästä informaatiosta kokonaiskuvan junaliikenteen kulusta alueella, eikä vain
keskittyvän yhteen asiaan. Ratsastajalle yllättävät ja normaalista poikkeavat tuntemuk-
set voivat antaa kokemuksen, jota vasten reflektoida tuntemuksia oikeaoppisesta is-
tunnasta.

*”Sit tietysti nää pallotreenit ja kaikki muut missä pistetään niinkö takamuksen
alle niitä palloja. Semmosia tennispalloja, sit tuota se on niinkö se muokkaa
sitä sun istuntaa ehkä hieman silleen, että sinä et ehkä itsekään ole ihan tietoi-
nen miten se siihen vaikuttaa. Että sie opit istumaan siinä hiljalleen niinkö eri
tavalla. Sit tietysti ilman niinku jalustimii ratsastaminen, se on ollu mulle sekin
tosi mielenkiintonen kokemus. Silleen yrität niinku esmes keventää ravissa sitä
sun istuntaa ilman niitä jalustimia. Sitte, ku pannaan jalustimet takasin, niin
miten se vaikuttaa siihen.” (Haastattelu 3)*

4.4. Kieli- ja mielikuvat

”- - hän selittää esimerkiksi lantion asennon niin että kuvittele että pissaat hevosen korvien välistä. Niin sillon tavallaan keho ottaa sen oikeen asennon automaattisesti, että sen niinku tytöt ymmärtää.” (Haastattelu 1)

Tässä luvussa esitellään niitä erilaisia kieli- ja mielikuvia, joita käytetään havainnollistamaan hankalasti kuvailtavia asioita ratsastuksessa.

Aineistossa oli runsaasti puhetta erilaisista kieli- ja mielikuvista, joita ratsastajat käyttävät havainnollistamiseen. Havainnollistamisen tapoja oli erityyppisiä: 1) ratsastaja tai hevonen rinnastettiin johonkin muuhun, kuten talouspaperirullaan tai junan vaunuun 2) ratsastamiseen liittymätön asia liitettiin ratsastamiseen, esimerkiksi pissaaminen tai tarjottimen kannattelu 3) mielikuvan välittäminen koskettamalla, kuten oikein jännitettyä keskivartaloa tunnustelemalla 4) uusi näkökulma tavalliseen asiaan, kuten esimerkiksi siihen, että ihmisellä todellakin on kaksi kättä, ja niillä voi tehdä eri asioita.

Strati (2007: 70) kysyi kattoa purkavilta rakennusmiehiltä, miten he voivat liikkua korkeuksissa niin sulavasti. Rakennusmiesten mielestä oli tärkeintä ”tuntea katto jalkojensa alla”, ”nojata ilmaan” ja ajatella, että jalat olisivat kiinnittyneet kattoon. Katolla liikkuminen oli taito, joka jollain työntekijöillä oli, eikä sitä voinut varsinaisesti opettaa. Katolla liikkumisen tai onnistuneen ratsastussuorituksen mahdollistavaa kehollistunutta aistitietoa on mahdotonta analysoida loogisesti ja analyttisesti. Samankaltaisilla metaforilla ratsastuksenopettajat yrittävät saada oppilaansa (ja katontekijät haastattelijansa) asettamaan ilmiö johonkin tuttuun kontekstiin kuvailemalla sen kehossa aiheuttamia tuntemuksia. Tuntoaistimusten ei tarvitse tulla pelkästään hevoselta. Myös opettaja voi hyödyntää oppilaan tuntoaistia joko asettamalla oppilaan parempaan asentoon, tai omalla vartalollaan havainnollistamalla, kuten haastattelussa 3.

”Yks semmonen niinku tosi hankalasti hahmotettava asia on noi syvät vatsalihakset ja niitten niinkö tämmönen voisko sanoa havainnollistaminen. Siin toimi tosi hyvin se, et A sano et oikei ota häntä vyötäisiltä kiinni ja tunnistatko kun hän rutistaa niinku vatsalihaksia ja sitte syviä vatsalihaksia, et mikä siin on se ero. Ja

sit mä pistin oman käden omalle vatsalle ja tein ne samat. Siinä vaiheessa mä rupesin niinku hahmottaa sen eron siinä.” (Haastattelu 3)

Ratsastusta opetetaan perinteisesti niin, että opettaja seisoo keskellä ratsastuskenttää, jolla oppilaat liikkuvat milloin missäkin. Koska ratsastuksenopettajan on välillä mahdollonta näyttää oikeaa tekniikkaa maasta käsin tai asettaa ratsastajaa kerta toisensa jälkeen oikeaan asentoon, ovat mielikuvat keskeisiä ratsastuksen opettamisessa. Haastateltavat kuvailivat runsaasti sitä, miten heidän opettajansa ja valmentajansa ovat yrittäneet havainnollistaa ratsastuksen tunteuksia kehossa.

”Ajatus on niinku se, et sen ihmisen pitäis istua siinä satulassa suurin piirtein niinkö talouspaperirulla, et se niinkun ois siellä sun niinkö selkärangan tilalla ja se yläruumis kiertyy vapaasti siinä akselin ympärillä. Ja tavallaan se sun niinkö yläkroppa on niinkö suorana ja katse suoraan eteenpäin. Ja se niinku tavallaan semmonen, kuulalaakeri jonka päällä niinku tavallaan istut, ja sitte sun pitäis niinkö piittää se, mukautuu siihen hevosen liikkeeseen ja sit kuitenkin samaan aikaan pitää se sun tukilihaksisto aktivoituna.” (Haastattelu 3)

”Hevosta voijaan ajatella, että meillä on kolme osaa, hevosel on aina vaahtomuovipalat, tai sit se on automalli, jompi kumpi. Ja autolla on keula ja kaks perävaunua. Ku keulan saa menemään niin perävaunut seuraa perässä.” (Haastattelu 5)

Parolin & Mattozzi (2013: 359–360) tarkastelivat hienopuuseppää, joka valmisti huonekalun istuinta muotoilijan ohjeiden mukaisesti. Istuimen oli määrä olla ”pehmeä mutta tukeva, *soft but supporting*, eli pehmeä koskettaa ja istujan mukaan muotoutuva, mutta kuitenkin jämäkkä eikä upottava. Puuseppä tunsu hyvin materiaalinsa, ja käytti tietouttaan ja aistihavaintojaan valmistaessaan ja testatessaan erilaisia istuimen prototyyppejä, joiden avulla hän ”käänsi” suunnittelijan kielellisiä ohjeita aistein koettaviksi. Jos prototyyppi oli liian jäykkä, hän pystyi aistitietonsa avulla valitsemaan seuraavaan prototyyppiin joustavamman rungon. Puuseppän pääasiallinen työkalu oli tuntoaisti, jonka avulla hän tulkitsi suunnittelijan antamaa ohjetta aistikielelle. Samalla tavalla haastateltavat pitivät tuntoaistia erittäin tärkeänä, sillä se oli aineiston puhutuin aisti.

”Et tuota ehkä semmosii muutamia sanontoja niinku esimerkiks: ”Pois taka-kaarelta, perkele!”, se on jääny niinku silleen pysyvästi” (Haastattelu 3)

”No mul on ollu huono aina se niinku istunta ravissa. Et mä en oo oppinu, mutta joku kaveri taikka ehkä se ratsastuksenopettaja joskus neuvo, että niinku painaisit niillä varpailla tai päkiöillä sitä jalustinta siinä ravissa, että ei niinkään, että puristat kantapäitä alas, vaan niinku painaisit jalustinta sillä varpaalla. Et se helpotti huomattavasti et mä olin aina vetäny silleen akillesjänne ruvella sitä kantapäätä vaan alas.” (Haastattelu 7)

Mul on tarjotin. Mä pidän tarjotinta. Jos mun käsi lähtee tänne, tarjotin tippuu, jos se menee näin tai näin se tippuu, mul on tarjotin, jos on vaikka kahvikuppi. Siis se on niinku yksi mieleenpainuvin. Sillon niinku tuli se ding! Tarjotin! Juurikin! Siis mutku ei se tarvi ku sen jonkun ajatuksen. Tarjotin! No tietenki se on tarjotin! (Haastattelu 1)

Myös jokin tavallinen yleiskielinen havainto tai lausahdus voi jäädä ratsastajan mieleen ohjeeksi, kuten haastattelusta 3 nostetussa lainauksessa. Aikaisempiin kokemuksiin liitetyt mielikuvat tarjoavat tarttumapinnan kehon jo valmiiksi osaamiin liikera-toihin ja niiden soveltamiseen uudessa taidossa. (Aho 2008: 61) Lainauksessa haastattelusta 7 kaveri tai ratsastuksenopettaja on kääntänyt vanhan neuvon kantapään alaspainamisesta pääläelleen ja aiheuttanut ahaa-elämyksen haastateltavassa. Haastattelussa 1 ratsastuksenopettaja on hyödyntänyt arkipäivästä tuttua mielikuvaa täydestä tarjottimesta, jota tulee kannatella suorassa. Haastateltava 1 kuvaa saaneensa välittömästi käsityksen siitä, miten käsiä tuli ratsastaessa kannatella.

”Semmonen että sinulla on kaksi kättä ja kaksi jalkaa ja niillä kaikilla voi tehdä yhtä aikaa eri asioita. Ja silti se pelittää se homma, että kyllä mä muistan yhdenkin tunnin, kun ratsastuksenopettaja huusi mulle: ”Sinulla on kaksi kättä!!” ja sitten minua rupesi naurattamaan, kun yritin löytää todisteita tälle väittämälle, hei minulla on kaksi kättä ja voin tehdä niillä jopa vähän eri asioitakin

jos tarvii että tota tavallaan se oivallus siitä, että on niinku semmonen tavallaan biomekaniikka. Miten monipuolista se on ratsastuksessa. Niin silloin tuli niinku se oivallus siitä, että jumankekka tää on fyysistä!” (Haastattelu 1)

Haastattelussa 1 opettaja oli kuivasti muistuttanut haastateltavaa siitä, että tällä on kaksi kättä. Arkipäiväisestä huomautuksesta oli kuitenkin avautunut motoriikkansa kanssa tuskaillevalle haastateltavalle laajempi näkökulma ratsastusharrastukseen ja sen fyysisiin vaatimuksiin kehon kokonaisvaltaisesta toiminnasta. Yksinkertainen kielellinen jäsenitys voi joskus mahdollistaa kehon piilossa olevan potentiaalinen avautumisen. (Aho 2008: 61)

”Ja se toi mulle raipan ja sano että peukalon ja ohjien väliin ja sano että sinä pidät nyt ne kädet siellä alhaalla, että rentoutat hartiat ja huolehiti, että se raippa pysyy siinä satulan kaaren lä-välittömässä läheisyydessä, ja se oli mulle semmonen niinku hirmusen hyvä oppi, että se mulle niinku muutaman kerran sitte niinku tunneillaki teki mulle sitä. Ja siitä se pikkuhiljaa ku tuli se oma luottamus siihen, että mun oma tasapaino säilyy ja mä saan tän hevosen liikkeelle niinku mä haluan, niin mulla parantu se käsien asento sitte.” (Haastattelu 1)

Opettaja apuvälineen avulla havainnollistaa haastateltavalle 1 oikean tavan kannatella käsiä ratsailla. Apuväline, tässä tapauksessa peukaloiden alle pujotettu raippa, huolehtii ratsastajan käsien oikean asennon pysymisestä ja ratsastajan keho muodostaa aistitietoa siitä, miltä oikean asennon säilyttäminen tuntuu ja miten se vaikuttaa suoritukseen. Haastateltava koki myös asennon pysyneen oikeana, vaikka apuväline oli muutaman kerran jälkeen jätetty pois. Haastattelulainaus nostaa näkyväksi myös ratsastuksen henkistä puolta: haastateltava koki asennon parantuneen, koska hänen luottamuksensa sen toimivuuteen parani, eikä niinkään siksi, että hän olisi esimerkiksi vihdoinkin ymmärtänyt teknisesti, miten asento säilytetään.

Mielikuvien käyttäminen ei rajoitu vain teknisiin taitoihin, vaan koko ratsastussuorituksen onnistumiseen. Haastattelussa 1 kuvataan sitä, miten vääränlainen mielikuva ratsastussuorituksesta estää hevosen ja ratsastajan välisen yhteistyön toiminnan, ja suoritus epäonnistuu tavalla tai toisella.

”Se kun menee oikein rinta rottingilla ja reteesti että minä vähän tästä hevosta opetan ja kyllä tää tästä hoituu, niin ei se mene niin yksoikosesti sitte ikinä että siinä pitää ihan oikeesti olla nöyrä ja avoin.” (Haastattelu 1)

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksen tuloksia. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimuksen empiiriset tulokset. Toisessa alaluvussa tarkastelen tutkimuksen teoreettista kontribuutiota ja kolmannessa tutkimuksen rajoitteita ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.1. Tutkimuksen empiiriset tulokset

Ratsastukseksi kutsuttavan, yksinkertaiselta näyttävän käytännön takaa paljastuu monipuolinen sosiomateriaalinen vaikutusverkosto. Ratsastus on pyrkimystä täydelliseen yhteistyöhön, kuin tanssiin, hevosen kanssa. Ratsastussuorituksessa ei aina ole oikeita ja väärä toimintatapoja, vaan ratsastajan täytyy virittää kehonsa kommunikaatioon hevosen kehon kanssa, kuin tanssiin. Ratsastuksen oppiminen ei ole pelkkää mekaanisen taidon oppimista, vaan aktiivista hakeutumista yhteistoimintaan hevosen kanssa. Fyysiset taidot ovat vain yksi osa kokonaisuutta, jonka muodostaa hevosen ymmärtäminen eläimenä ja sen pohjalta suhteen luominen sen kanssa, sekä ihmisen että hevosen tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen. Ratsastuksen oppimista tapahtuu sekä satulassa että sen ulkopuolella. Oppiminen etenee kuin kerroksittain, kun oppija lähestyy ratsastustaidon ”ydintä” kaikkia aistejaan hyväksikäyttäen, kaikilla yllämainituilla taidon alueilla. Taito tuntuu puutteelliselta, jos joku osa-alue jätetään huomiotta. Tähän tutkimukseen osallistuvat kokivat oppimisen tapahtuvan tekemisen virrassa, osin jopa tiedostamattomasti, kuten Uotinenkin autoetnografiassaan (2010) havainnoi. Jos oppiminen ja tietäminen eivät edellytä tietoisuutta, herää kysymys, missä ja miten se tapahtuu.

Syvän yhteyden muodostamiseksi ratsastajan on etsittävä tapoja ymmärtää hevosen maailmaa, näkemään, kuulemaan ja tuntemaan kuin hevonen. Ratsastajan on ikään kuin omaksuttava hevosmaisia piirteitä itseensä ja vastavuoroisesti ihmismäiset piirteet sosiaalistamisen myötä liukuvat hevoseen, ja ratsukon raja hämärtyy. Pyrittäessä syvään yhteistyöhön ratsastajan on opittava, miten omat ja hevosen tunteet vaikuttavat ratsastussuoritukseen. Hevosharrastukseen liittyy paljon pelkoja hevosen suuren koon

ja nopeiden reaktioiden takia. Pelkoja on pystyttävä kohtaamaan ja käsittelemään, että harrastus voi jatkua. Ratsastajan on osattava reagoida oikealla tavalla myös hevosen pelkoon ja tarvittaessa rauhoittaa sitä. Ratsastaminen vaatii jatkuvaa tunnettyötä, inhimillisten suorituspainneiden ja vaatimusten hylkäämistä ja läsnäoloa tässä hetkessä, jossa itse suoritus tapahtuu. Satula on moniaistinen toimintaympäristö, jonka ärsykkeiden kakofonia tuntuu aluksi käsittämättömältä. Aloitteleva ratsastaja ikään kuin kokee aistiärsykkeiden palapeliä, josta ratsastustaito muodostuu. Kokemuksen karttuessa ratsastajaan kehollistuu yhä enemmän ja enemmän reaktioita, ja sanallinen yhteys opittuun tietoon katkeaa. Reaktiot muuttuvat tietoisista intuitiivisiksi.

Ratsastuksen oppimista voi jouduttaa lukuisin eri tavoin. Kehollinen oppiminen on hidas ja loputon prosessi. Varsinaisen ratsastamisen lisäksi oheisharjoittelu, kuten muiden ratsastuksen seuraaminen, tukee oppimista. Myös tallin ilmapiiri ja opetusmenetelmät vaikuttavat oppimiseen. Hevosen ja ihmisen hyvä suhde on merkittävin ratsastussuorituksen onnistumiseen vaikuttava asia. Hevoset koetaan kuin ystäviksi tai työkavereiksi, joiden mielialat ja mieltymykset tulee ottaa huomioon. Hevonen ei ole vain väline ihmisen harrastukselle, vaan aktiivinen kumppani. Tätä suhdetta ja ymmärrystä sen monimuotoisuudesta on rakennettava muuallakin kuin satulassa.

Ratsastuksessa kehollistuvaa taitoa käännetään helpommin ymmärrettäväksi erilaisilla kieli- ja mielikuvilla. Jokainen ratsastaja hahmottaa asioita eri tavoilla, joten mielikuvien kirjo on laaja. Mielikuvat voivat liittyä hevosen tai ihmisen vertaamiseen johonkin aivan muuhun, kuten talouspaperirullaan tai junaan, tai jonkun arkipäiväisen tekemisen, kuten tarjottimen kantamisen liittäminenä käsien oikeaan asentoon ratsailla. Myös päivänselvät huomautukset vaikkapa siitä, että ratsastajalla tosiaan on kaksi kättä, voivat auttaa ratsastajaa. Aistiärsykkeiden rajoittaminen on myös tehokas tapa suunnata oppilaan keskittymistä. Äärimmillään suorituksesta voidaan poistaa koko hevonen, ja harjoitella kehonhallintaa vaikka ruokakaupassa. Ratsuna voi toimia myös puuhevonen tai vastaava, jolla ratsastaja voi kokeilla ja toistaa opeteltavaa tekniikkaa ilman hevosen liikkeiden ja mahdollisen toistoon turhautumisen aiheuttamaa häiriötä.

Tutkimuksessa tulee esille ratsastuksen harrastajien kiinnostus oppimiseen ja erilaisten oppimismenetelmien pohtiminen. Haastateltavat näkivät ratsastamisen yhteensulautu-

misena, kommunikaation opetteluna. Hevosen kouluttaminen tai ratsastuksen oppiminen ei ole mikään hetkellinen ilmiö, jolla on alku ja loppu, vaan se jatkuu läpi kummankin osapuolen elämän. Haastateltavat esittivät monia vaihtoehtoja perinteiselle opetusmenetelmälle, jossa opettaja seisoo ratsastusalueen keskellä ja huutelee ohjeita sen reunoilla kulkeville ratsukoille. Esimerkiksi tussitauluilla, puuhevosella kuivaharjoittelulla tai videoinnilla voi uudella tavalla havainnollistaa opetettavia asioita. Haastateltava kolme tiivistää:

”Sanotaanko näin, että tuota paras kysymys mitä mä oon koskaan kuullu keneltäkään, niinkö tämmöseltä valmentajalta, on ollu se, et mult on kysytty, et miten sinä opit parhaiten. Ja se oli niinkö semmonen ahaa-elämys, ku mun piti ensimmäistä kertaa kertoo sille, et opinko mä silleen, että mä teen sen, vai opinko mä silleen, että mä nään sen, vai luen siitä, vai mikä se keino on.”
(Haastattelu 3)

Aineistosta nousi voimakkaasti esille hevosen käsittäminen aktiiviseksi toimijaksi, joka osaltaan muovaa ratsastustilannetta, eikä ole vain ihmisen harrastamisen väline. Ratsastusta harrastaa Suomen Ratsastajainliiton (2016) arvion mukaan 160 000–170 000 suomalaista. Se, millaiseksi lajiksi ratsastus mielletään, ja miten sitä opetetaan vaikuttaa todella moniin suomalaisiin lapsiin, nuoriin ja aikuisiin. On ehdotettu, että tallilla opitut taidot voivat jopa auttaa työelämässä, ja tehdä ratsastuksen harrastajista parempia johtajia (Fransson 2015). Hevosiin ja eläimiin liittyvillä tutkimuksilla voi olla myös eläinsuojelullisia vaikutuksia, kun tuodaan näkyväksi esimerkiksi uusinta tutkimustietoa eläinten kognitiosta.

5.2. Tutkimuksen teoreettinen kontribuutio

Tutkimus tuo esille sen, miten yksinkertaiselta näyttävän käytännön takana voi piillä monimutkainen vuorovaikutusverkosto. Käytäntöjen tutkiminen ja syvälinen ymmärrys antaa neuvoja siihen, miten käytännön voi todella oppia, eikä vain ”ratsastaa hevosen ulkokuorta”, kuten yksi haastateltavista asiaa kuvasi, tai kuten Korpiaho (2005) kuvaa opiskelijoiden selviävän tenteistä vastauksia simuloimalla. Minkä tahansa asian opettaminen vaatii opetettavan käytännön ja opetuksen suhteen analysointia, ettei oppiminen jää vain matkimisen tasolle. Tutkimus tuo myös esiin sen, miten ihmiset kokevat yksinkertaisestkin asiat eri tavalla, ja liittyvät niihin monenlaisia tunteita ja merkityksiä. Niiden ymmärtäminen lisää ymmärrystä ihmisen toiminnasta. Tutkimus kiinnittää huomion siihen, että kaikki oppiminen ei ole näkyvää tai analysoitavissa, pelkästään koettavissa.

Tutkimusaineistossa tuntoaistin osuus on todella vahva. Ratsastaessa hevosen ja ihmisen välinen kommunikaatio perustuu parhaimmillaan vain ihmisen tasapainon siirtelyyn proprioseptisen informaation perusteella, jolloin kehon ulkopuolista tilaa havainnoivat aistit jäävät toissijaisiksi. Tämä saa aikaan vaikutelman ratsastajasta joka ”vain istuu” hevosen selässä, samalla tavalla kuin esimerkiksi tutkimustyö käsitetään ”vain kirjoittamisena” (Essén & Värlander 2012: 417). Suurin työ tapahtuu kuitenkin ratsastajan sisäisessä maailmassa, sekä henkisellä (suhde hevoseen, tunnemaailma) että fyysisellä tasolla. Organisaatiotutkimuksessa kehoa on perinteisesti lähestytty vain kehon ulkopuolta tarkkailevien astien avulla. Vaikka näistä aisteista esimerkiksi näkö on aistina hyvin tärkeä, on proprioseptiikalla ehkä vielä suurempi rooli toimintakyvyn näkökulmasta, ja mielestäni se tulisi ottaa paremmin huomioon aistikokemuksia tarkasteltaessa. Tutkimus tuokin lisää huomiota kehon sisäisessä, tiedostamattomassa maailmassa muodostuvaan tietoon.

Ratsastuksen kanssa samankaltaista sosiomateriaalista oppimisprosessia ovat kuvanneet mm. Viteritti (2013), Cook & Yanow (2011), Parolin & Mattozzi (2013) sekä Strati (2003, 2007), mutta heidän tarkastelunsa kohteena on ollut ihmisen ja elottomien esineiden välillä tapahtuva oppiminen. Kaikissa näissä tulee kuitenkin esille samanlai-

nen vaikeasti kuvailtava *filis* oikeasta suorituksesta, jota tässä tutkimuksessa haastateltavat kuvailevat (ks. luku **Virhe. Viitteen lähdettä ei löytynyt.**) tavoittelevansa hevosharrastuksessaan. Willemsin (2017) tutkimuksessa korostettiin erilaisista lähteistä tulevan informaation tärkeyttä oppimisessa. Tässä tutkimuksessa ratsastuksen oppiminen näyttäytyy samanlaisena: erilaisista elementeistä muodostuu taito, joka on jollain tavalla enemmän kuin osiensa summa. Myös Steensen (2016) on havainnut erilaisten elementtien vaikutuksen käytännöissä oppimiseen. Jos joku elementeistä jää paitsioon, oppiminenkin kärsii.

Organisaatiotutkimuksessa oppimista käytäntöteoreettisesta näkökulmasta on perinteisesti tutkittu käytännöissä, joissa toiminta on ihmisen ja esineiden tai pelkästään ihmisten välistä. Eläimet esiintyvät ainoastaan Viterittin (2013: 372–374) tarkastellessa laboranttien työtä, ja silloinkin ne kuvataan passiivisina objekteina, ”*animal materiality*” (Viteritti 2013: 367), jotka ovat verrattavissa muuhun laboratoriolaitteistoon. Vaikka artikkelin empiriasta puolet käsittelee koe-eläinten kanssa toimimista, todetaan sen johdannossa seuraavaa:

*”On the contrary, the adoption of these gestures and postures develops in practice through daily familiarizing **with the objects** in the laboratory.”* (Viteritti 2013: 367)

Jyrkästi ajateltuna koko länsimainen yhteiskuntarakenne perustuu eläinten systemaattiselle hyväksikäytölle (Tuomivaara 2015: 58) ja esimerkiksi elintarvike- ja vaatetus-teollisuus ovat pitkälti riippuvaisia eläintuotteista. Eläinoikeuskysymyksellä on massiivinen vaikutuspiiri, ja varmasti myös siksi on asia todella arka. Eläimen ja ihmisen välistä rajanvetoa on tehty niin kauan, että tuntuu hankalalta ymmärtää sen purkamisen seurauksia. Tämä tutkimus kiinnittää huomiota siihen, että eläimetkin ovat aktiivisia toimijoita.

5.3. Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet

Johtamis- ja organisaatiotutkimuksen kannalta olisi kiinnostavaa selvittää, mihin ratsastuksen tai hevosavusteisen johtamisvalmennuksen (esim. Koskinen 2017, Fransson 2015, Lundvall 2015) yhteys ihmisten johtamiseen perustuu. Onko kyse esimerkiksi hevosen kanssa opittavasta tunneyöstä, jonka ihminen vie työelämään? Vai kenties hevosen stressiä lievittävästä läsnäolosta? Ihmis-eläinsuhteet ovat selvästi merkityksellisiä niiden osapuolille, mutta sitä tarkastelevaa johtamis- ja organisaatiotutkimusta ei juuri ole saatavilla. Toinen kiinnostava, vaikkakin työläs, jatkotutkimusaihe olisi uuden ratsastusharrastajan seurantatutkimus oppimisen etenemisestä: miten nopeasti ja missä järjestyksessä taidot kehittyvät. Tutkimuskohteeksi tulisi valita harrastusta aloittavia henkilöitä, sillä kokeneemmat ovat jo unohtaneet miltä ei-osaaminen tuntuu (Willems 2017: 4, Aho 2008: 60).

Eläinten toimijuuden ymmärtäminen muuttaa myös eläimiin liittyvien harrastusten, kuten tässä hevosharrastuksen sisältöä. Osa haastateltavista mainitsikin ”vanhan tyylin” ja vertasi sitä uuteen ajattelutapaan siitä, että hevonenkin on tunteva yksilö omine motivaatioineen ja kiinnostuksenkohteineen. Koko harrastus voi saada täysin uuden muodon: jos aikaisemmin on keskitytty ihmisen oppimiseen ja hevonen on toiminut vain välineenä, millaiseksi harrastus muuttuu, jos keskiöön nostetaan hevosen lajityypillisen käyttäytymisen tukeminen ja hevosen ja ihmisen välisen suhteen luominen? Entä miten motivoida hevonen tavoitteelliseen kilpasuoritukseen ilman pakotteita? Pohdintaa voidaan laajentaa koskemaan koko eläinkuntaa. Mitä tapahtuisi, jos eläinten kanssa pitäisi toimia samalla tavalla yhteistyössä kuin ihmisten, eikä niiltä saisi enää kyselemättä ottaa haluamaansa? Kyse on lopulta siitä, miten ihminen perustelee itselleen puolustuskyvyttömiä eläinten käyttämisen hyödykkeinä.

Käytäntöteoreettisen oppimiskeskustelun näkökulmasta erityisen kiinnostavaa olisi tutkia tiedostamattomasti tapahtuvaa oppimista. Kysymys on tärkeä kaikelle oppimiselle ja opettamiselle: missä oppiminen oikein tapahtuu? Mitkä käytännöt tukevat ja vahvistavat sitä? Mitkä hidastavat oppimista?

Tutkimuksen yksi mahdollinen virhelähde on haastattelutilanteiden interaktio, tai pikemminkin sen puute (Alasuutari 1993, 111). Kokemattomana haastattelijana olen voinut huomaamattomuuttani tai taitamattomuuttani olla tarttumatta haastateltavan antamiin tilaisuuksiin, joissa haastattelutilannetta olisi voinut syventää. Tutkimukseen on voinut vaikuttaa myös se, että haastateltavia ei varta vasten valittu erilaisista taustoista. Suurin osa haastateltavista halusi osallistua, koska oli jo valmiiksi kiinnostunut analysoimaan omaa oppimistaan. Tämä analyttisyys on voinut vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tarkempaa tutkimusta varten voisi tietoisesti valita hyvin monipuolisen vastaajajoukon eri ratsastuksen lajeista ja kokemustaustoista. Tutkimuksen rajoitteeksi voisi nähdä myös lähdemateriaalin kulttuurisen kapeuden. Esimerkiksi aasialaisissa kulttuureissa kehon sisäisiä kokemuksia ja kehon ja mielen suhdetta on pohdittu vuosituhansia kauemmin, kun läntisessä kulttuuripiirissä. (Klemola 2004: 91) Toisaalta verraten lyhyessä Pro gradu-työssä aihetta on pakko rajata. Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta ne tarjoavat kurkistusikkunan ratsastamisen kehollisuuteen. Kvalitatiivinen aineisto, varsinkin näin pienikokoinen, on vain pala tutkittavaa elämismaailmaa ja sen kieltä ja kulttuuria. Sitä ei voi vielä yleistää perusjoukkoon. (Alasuutari 1993, 70)

LÄHTEET

- Aaltola, E. & Keto, S. (2015) *Eläimet yhteiskunnassa*. Into Kustannus, Helsinki.
- Aho, M. (2008) Fenomenologinen kuvaus Perhonjokilaakson kanteleensoittotyölin kehollisesta oppimisesta. *Musiikki* 3–4/2008, 58–78
- Alasuutari, P. (1993) *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere.
- Anderson, K. (2000) “The beast within”: race, humanity and animality. *Environment and Planning D: Society and Space* 18, 301–320
- Carlile, P.R., Nicolini, D., Langley & Tsoukas, H (2013) Introducing the Third Volume of ”Perspectives on Organization Studies”. Teoksessa *How matter matters. Objects, Artifacts and Materiality in Organization Studies*. Toimittaneet Carlile, P.R., Nicolini, D., Langley & Tsoukas, H.
- Clare, C. (2017) *The Senses*. Teoksessa *Fundamentals of Anatomy and Physiology for Nursing and Healthcare students*. Toimittaneet Peate, I. & Nair, M. Wiley Blackwell, Chichester, 668–729
- Cook, S. & Yanow, D. (2011) Culture and Organizational Learning. *Journal of Management Inquiry* 20(4): 355–372
- Damasio, A. R. (1994) *Descartesin virhe. Emootio, järki ja ihmisen aivot*. Terra Cognita, Helsinki.
- Essén, A. & Värlander, S. (2012) The mutual constitution of sensuous and discursive understanding in scientific practice: An autoethnographic lens on academic writing. *Management Learning* 44(4): 395–423.
- Ewenstein, B. & Whyte, J. (2007) Beyond Words: Aesthetic Knowledge and Knowing in Organizations. *Organization Studies* 28(05): 689–708.
- Fransson, J. (2015) Leadership skills developed through horse experiences and their usefulness for business leaders. Pro Gradu-työ, Sverriges landbruksuniversitet.
- Game, A. (2001) Riding: Embodying the Centaur. *Body & Society* vol. 7(4): 1–12.
- Gherardi S, Meriläinen S, Strati A and Valtonen A (2013) A practice-based view on the body, senses and knowing in organizations. Editors’ introduction. *Scandinavian Journal of Management* 29 (4): 333–337.
- Gherardi, S. (2000) Practice-based Theorizing on Learning and Knowing in Organizations. *Organization* 7(2). 211–223.
- Gorman, R. (2017) Therapeutic landscapes and non-human animals: the roles and contested positions of animals within care farming assemblages. *Social & Cultural Geography*, vol 18(3); 315–335

Hannah, D.R. & Robertson, K. (2017) Human-Animal Work: A Massive, Understudied Domain of Human Activity. *Journal of Management Inquiry* 26(1): 116–118.

Hansen, P. (2014) Hokkaido's frontiers: Blurred embodiments, shared affects and the evolution of dairy farming's animal-human-machine. *Critique of Anthropology* 34(1) 48–72

Hartmann, E., Christensen, J. & McGreevy, P. (2017) Dominance and Leadership: Useful Concepts in Human-Horse Interactions? *Journal of Equine Veterinary Science*, artikkeli painossa.

Hennion, A. (2007) Those Things That Hold Us Together: Taste and Sociology. *Cultural Sociology* 1(1): 97–114.

Hindmarsh, J. & Pilnick, A. (2007) Knowing Bodies at Work: Embodiment and Ephemeral Teamwork in Anaesthesia. *Organization Studies*, 28(9), 1395–1416

Hyttinen, Anne (2009) Ratsastuksen lajiansalyysi. IV-tason valmentajan ammattitutkinnon opinnäytetyö. Haettu osoitteesta http://www.ratsastus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/ratsastajainliitto/embeds/ratsastajainliittowwwstructure/13884_6tqgxph1nn.pdf

Ingold, T. (2008) Bindings against boundaries: entanglements of life in an open world. *Environment and Planning* 40: 1796–1810.

Introna, L. D. (2013) Otherness and the Letting-be of Becoming: Or, Ethics beyond Bifurcation. Teoksessa *How matter matters. Objects, Artifacts and Materiality in Organization Studies*. Toimittaneet Carlile, P.R., Nicolini, D., Langley & Tsoukas, H.

Jones, M. (2013) Untangling Sociomateriality. Teoksessa *How matter matters. Objects, Artifacts and Materiality in Organization Studies*. Toimittaneet Carlile, P.R., Nicolini, D., Langley & Tsoukas, H.

KilBride, A. & Butler, D. (2014) Introduction to human animal studies. Haettu osoitteesta http://www2.warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/activities/modules/ugmodules/humananimalstudies/lectures/1/introduction_to_human_animal_studies.pdf

Klemola, T. (2004) *Taidon filosofia – Filosofin taito*. Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Korpiaho, K. (2005). Students' curriculum s: What do students learn in a business school? Teoksessa *The Passion for Learning and Knowing*: 221–241. Toimittaneet Gherardi, S. & Nicolini, D. Trento: University of Trento e-books.

Koskinen, P. (2017) Mitä esimiehet voivat oppia hevosilta? – ”Ole aito, läsnä ja myötätuntoinen” <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/11/13/mita-esimiehet-voivat-oppia-hevosilta-ole-aito-lasna-ja-myotatuntoinen>

- LaFollette, M. R., O'Haire M. E., Cloutier, S., Blankenberger, W. B. & Gaskill, B. N. (2017) Rat tickling: A systematic review of applications, outcomes and moderators. *PLOS ONE*, haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0175320>
- Leppäluoto, J., Kettunen, R., Rintamäki, H., Vakkuri, O., Vierimaa, H. & Lätti, S. (2013) Anatomia ja fysiologia – Rakenteesta toimintaan. Toimittaneet Stormi, A. & Kokkonen, H. Sanoma Pro Oy, Helsinki.
- Lummaa, K. & Rojola, L. (2014) Mitä posthumanismi on? Teoksessa Posthumanismi. Toimittaneet Lummaa, K. & Rojola, L. Eetos-julkaisuja 15
- Lumme, H. (2015) Rajavartiolaitos näyttää mallia taviksille: Motivoimme koiria ratkaisemaan asioita hyvällä. 21.20.2015: <https://yle.fi/uutiset/3-8385701>
- Lundvall, P. (2013) Responsiivisen ja positiivisen vuorovaikutuksen merkityksen konkretisoituminen hevosavusteisessa johtamisvalmennuksessa. Pro Gradu, Lapin yliopisto.
- Luoma, K. (2015) Ratsastusonnettomuudet harvinaisia – aina turvavarusteetkaan eivät pelasta. Yleisradio. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8233122>
- Malamud, R. (2013) Service Animals: Serve us animals: Serve us, animals. *Social Alternatives* 32(4), 34–40
- Martin, P.Y. (2002) Sensations, bodies, and the the 'spirit of a place': Aesthetics in residential organizations for the elderly. *Human Relations* 55(7): 861–885
- Mejdell, C. M., Buvik, T., Jørgensen, G.H.M., Bøe, K.E. (2016) Horses can learn to use symbols to communicate their preferences. *Applied Animal Behaviour Science* vol. 184: 66–73.
- Mäkelä, K. (1990) Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta, toimittanut Mäkelä, K. Gaudeamus, Helsinki.
- Nicolini, D., Gherardi, S. & Yanow, D. (2003) Introduction: Toward a Practice-Based view of Knowing and Learning in Organizations. Teoksessa Knowing in Organizations: a practice-based approach. Toimittaneet Nicolini, D., Gherardi, S. & Yanow, D. M. E. Sharpe, New York.
- Orlikowski, W. (2007) Sociomaterial Practices: Exploring Technology at Work. *Organization Studies* 28(9), 1435–1448
- Corradi, G. & Gherardi, S. (2010) Through the practice lens: Where is the bandwagon of practice-based studies heading? *Management Learning* 41(3) 265–283
- Parolin, L. L. & Mattozzi, A. (2013) Sensitive translations: Sensitive dimension and knowledge within the craftsmen's workplaces. *Scandinavian Journal of Management* 29, 353–366.

Riach, K. & Warren, S. (2014) Smell Organization: bodies and corporeal porosity in office work. *Human Relations* 68(5), 1–21.

Rossi, P. (2010) Modernin tieteen synty Euroopassa. Vastapaino, Tampere.

Schuurman, N. & Franklin, A. (2015) Performing expertise in human-animal relationships: performative instability and the role of counterperformance. *Environment and Planning D: Society and Space* 33; 20–34

Scruton, R. (1995) A Short History of Modern Philosophy. Routledge, Lontoo.

Shotter, J. (2013) Reflections on Sociomateriality and Dialogicality in Organization Studies: From “Inter-” to “Intra-Thinking”... in performing practices. Teoksessa How matter matters. Objects, Artifacts and Materiality in Organization Studies. Toimittaneet Carlile, P.R., Nicolini, D., Langley, A. & Tsoukas, H.

Silvasti, T. (2014) Sisällönanalyysi. Teoksessa Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Toimittanut Ilmo Massa. Gaudeamus, Helsinki.

Smart, A. (2014) Critical perspectives on multispecies ethnography. *Critique of Anthropology* 34(1) 3–7

Smuts, B. (2001) Encounters With Animal Minds. *Journal of Consciousness Studies* 8(5) 293–309.

Steensen, S. (2016) What is the matter with newsroom culture? A sociomaterial analysis of professional knowledge creation in the newsroom. *Journalism*, 1–17

Strati, A. (2003) Knowing in Practice: Aesthetic Understanding and Tacit Knowledge. Teoksessa Knowing in Organizations: A Practice-based Approach, toimittaneet Nicolini, D., Gherardi, S. ja Yanow, D.: 53–75. Armonk, NY: M. E. Sharpe.

Strati, A. (2007) Sensible Knowledge and Practice-based Learning. *Management Learning* 38(1): 66–77.

Suomen Hevostietokeskus. Näköaisti. Haettu osoitteesta <http://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=682&kieli=3>

Suomen ratsastajainliitto (2016) Suomi ratsailla: tietoa ja tilastoja. Haettu osoitteesta <http://www.ratsastus.fi/tilastotietoa>

Suomen Ratsastusterapeutit Ry (2017) Ratsastusterapia. Tietoa ratsastusterapiasta ja sen vaikutuksista. Haettu osoitteesta <http://www.suomenratsastusterapeutit.fi/ratsastusterapia/>

Teittinen, J. (2014) Mitä ihmiselle kuuluu. Humanismi, kysymys eläimestä ja kärsivien piiri. Teoksessa Posthumanismi. Toimittaneet Lummaa, K. & Rojola, L. Eetosjulkaisuja 15.

- Telkänranta, H. (2015) Millaista on olla eläin? Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Thompson, K. (2011) Theorizing Rider-Horse Relations: An ethnographic illustration of the centaur metaphor in the Spanish bullfight. Teoksessa *Theorizing Animals*, toimittaneet Taylor, N., Signal, T. 221–253. Brill: Leiden, Alankomaat.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005a) Johdanto. Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Toimittaneet Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005b) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Toimittaneet Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Tuomivaara, S. (2015) Saako ihmistä sanoa eläimeksi? Teoksessa *Eläimet yhteiskunnassa*, toimittaneet Aaltola, E. & Keto, S. Into Kustannus, Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997) *Tutki ja kirjoita*. Tammi/Kirjayhtymä Oy 1997
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Scheurich, J. (1997) *Research Method in the Postmodern*. RoutledgeFalmer, Lontoo.
- Handel, W. (1982) *Ethnometodology. How people make sense*. Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs.
- Bazin, Y. (2013) Understanding organizational gestures: Technique, aesthetics and embodiment. *Scandinavian Journal of Management*, 29: 377–393.
- Birke, L., Bryld, M. & Lykke, N. (2004) Animal performances. An exploration of intersections between feminist science studies and studies of human/animal relationships. *Feminist Theory* 5(2): 167–183
- Uotinen, J. (2010) Aistimuksellisuus, autoetnografia ja ruumiillinen tietäminen. *Elore* vol. 17, 1. 86–95.
- Wilkie, R. (2013) Multispecies Scholarship and Encounters: Changing Assumptions at the Human-Animal Nexus. *Sociology* 49(2) 323–339.
- Willems, T. (2017) Seeing and sensing the railways: A phenomenological view on practice-based learning. *Management Learning* 1–17
- Viteritti, A. (2013) It's the body (that does it)! The production of knowledge through body in scientific learning practice. *Scandinavian Journal of Management* 29, 367–376.

Väyrynen, P. (2017) Tuntoaistimuksen merkitys jalkaterän ja alaraajan toiminnalle. Teoksessa *Jalkaterveys*, toimittaneet Stolt, M., Flink, A., Saarikoski, R. & Väyrynen, P. Duodecim, Helsinki: 102–103

Väyrynen, P. & Saarikoski, R. (2017) Liikehallinnan harjoittaminen. Teoksessa *Jalkaterveys*, toimittaneet Stolt, M., Flink, A., Saarikoski, R. & Väyrynen, P. Duodecim, Helsinki: 224–230

Yakhlef, A. (2010) The corporeality of practice-based learning. *Organization Studies*, 31(04), 409–430

Yakhlef, A. & Essén, A. (2012) Practice innovation as bodily skills: the example of elderly home care service delivery. *Organization* 20(6): 881–903.

Zundel, M. & Kokkalis, P. (2010) Theorizing as Engaged Practice. *Organization Studies*, 31(09&10): 1209–1227

HAASTATTELURUNKO HAASTATELTAVALLE

Miten ratsastusta kehollisena käytäntönä voidaan opettaa sanallisesti?

Hei ja kiitos osallistumisestani johtamisen oppiaineen pro gradu -työni haastattelututkimukseen! Työni aiheena on ratsastuksen oppiminen kehollisena käytäntönä, jota tarkastelen käytäntöteoreettisen oppimiskäsityksen viitekehyksessä. Tutkimuksessani ihmiskeho nähdään aistien kautta tietävänä kehona, joka oppii kehojen asennoista, äänistä, kosketuksista ja tuoksuista muodostuvassa aistimaailmassa. Tiedon juuret ovat käytännöissä, joita ihmiset luovat ja toisintavat kehollisuudellaan. Tästä näkökulmasta ihmisten toiminta perustuu rationaalisuuden lisäksi materiaan ja aistimaailmaan. Työssä keskityn selvittämään aistihavaintojen osuutta ratsastuksen oppimisprosessissa.

Valmiissa tutkimuksessa saatan käyttää suoria lainauksia haastatteluaineistosta, mutta niiden yhteydessä ei esitetä muita yksilöiviä tietoja kuin haastateltavan ratsastuskokemus.

Jos mieleen tulee jotain lisättävää tai kysyttävää, niin älä epäröi ottaa yhteyttä! Monet kiitokset osallistumisestasi!

Tiina Heinonen
(yhteystiedot)

Haastattelurunko:

Esittäytyminen

- Oma ja tutkimuksen esittely
- Haastateltavan esittäytyminen: mikä harrastustausta on
- Tavoitteet ratsastuksessa
- Lempihevonen?

Harrastuksen alku

- Miten harrastuksesi alkoi?
- Millainen ensimmäinen opettajasi oli/keneltä sait oppia?
- Millaisia neuvoja/ohjausta sait tuolloin? Onko se muuttunut harrastuksen edetessä?

Oma oppiminen

- Mikä on/oli opettajasi tavallisin tapa neuvoa sinua?

- Opiskeletko itse tai teetkö tukiharjoittelua?
- Millaiset ohjeet tai palautteet ovat jääneet mieleesi? Onko niistä ollut hyötyä vai haittaa?
- Mittaatko oppimistasi jollain tavalla? Vaikuttavain yksittäinen oppimiskokemus?
- Mikä tuntuu keskeiseltä opitulta asialta?
- Mitä haluaisit oppia lisää?

Aistit

- Mikä on mielestäsi tärkein aisti ratsastuksen oppimisessa, ja mihin tärkeysjärjestykseen asetelisit loput?

Meta

- Tuleeko vielä mitään muuta mieleen ratsastamisen oppimiseen liittyen?

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Miten ratsastusta kehollisena käytäntönä voidaan opettaa sanallisesti?

Esittäytyminen

- Oma ja tutkimuksen esittely
- Haastateltavan esittäytyminen: mikä harrastustausta on
- Tavoitteet ratsastuksessa
- Lempihevonen?

Harrastuksen alku

- Miten harrastuksesi alkoi?
- Millainen ensimmäinen opettajasi oli/keneltä sait oppia?
- Millaisia neuvoja/ohjausta sait tuolloin? Onko se muuttunut harrastuksen edetessä?

Oma oppiminen

- Mikä on/oli opettajasi tavallisin tapa neuvoa sinua? Sanallisesti, näyttämällä, käymällä hevosen selässä?
- Opiskeletko itse tai teetkö tukiharjoittelua? Kirjoista teoriaa, urheilemalla muuten, mitä?
- Millaiset ohjeet tai palautteet ovat jääneet mieleesi? Onko niistä ollut hyötyä vai haittaa?
- Mittaatko oppimistasi jollain tavalla? Vaikuttavin yksittäinen oppimiskokemus?
- Mikä tuntuu keskeiseltä opitulta asialta? Tasapaino, reaktionopeus, rohkeuden lisääntyminen?
- Mitä haluaisit oppia lisää ja miten pyrit tavoitteisiisi?

Aistit

- Mikä on tärkein aisti ratsastuksen oppimisessa, ja mihin tärkeysjärjestykseen asettelit loput? (älä mainitse aisteja)
- Kysy aistit läpi siinä järjestyksessä, kun haastateltava mainitsee ne. Onko aistilla X sijaa ratsastusharrastuksessa / tallilla? Liittyykö tähän aistiin mitään muistoja tallilta? Etene ensin mieleen tulevasta vaikeampaan päin. Onko kokemuksia ns. kuudennesta aistista? Esim oma kokemus hevosen ontumisesta ennen kisoja. (aisteja: näkö, kuulo, tunto, haju, maku, tasapaino/asento, kuudes aisti?)

Meta

- Tuleeko vielä mitään muuta mieleen ratsastamisen oppimiseen liittyen?